

**ΣΧΟΛΗ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

**Η ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ
ΜΕΤΑΞΥ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΙ ΗΝΩΜΕΝΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ**

ΦΩΤΙΟΣ ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΙΟΥΝΙΟΣ 2025

ΣΧΟΛΗ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Η ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΜΕΤΑΞΥ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΙ ΗΝΩΜΕΝΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

**Διπλωματική Εργασία η οποία υποβλήθηκε προς
απόκτηση μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στις
Διεθνείς Σπουδές στο Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφος**

ΦΩΤΙΟΣ ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΙΟΥΝΙΟΣ 2025

Πνευματικά δικαιώματα

Copyright © Φώτιος Μητρόπουλος , 2025

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Η έγκριση της Διπλωματικής Εργασίας από το Πανεπιστημίου Νεάπολις δεν υποδηλώνει απαραίτητως και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους του Πανεπιστημίου.

Σελίδα Εγκυρότητας

Ονοματεπώνυμο Φοιτητή: Φώτιος Μητρόπουλος

Τίτλος Διπλωματικής Εργασίας: Η γεωπολιτική διάσταση της Ευρώπης μεταξύ Ελλάδας και Ηνωμένου Βασιλείου.

Η παρούσα Διπλωματική Εργασία εκπονήθηκε στο πλαίσιο των σπουδών για την απόκτηση εξ αποστάσεως μεταπτυχιακού τίτλου στο Πανεπιστήμιο Νεάπολις και εγκρίθηκε στις 18 Ιουνίου 2025 από τα μέλη της Εξεταστικής Επιτροπής.

Εξεταστική Επιτροπή:

Πρώτος επιβλέπων (Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφος): Δρ. Ιωσήφ Δεμερτζής, Διευθυντής Έρευνας και Ανάλυσης, Strategy International (SI)

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής: Δρ. Μάριος Ευθυμιόπουλος, Αναπληρωτής Καθηγητής Διεθνούς Ασφάλειας και Στρατηγικής

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής: Δρ. Κατσούλας Σπύρος, Επίκουρος Καθηγητής Διεθνούς Ασφάλειας και Στρατηγικής

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

Ο Φώτιος Μητρόπουλος, γνωρίζοντας τις συνέπειες της λογοκλοπής, δηλώνω υπεύθυνα ότι η παρούσα εργασία με τίτλο «Η γεωπολιτική διάσταση της Ευρώπης μεταξύ Ελλάδας και Ηνωμένου Βασιλείου.», αποτελεί προϊόν αυστηρά προσωπικής εργασίας και όλες οι πηγές που έχω χρησιμοποιήσει, έχουν δηλωθεί κατάλληλα στις βιβλιογραφικές παραπομπές και αναφορές. Τα σημεία όπου έχω χρησιμοποιήσει ιδέες, κείμενο ή/και πηγές άλλων συγγραφέων, αναφέρονται ευδιάκριτα στο κείμενο με την κατάλληλη παραπομπή και η σχετική αναφορά περιλαμβάνεται στο τμήμα των βιβλιογραφικών αναφορών με πλήρη περιγραφή.

Ο Δηλών

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα μεταπτυχιακή εργασία εξετάζει τη γεωπολιτική διάσταση της μετανάστευσης υπό το πρίσμα της εθνικής ασφάλειας και των στρατηγικών προτεραιοτήτων, εστιάζοντας στη συγκριτική ανάλυση της Ελλάδας και του Ηνωμένου Βασιλείου. Κύριος στόχος είναι η διερεύνηση του τρόπου με τον οποίο οι δύο χώρες προσλαμβάνουν, ερμηνεύουν και διαχειρίζονται τη μετανάστευση ως πολιτική απειλή ή ευκαιρία, σε συνάρτηση με τις κοινωνικές τους δομές, τις θεσμικές τους ικανότητες και το γεωπολιτικό τους περιβάλλον. Η εργασία επιχειρεί να αναδείξει ότι η μεταναστευτική πολιτική δεν είναι απλώς προϊόν διαχειριστικής ανάγκης, αλλά λειτουργεί ως εργαλείο ασφάλειας, με έντονες κοινωνικές και διεθνείς προεκτάσεις.

Η μεθοδολογία βασίζεται στη συγκριτική ποιοτική ανάλυση περιπτώσεων, με την εφαρμογή του μοντέλου Most Different Systems Design. Αξιοποιήθηκαν δευτερογενείς πηγές (επιστημονικές βάσεις, θεσμικά στατιστικά, νομοθετικά κείμενα), με στόχο την καταγραφή των διαφορών και ομοιοτήτων ως προς την πρόσληψη της «μεταναστευτικής απειλής», τα μέτρα ασφάλειας που υιοθετούνται και τον πολιτικό λόγο που τις συνοδεύει. Εξετάστηκαν επίσης οι συσχετισμοί της μετανάστευσης με την εγκληματικότητα, την κοινωνική συνοχή και την αγορά εργασίας.

Τα ευρήματα δείχνουν ότι η Ελλάδα αντιλαμβάνεται τη μετανάστευση κυρίως ως εξωτερική και γεωπολιτική απειλή, ενισχύοντας μέτρα αποτροπής, στρατιωτικοποίησης των συνόρων και κατασταλτικής διαχείρισης. Αντίθετα, το Ηνωμένο Βασίλειο εστιάζει στη θεσμική και νομική πλαισίωση της μετανάστευσης, προτάσσοντας την νομιμοποίηση της κρατικής κυριαρχίας, ιδίως μετά το Brexit. Παρά τις διαφορές, και οι δύο χώρες συνδέουν τη μετανάστευση με ζητήματα ασφάλειας, κοινωνικής πίεσης και πολιτικής σταθερότητας.

Συμπερασματικά, επιβεβαιώνεται η ερευνητική υπόθεση ότι η μεταναστευτική πολιτική κάθε κράτους διαμορφώνεται ανάλογα με τις εσωτερικές κοινωνικές ερμηνείες της απειλής και τις εξωτερικές γεωπολιτικές επιδιώξεις του. Η εργασία υπογραμμίζει την ανάγκη για πολυεπίπεδες προσεγγίσεις στη μελέτη της μετανάστευσης και ενισχύει τη θεωρητική κατανόηση του φαινομένου ως διακυβευόμενο πεδίο εξουσίας, ασφάλειας και ταυτότητας.

Λέξεις-κλειδιά: μετανάστευση, ασφάλεια, γεωπολιτική, Ελλάδα, Ηνωμένο Βασίλειο, συγκριτική ανάλυση

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΚΑΙ ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η εκπόνηση της παρούσας μεταπτυχιακής εργασίας αποτέλεσε για εμένα μια ξεχωριστή εμπειρία επιστημονικής εμβάθυνσης, προσωπικής αναζήτησης και ακαδημαϊκής πειθαρχίας. Η επιλογή του θέματος «η γεωπολιτική διάσταση της μετανάστευσης μεταξύ της Ελλάδας και του Ηνωμένου Βασιλείου» αντανάκλα τη βαθιά μου πεποίθηση ότι η μετανάστευση δεν είναι μόνο ζήτημα κοινωνικής πολιτικής, αλλά και κρίσιμο πεδίο στρατηγικής ανάλυσης και ασφάλειας, ιδίως σε περιόδους περιφερειακής αστάθειας και θεσμικής αναδιάταξης, όπως αυτή που βιώνει η Ευρώπη μεταβατικά τα τελευταία χρόνια.

Το ενδιαφέρον για το αντικείμενο αυτό ενισχύθηκε καθοριστικά μέσα από τις εμπειρίες και τις γνώσεις που αποκόμισα κατά τη διάρκεια της φοίτησής μου στη Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων, όπου διαμόρφωσα τις πρώτες μου αναλυτικές βάσεις ως προς τη σημασία της ασφάλειας και της γεωπολιτικής στα σύγχρονα πολυπαραγοντικά περιβάλλοντα. Η Σχολή συνέβαλε ουσιαστικά στην προσπάθειά μου, προσφέροντάς μου πρόσβαση σε πολύτιμο υλικό, εξειδικευμένα συγγράμματα και υποστήριξη κατά την αναζήτηση πληροφοριών, στοιχεία που αποδείχθηκαν καθοριστικά για την τεκμηρίωση της παρούσας μελέτης.

Θα ήθελα να εκφράσω τις θερμότερες ευχαριστίες μου στον επιβλέποντα καθηγητή μου, Δρ. Δεμερτζής Ιωσήφ, για την επιστημονική του καθοδήγηση, την εμπιστοσύνη που μου έδειξε και τις εύστοχες παρατηρήσεις του καθ' όλη τη διάρκεια της συγγραφής. Η συμβολή του ήταν καταλυτική στη διαμόρφωση της δομής, της επιχειρηματολογίας και του θεωρητικού προσανατολισμού της εργασίας.

Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω τη διοικητική και τεχνική υποστήριξη της βιβλιοθήκης του Ιδρύματος, καθώς και τους επιστημονικούς φορείς και τις βάσεις δεδομένων με σημαντικότερη την πλατφόρμα MyAthens που μου επέτρεψαν την πρόσβαση σε πρωτογενείς και δευτερογενείς πηγές υψηλής αξιοπιστίας.

Τέλος, εκφράζω την ευγνωμοσύνη μου στην οικογένειά μου για την αμέριστη ηθική και ψυχολογική στήριξη που μου παρείχε καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών μου, καθώς και στους φίλους και συναδέλφους μου που με ενθάρρυναν να παραμείνω προσηλωμένος στους στόχους μου.

Αφιερώνω την παρούσα εργασία σε όσους υπηρετούν με συνέπεια την επιστήμη, την ασφάλεια και τη δημόσια γνώση, ως θεμέλια μιας πιο δίκαιης και ορθολογικής κοινωνίας.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ.....	4
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ	17
3.1. Εισαγωγή	17
3.2. Πηγές, Μέθοδοι Συγκέντρωσης Υλικού και Αναλυτική Προσέγγιση	18
3.2.1. Επιστημονικές Βάσεις Δεδομένων και Πηγές.....	18
3.2.2. Επίσημες Αναφορές και Δεδομένα Εκτός από επιστημονικές πηγές	33
3.3. Μέθοδος Ανάλυσης: Συγκριτική Ποιοτική Ανάλυση Περιπτώσεων (Most Different Systems Design)	34
3.4. Επιλεγμένα Παραδείγματα και Συνάφεια με το Θεματικό Πεδίο.....	34
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ.....	40
4.1 Εισαγωγή και συγκριτική προσέγγιση	40
4.2 Γεωγραφικά και Κοινωνικά Δεδομένα των Μεταναστευτικών Ροών	42
4.3 Ασφάλεια και Διαχείριση Απειλών στην Ελλάδα	45
4.4 Πολιτική Ασφάλειας και Νομοθεσία στο Ηνωμένο Βασίλειο	47
4.5 Συγκριτική Κοινωνιολογική Ανάλυση και Αντίληψη της Απειλής.....	49
4.6 Συσχέτιση Μεταναστών με την Οικονομία και την Αγορά Εργασίας.....	52
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	52
5.1 Προτάσεις για περεταίρω έρευνα	55
5.2. Περιορισμοί.....	56
ΕΠΙΛΟΓΟΣ	56
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	57

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 1. Παράτυπες αφίξεις στο Ηνωμένο Βασίλειο.....	44
---	----

Εικόνα 2. Βασικές πύλες παράτυπης εισόδου για το 2023–2024.....	47
---	----

ΠΙΝΑΚΑΣ ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΩΝ

A/A	ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΑ	ΕΠΕΞΗΓΗΣΗ
-----	---------------	-----------

1	Ε.Ε.	Ευρωπαϊκή Ένωση
2	ΕΛΙΑΜΕΠ	Ελληνικό Ινστιτούτο Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής
3	ΓΣΕΕ	Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδας
4	Η.Β.	Ηνωμένο Βασίλειο
5	ΜΚΟ	Μη Κυβερνητική Οργάνωση
6	ΣΕΒ	Σύνδεσμος Επιχειρήσεων και Βιομηχανιών
7	ΥΠΠΟ	Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού
8	AI	Amnesty International
9	CEAS	Common European Asylum System
10	CEPS	Centre for European Policy Studies
11	ELSTAT	Hellenic Statistical Authority
12	EMN	European Migration Network
13	EU–Turkey Deal	European Union–Turkey Statement
14	Frontex	European Border and Coast Guard Agency
15	HRW	Human Rights Watch
16	ICMPD	International Centre for Migration Policy Development
17	MSDB	Most Different Systems Design
18	ONS	Office for National Statistics
19	UKBI	UK Business Index
20	UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η μετανάστευση, ως σύνθετο και δυναμικά εξελισσόμενο φαινόμενο, έχει αποκτήσει στρατηγική σημασία στον σύγχρονο διεθνή διάλογο για την ασφάλεια, την κυριαρχία και την κοινωνική συνοχή. Στο πλαίσιο των γεωπολιτικών ανακατατάξεων της τελευταίας δεκαετίας (με αποκορύφωμα την προσφυγική κρίση του 2015, την έξοδο του Ηνωμένου Βασιλείου από την Ευρωπαϊκή Ένωση και την εντεινόμενη εργαλειοποίηση των μεταναστευτικών ροών) η ανάγκη για συγκριτική ανάλυση του φαινομένου γίνεται επιτακτική (Tsourapas 2019; Boswell 2022). Το πρόβλημα που πραγματεύεται η παρούσα εργασία αφορά τη γεωπολιτική διάσταση της μετανάστευσης και ειδικότερα τη σχέση της με την εθνική ασφάλεια, την πολιτική κυριαρχία και τις κοινωνικές αντιλήψεις στην Ελλάδα και στο Ηνωμένο Βασίλειο.

Η κεντρική υπόθεση της έρευνας είναι ότι η μεταναστευτική πολιτική λειτουργεί ως εργαλείο ασφάλειας και προσαρμόζεται στις κοινωνικές δομές και στις εξωτερικές γεωπολιτικές πιέσεις κάθε κράτους. Η ίδια η έννοια της «μεταναστευτικής απειλής» δεν είναι ουδέτερη ή αυτονόητη, αλλά συγκροτείται κοινωνικά και πολιτικά, αναλόγως με τις αξίες, την ιστορική εμπειρία και τους στρατηγικούς στόχους της εκάστοτε κοινωνίας (Huysmans 2006; Triandafyllidou 2021). Η εργασία αυτή επιχειρεί να καταδείξει ότι το φαινόμενο της μετανάστευσης προσλαμβάνεται και αντιμετωπίζεται με ριζικά διαφορετικό τρόπο από την Ελλάδα και το Ηνωμένο Βασίλειο, οδηγώντας σε αποκλίνουσες πολιτικές ασφάλειας.

Η επιλογή του συγκεκριμένου θέματος προέκυψε από το αυξανόμενο επιστημονικό και πολιτικό ενδιαφέρον για τη «γεωπολιτική της μετανάστευσης», ιδίως σε χώρες που βρίσκονται υπό διαφορετικές θεσμικές, πολιτισμικές και ιστορικές επιρροές. Η Ελλάδα, ως χώρα πρώτης γραμμής και σύνορο της Ε.Ε., λειτουργεί ως πεδίο εφαρμογής της ευρωπαϊκής πολιτικής αποτροπής (Kasapis and Triandafyllidou 2022). Το Ηνωμένο Βασίλειο, από την άλλη, μετά το Brexit υιοθετεί μία περισσότερο εθνοκεντρική και τεχνοκρατική προσέγγιση, ενισχύοντας το point-based σύστημα και εξωτερικεύοντας τις διαδικασίες ασύλου (Conlon 2024). Η σύγκριση των δύο περιπτώσεων προσφέρει τη δυνατότητα εντοπισμού θεσμικών, πολιτισμικών και γεωπολιτικών διαφοροποιήσεων ως προς την αντίληψη και διαχείριση της μεταναστευτικής πολιτικής.

Ερευνητική Υπόθεση:

Έστω ότι η μεταναστευτική πολιτική αποτελεί εργαλείο ασφάλειας το οποίο προσαρμόζεται δυναμικά στις εσωτερικές κοινωνικές δομές και τις εξωτερικές γεωπολιτικές πιέσεις μεταξύ Ελλάδας και Ηνωμένου Βασιλείου. Υπό αυτή την παραδοχή, η συγκριτική μελέτη της Ελλάδας και του Ηνωμένου Βασιλείου θα αποδείξει ότι η διαφορετική πρόσληψη της «απειλής» οδηγεί σε αποκλίνουσες μορφές πολιτικής ασφάλειας, οι οποίες διαμορφώνουν όχι μόνο τις μεταναστευτικές πρακτικές, αλλά και τις κοινωνικές στάσεις και τις διπλωματικές στρατηγικές των κρατών.

Η διατύπωση αυτή θα λειτουργήσει ως θεωρητικό εργαλείο ερμηνείας στο Κεφάλαιο 4, το οποίο θα αξιοποιήσει ποιοτικά και ποσοτικά δεδομένα ώστε να επαληθεύσει ή να απορρίψει την παραπάνω υπόθεση. Στη βάση αυτής της προσέγγισης, το φαινόμενο της μετανάστευσης προσεγγίζεται όχι απλώς ως διαχειριστικό πρόβλημα, αλλά ως καθρέφτης της εσωτερικής κοινωνικής συνοχής και της διεθνούς θέσης κάθε χώρας.

Η βιβλιογραφική επεξεργασία που προηγήθηκε ανέδειξε τη μετανάστευση ως ένα πολυδιάστατο και βαθιά γεωπολιτικό φαινόμενο, ενταγμένο όχι μόνο στη σφαίρα της κοινωνικής πολιτικής, αλλά κυρίως στην αρένα της ασφάλειας, της κρατικής κυριαρχίας και της εδαφικής ακεραιότητας (Bigo 2002; Huysmans 2006; Triandafyllidou 2021). Στο πλαίσιο αυτό, καθίσταται αναγκαία η διατύπωση σαφών ερευνητικών ερωτημάτων που θα κατευθύνουν την ανάλυση του Κεφαλαίου 4. Τα ερωτήματα αυτά δεν αποσκοπούν απλώς στη σκιαγράφηση της μεταναστευτικής πολιτικής των δύο κρατών, αλλά κυρίως στην κατανόηση του τρόπου με τον οποίο η μετανάστευση «κατασκευάζεται» ως απειλή και ερμηνεύεται ως πρόβλημα ασφάλειας.

Η παρούσα μελέτη εστιάζει σε τέσσερα βασικά ερευνητικά ερωτήματα:

1. Πώς προσλαμβάνεται και ερμηνεύεται η έννοια της «μεταναστευτικής απειλής» από την Ελλάδα και το Ηνωμένο Βασίλειο, και πώς αυτή επηρεάζει τις αντίστοιχες πολιτικές ασφάλειας;
2. Ποιες είναι οι κύριες διαφορές και ομοιότητες στη διαχείριση των μεταναστευτικών ροών ανάμεσα στα δύο κράτη, υπό το πρίσμα της γεωπολιτικής τους θέσης και της κοινωνικής τους δομής;
3. Σε ποιο βαθμό η μεταναστευτική πολιτική κάθε χώρας αντανakλά εσωτερικές κοινωνικές αντιλήψεις και εξωτερικές στρατηγικές επιδιώξεις;

4. Πώς συσχετίζονται οι μεταναστευτικές ροές με ζητήματα εγκληματικότητας, κοινωνικής συνοχής και κρατικής κυριαρχίας στις δύο χώρες;

Αξιοποιώντας τη βιβλιογραφία που προσφέρει η πλατφόρμα MyAthens αναδεικνύεται η ανάγκη συγκριτικής θεώρησης που θα ενσωματώνει τόσο τις εθνικές ιδιαιτερότητες όσο και τη δομική σχέση κράτους–κοινωνίας–μετανάστη.

Η σημασία της μελέτης έγκειται στο γεγονός ότι, παρά την πλούσια βιβλιογραφία για το φαινόμενο της μετανάστευσης, εξακολουθεί να υφίσταται θεωρητικό και εμπειρικό έλλειμμα στη συγκριτική ανάλυση περιπτώσεων όπως η Ελλάδα και το Ηνωμένο Βασίλειο, οι οποίες συνδυάζουν την ευρωπαϊκή ένταξη με την εθνική ιδιαιτερότητα (Baldwin-Edwards and Kraler 2009; Geddes 2021). Η συμβολή της παρούσας εργασίας είναι διπλή: αφενός, επιδιώκει να αναδείξει τις πολιτικές και κοινωνικές προϋποθέσεις που καθορίζουν τις επιλογές ασφάλειας· αφετέρου, να προσφέρει ένα ερμηνευτικό εργαλείο για την κατανόηση του τρόπου με τον οποίο η μετανάστευση μετατρέπεται σε μέσο εσωτερικής σταθερότητας ή εξωτερικής πίεσης.

Επίσης, το πεδίο της συγκριτικής ανάλυσης περιορίζεται στις περιόδους 2020–2024, με έμφαση στη μετά-Brexit στρατηγική του Ηνωμένου Βασιλείου και στη μετα-2015 πολιτική διαχείριση της Ελλάδας.

Η επισκόπηση της σχετικής βιβλιογραφίας (βλ. Κεφάλαιο 2) καταδεικνύει τη σημασία εννοιών όπως η «ασφαλειοποίηση» (Bigo 2002; Huysmans 2006), η «πολιτική του φόβου» (Boswell 2022) και η «εργαλειοποίηση της μετανάστευσης» (Tsourapas 2019), οι οποίες ενσωματώνονται στον αναλυτικό πυρήνα της εργασίας. Παράλληλα, η ερευνητική μεθοδολογία που παρουσιάζεται στο Κεφάλαιο 3 βασίζεται στη συγκριτική ποιοτική ανάλυση περιπτώσεων (Landman 2016), με χρήση δευτερογενών πηγών από επιστημονικές βάσεις και θεσμικά δεδομένα (Eurostat, Home Office, Frontex, ONS, ΕΛΣΤΑΤ).

Η εργασία οργανώνεται σε πέντε κεφάλαια. Μετά την παρούσα Εισαγωγή, το Κεφάλαιο 2 παρουσιάζει τη θεωρητική και εμπειρική βιβλιογραφία σχετικά με τη σχέση μετανάστευσης και ασφάλειας. Το Κεφάλαιο 3 περιγράφει τη μεθοδολογική στρατηγική, τις πηγές και τα εργαλεία ανάλυσης. Το Κεφάλαιο 4 αποτελεί τον πυρήνα της εργασίας, εστιάζοντας στη συγκριτική ανάλυση Ελλάδας και Ηνωμένου Βασιλείου με βάση τα τέσσερα ερευνητικά ερωτήματα. Τέλος, στο Κεφάλαιο 5

παρουσιάζονται τα κύρια συμπεράσματα και οι θεωρητικές και πρακτικές προεκτάσεις της έρευνας.

Η παρούσα διπλωματική εργασία φιλοδοξεί να συμβάλει στην εμβάθυνση της κατανόησης της μετανάστευσης ως φαινομένου ασφαλείας και ως αντικειμένου γεωπολιτικής διαχείρισης, προσφέροντας ένα συγκριτικό μοντέλο ερμηνείας των πολιτικών αποκρίσεων μεταξύ δύο καίριων ευρωπαϊκών περιπτώσεων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ

Η μετανάστευση ως φαινόμενο δεν είναι στατικό ούτε γραμμικό. Μεταβάλλεται συνεχώς υπό την επίδραση παγκόσμιων γεγονότων, πολιτικών αποφάσεων, συγκρούσεων και κλιματικών αλλαγών. Εντός του ευρωπαϊκού πλαισίου, και ιδιαίτερα στο περιφερειακό τόξο των Βαλκανίων και της Δυτικής Ευρώπης, η μετανάστευση αποτελεί ταυτόχρονα πρόκληση και εργαλείο πολιτικής διαχείρισης, δημιουργώντας ένα πεδίο συγκρουσιακής αλλά και συνεργατικής πολιτικής.

Η βιβλιογραφική ανασκόπηση που ακολουθεί επιχειρεί να καταγράψει συστηματικά τις κυρίαρχες προσεγγίσεις και ερμηνευτικά σχήματα που έχουν υιοθετηθεί διεθνώς, ώστε να κατανοηθεί η σύνδεση μεταξύ της μετανάστευσης και της γεωπολιτικής της σημασίας, με έμφαση στις περιπτώσεις της Ελλάδας και του Ηνωμένου Βασιλείου.

Βασική παραδοχή της βιβλιογραφικής θεώρησης είναι ότι η μετανάστευση δεν αποτελεί απλώς αποτέλεσμα κοινωνικών ανισοτήτων ή πολέμων, αλλά έχει εξελιχθεί σε μηχανισμό πολιτικής ισχύος, σε σημείο που να εργαλειοποιείται από κράτη και υπερεθνικούς οργανισμούς στο πλαίσιο ευρύτερων στρατηγικών στόχων (Huysmans 2006; Tsourapas 2019). Πλήθος συγγραφέων και ερευνητικών ομάδων, κυρίως μέσα από τις πλατφόρμες επιστημονικής αναζήτησης που προσφέρει το OpenAthens (π.χ. Taylor & Francis, SpringerLink, ScienceDirect), έχουν αναδείξει την ανάγκη γεωπολιτικής προσέγγισης της μετανάστευσης, ιδίως μετά την προσφυγική κρίση του 2015 και την πολιτική ανατροπή του Brexit.

Η έννοια της «ασφαλειοποίησης» (securitization) κατέχει κυρίαρχη θέση στην πρόσφατη θεωρητική συζήτηση. Ο (Bigo 2002) υποστηρίζει ότι η ασφάλεια δεν είναι απλώς ένας τομέας δημόσιας πολιτικής αλλά ένα διακυβερνητικό δίκτυο δρώντων

που διαμορφώνουν απειλές μέσα από την αφήγηση και την πειθώ. Σύμφωνα με αυτή τη λογική, η μετανάστευση μπορεί να χαρακτηριστεί «απειλή» όχι εξαιτίας των αντικειμενικών χαρακτηριστικών της, αλλά μέσω της κοινωνικής της κατασκευής από κρατικούς και πολιτικούς θεσμούς. Ο (Huysmans 2006) ενισχύει την προσέγγιση αυτή, υποστηρίζοντας ότι η ασφάλεια δεν αφορά μόνο τον φυσικό κίνδυνο, αλλά προβάλλεται ως πολιτικό επιχείρημα ώστε να δικαιολογηθούν περιοριστικά μέτρα και πολιτικές εξαίρεσης.

Η σύγχρονη βιβλιογραφία περί ασφάλειας της μετανάστευσης εντοπίζει επίσης μία σημαντική στροφή: τη μετάβαση από την κλασική στρατιωτική προστασία των συνόρων στην τεχνολογικά υποβοηθούμενη επιτήρηση και τη χρήση διοικητικών μηχανισμών ως όπλων ελέγχου της κινητικότητας (Kasapis and Triandafyllidou 2022; Carrera et al. 2021). Στο ελληνικό πλαίσιο, αυτή η πρακτική μεταφράζεται στην εγκατάσταση καμερών παρακολούθησης, θερμικών αισθητήρων, αλλά και στη χρήση ψηφιακών βάσεων δεδομένων που συνδέονται με το Ευρωπαϊκό Σύστημα Πληροφοριών για τα Σύνορα. Αντίστοιχα, στο Ηνωμένο Βασίλειο, η εσωτερική επιτήρηση των μεταναστών συνδέεται με τον εντοπισμό μέσω της καθημερινότητας: πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας, εκπαίδευση, στέγαση και εργασία (Slaven 2022). Η παρακολούθηση δεν γίνεται πλέον στα σύνορα αλλά μέσα στον κοινωνικό ιστό, γεγονός που επαναπροσδιορίζει τη φύση της ασφάλειας στη μεταναστευτική πολιτική.

Η βιβλιογραφία επικεντρώνεται ιδιαίτερα στην περίοδο μετά το 2019, έτος ορόσημο τόσο για την Ελλάδα όσο και για το σύνολο της Ευρωπαϊκής Ένωσης λόγω της προσφυγικής κρίσης. Η Ελλάδα, ως χώρα πρώτης υποδοχής, βρέθηκε στο επίκεντρο μιας πολυεπίπεδης μεταναστευτικής πρόκλησης, ενώ το Ηνωμένο Βασίλειο, ήδη υπό την πίεση της εσωτερικής δημόσιας σφαίρας και της αντιευρωπαϊκής ρητορικής, οδηγήθηκε στο δημοψήφισμα του Brexit. Οι δύο αυτές πορείες προσέφεραν υλικό για τη διαμόρφωση συγκριτικής βιβλιογραφίας που εξετάζει τη μετανάστευση υπό το πρίσμα της κυριαρχίας, της θεσμικής αυτονομίας και της εδαφικής ασφάλειας (Boswell 2022; Triandafyllidou 2021). Όπως επισημαίνεται και από τον (Geddes 2021), το ζήτημα της μετανάστευσης αποτελεί δοκιμασία για τα όρια της φιλελεύθερης δημοκρατίας, αφού η διαχείρισή του περιλαμβάνει λογικές εξαίρεσης, αναστολή δικαιωμάτων και δημιουργία χώρων περιορισμένης κυριαρχίας, όπως τα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης (ΚΥΤ) στη Μόρια και στη Σάμο. Η πλατφόρμα MyAthens παρέχει πρόσβαση σε εξειδικευμένα

άρθρα που υποστηρίζουν ότι οι έννοιες της *border politics* και της *migration governance* είναι αλληλένδετες με το ευρύτερο σύστημα διεθνών σχέσεων.

Σύμφωνα με τη θεωρία της γεωπολιτικής διαχείρισης (geopolitical management), η μετανάστευση ερμηνεύεται όχι ως απλή εσωτερική πολιτική επιλογή, αλλά ως στοιχείο της διεθνούς στρατηγικής ενός κράτους. Στο πλαίσιο αυτό, η συμφωνία Ε.Ε.-Τουρκίας το 2016 αποτέλεσε χαρακτηριστικό παράδειγμα εξωτερικοποίησης της πολιτικής ασύλου. Όπως καταγράφεται από τον (Tsougaras 2019), η Τουρκία αξιοποίησε τις μεταναστευτικές ροές ως εργαλείο διαπραγμάτευσης με την Ευρωπαϊκή Ένωση, ανταλλάσσοντας τον έλεγχο των συνόρων με χρηματοδοτικά και πολιτικά ανταλλάγματα. Η Ελλάδα, στην περίπτωση αυτή, λειτούργησε ως το *de facto* επιχειρησιακό όργανο της Ε.Ε., αναλαμβάνοντας το πολιτικό και ανθρωπιστικό βάρος μιας συμφωνίας που δεν καθορίστηκε με βάση τα δικά της συμφέροντα.

Στην περίπτωση του Ηνωμένου Βασιλείου, η επιλογή του Brexit ενίσχυσε τη ρητορική της ανάκτησης ελέγχου, οδηγώντας σε ριζικές μεταρρυθμίσεις στο καθεστώς μετανάστευσης. Η αντικατάσταση της ελευθερίας μετακίνησης με ένα σύστημα πόντων άλλαξε ριζικά τη σύνθεση των μεταναστών: από πολίτες της Ε.Ε. προς εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό από τρίτες χώρες, κυρίως Νοτιοανατολική Ασία και Αφρική (Sumption and Walsh 2023).

Σύμφωνα με στατιστικά δεδομένα του (Migration Observatory 2023), ο αριθμός αιτήσεων βίζας για εργατικό προσωπικό στον τομέα της υγείας αυξήθηκε κατά 230% μεταξύ 2020 και 2022, αποδεικνύοντας ότι η μεταναστευτική πολιτική μετατράπηκε από εργαλείο αποτροπής σε εργαλείο στοχευμένης οικονομικής ενίσχυσης. Παράλληλα, η έρευνα του (Conlon 2024) αναδεικνύει το νομικό και ηθικό έλλειμμα αυτών των πολιτικών. Η συμφωνία μεταξύ Ηνωμένου Βασιλείου και Ρουάντα για τη μεταφορά αιτούντων άσυλο σε τρίτη χώρα, παρά τις νομικές προσφυγές και την κατακραυγή διεθνών οργανισμών, σηματοδοτεί μία πολιτική επιλογή που δίνει προτεραιότητα στην αποτροπή και όχι στην προστασία. Το αφήγημα περί «αποτροπής των παράνομων διαδρομών» και «προστασίας των εθνικών πόρων» ενισχύει την ιδέα της μετανάστευσης ως απειλής και όχι ως δυναμικού πόρου (Helbling - Meierrieks and Pardos-Prado 2023).

Ένα από τα κεντρικά σημεία της επιστημονικής συζήτησης είναι το πώς τα κράτη, μέσω της μεταναστευτικής πολιτικής, αναπαράγουν ιδεολογίες περί εθνικής

ταυτότητας και κυριαρχίας. Η Ελλάδα, σύμφωνα με τη μελέτη των (Baldwin-Edwards και Kraler 2009), παρουσίασε ιστορικά έναν μονόδρομο λόγο περί εθνικής ταυτότητας, συνδεδεμένο με την έννοια της «πολιτισμικής καθαρότητας», οδηγώντας σε πολιτικές αφομοίωσης και όχι ένταξης. Αντίθετα, το Ηνωμένο Βασίλειο, με την αποικιοκρατική του κληρονομιά, ανέπτυξε ένα πολυπολιτισμικό πρότυπο, το οποίο όμως επαναπροσδιορίστηκε αυστηρότερα κατά την περίοδο μετά το Brexit, οδηγώντας σε εσωτερικές αντιφάσεις μεταξύ της ανάγκης για εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό και της πολιτικής επιθυμίας για μείωση των μεταναστευτικών ροών (Erel 2018; Slaven 2022).

Σημαντικός είναι επίσης ο ρόλος των ΜΜΕ και των πολιτικών κομμάτων στη διαμόρφωση των αντιλήψεων γύρω από τη μετανάστευση. Στην Ελλάδα, όπως αναλύει η (Triandafyllidou 2021), τα Μέσα Ενημέρωσης συχνά αναπαράγουν στερεότυπα περί εισβολής και κατάληψης, γεγονός που επηρεάζει άμεσα την κοινωνική αποδοχή μεταναστών και αιτούντων άσυλο. Στο Ηνωμένο Βασίλειο, η καμπάνια υπέρ του Brexit βασίστηκε εν πολλοίς σε μία ρητορική φόβου για την ανεξέλεγκτη είσοδο μεταναστών από την Ανατολική Ευρώπη, οδηγώντας στην ενίσχυση ξενοφοβικών και αντι-μεταναστευτικών φωνών (Boswell 2022). Στατιστικά στοιχεία δείχνουν ότι σχεδόν το 45% των Βρετανών ψηφοφόρων θεωρούν τη μετανάστευση υπερβολική ή απειλή για την κοινωνική συνοχή (British Social Attitudes Survey 2023), ενώ στην Ελλάδα αντίστοιχες μετρήσεις από το (ΕΛΙΑΜΕΠ 2023) καταγράφουν παρόμοιο ποσοστό (πάνω από 55%) μεταξύ των πολιτών που θεωρούν τη μετανάστευση αιτία αύξησης της εγκληματικότητας.

Επιπλέον, η βιβλιογραφία θέτει ζητήματα θεσμικής επάρκειας και ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η διαχείριση των αιτούντων άσυλο σε Κέντρα Υποδοχής και Φιλοξενίας, τόσο στην Ελλάδα όσο και στο Ηνωμένο Βασίλειο, έχει επανειλημμένα προκαλέσει αντιδράσεις διεθνών οργανώσεων. Ο οργανισμός (Human Rights Watch 2021) καταγράφει ότι στα ελληνικά νησιά οι συνθήκες διαβίωσης είναι συχνά ακατάλληλες, με ελλείψεις σε στέγαση, υγειονομική περίθαλψη και νομική στήριξη. Στο Ηνωμένο Βασίλειο, αντίστοιχες εκθέσεις αποκαλύπτουν την ύπαρξη «ανεπίσημων κέντρων κράτησης» και καθυστερήσεις στη διεκπεραίωση των αιτήσεων, γεγονός που επιτείνει την ψυχολογική και κοινωνική αποσταθεροποίηση των μεταναστών (Migration Observatory 2023).

Στην περίπτωση της Ελλάδας, η εμπειρία της προσφυγικής κρίσης του 2015 έδειξε τις αντοχές αλλά και τα όρια του ελληνικού διοικητικού μηχανισμού. Παρά

την τεράστια πίεση, η χώρα κατάφερε να ανταποκριθεί με τρόπο που απέσπασε θετικά σχόλια από οργανισμούς όπως η UNHCR, αλλά η μακροχρόνια διατήρηση μεγάλων αριθμών αιτούντων άσυλο σε κέντρα υποδοχής χωρίς προοπτική ένταξης ανέδειξε θεσμικά ελλείμματα και έλλειψη μακροπρόθεσμου σχεδιασμού (Kasapis and Triandafyllidou 2022).

Παράλληλα, οι εσωτερικές πολιτικές ασφάλειας, όπως η ενίσχυση της παρουσίας της αστυνομίας στα κέντρα, η δημιουργία κλειστών δομών, και οι καταγγελίες για επαναπροωθήσεις στα σύνορα του Έβρου, γεννούν σοβαρά ερωτήματα για τη συμμόρφωση της χώρας με το Διεθνές Δίκαιο Προσφύγων (Amnesty International 2022).

Παρά τις δυσκολίες, αρκετές μελέτες υποστηρίζουν ότι η μεταναστευτική παρουσία μπορεί να λειτουργήσει ενισχυτικά για τις κοινωνίες υποδοχής, όταν υπάρχουν θεσμοθετημένα πλαίσια ένταξης και διαπολιτισμικού διαλόγου. Στο Ηνωμένο Βασίλειο, η πολιτική ένταξης ήταν ιστορικά περισσότερο ανεπτυγμένη, αλλά μετά το 2016, το πολυπολιτισμικό πρότυπο άρχισε να τίθεται υπό αμφισβήτηση. Η κριτική επικεντρώθηκε στη σχέση του μοντέλου αυτού με τη διατήρηση διαχωρισμένων κοινοτήτων και την αποτυχία κοινωνικής ενσωμάτωσης, ιδίως σε πολυπληθείς μεταναστευτικές ομάδες από τη Νότια Ασία (Modood 2020).

Οι κυβερνητικές πολιτικές μεταστράφηκαν, σταδιακά, από την ιδέα της «συμβίωσης στη διαφορετικότητα» προς την έννοια της «κοινής βρετανικής ταυτότητας», κάτι που αποτυπώθηκε στις πολιτικές *British values* που εφαρμόζονται στην εκπαίδευση και την πολιτογράφηση (Slaven 2022).

Στην Ελλάδα, το νομοθετικό πλαίσιο για την ένταξη παραμένει αποσπασματικό και συχνά αντανάκλα περισσότερο διαχειριστική ανάγκη παρά κοινωνικό όραμα. Παράδειγμα αποτελεί η αποτυχία υλοποίησης των περιφερειακών σχεδίων ένταξης, τα οποία, αν και θεσμοθετήθηκαν, δεν απέκτησαν ποτέ ουσιαστικό προϋπολογισμό ή διατομεακή συνεργασία (EMN 2022). Η βιβλιογραφία εντοπίζει εδώ ένα κρίσιμο θεσμικό έλλειμμα: την έλλειψη εθνικού σχεδιασμού και την εξάρτηση από ευρωπαϊκή χρηματοδότηση, που περιορίζει τη δυνατότητα δημιουργίας μακροπρόθεσμων πολιτικών ένταξης (Triandafyllidou 2021). Οι διαφορετικές αντιλήψεις γύρω από τη μετανάστευση, την ασφάλεια και την ταυτότητα επηρεάζουν καθοριστικά και τις διπλωματικές στρατηγικές των δύο χωρών. Η Ελλάδα, αν και μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και δέκτης κοινοτικών

πόρων, συχνά λειτουργεί ως «παθητικός δέκτης πολιτικών» που σχεδιάζονται αλλού, ενσωματώνοντας εξωτερικούς όρους χωρίς δυνατότητα τροποποίησης (Geddes and Scholten 2016).

Το Ηνωμένο Βασίλειο, αντίθετα, επιδιώκει να αναδείξει την ανεξαρτησία της μεταναστευτικής του πολιτικής ως σύμβολο αποδέσμευσης από το «ευρωπαϊκό μοντέλο» και ενίσχυσης της εθνικής του κυριαρχίας ακόμα κι αν αυτό συνεπάγεται νομικές συγκρούσεις με το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (Conlon 2024).

Ένα ακόμη σημαντικό σημείο της βιβλιογραφίας είναι η επίδραση των μεταναστευτικών πολιτικών στις διεθνείς σχέσεις. Ορισμένες χώρες εκμεταλλεύονται τις μεταναστευτικές ροές για γεωπολιτικούς σκοπούς, πιέζοντας μετανάστες να κινηθούν προς συγκεκριμένες περιοχές προκειμένου να εκβιάσουν παραχωρήσεις από κράτη-μέλη της Ε.Ε. (Tsourapas 2019). Αυτή η πρακτική, η οποία μπορεί να θεωρηθεί και μορφή «μεταναστευτικής διπλωματίας», δημιουργεί προηγούμενα που επηρεάζουν συνολικά την αρχιτεκτονική ασφάλειας στην περιοχή. Οι στρατηγικές που υιοθετούνται για τη διαχείριση της μετανάστευσης συνδέονται άμεσα και με τις οικονομικές ανάγκες των κρατών.

Σύμφωνα με πρόσφατες μελέτες, τόσο η Ελλάδα όσο και το Ηνωμένο Βασίλειο αντιμετωπίζουν ελλείψεις σε κρίσιμους τομείς, όπως η γεωργία, η φροντίδα ηλικιωμένων και η υγειονομική περίθαλψη, τους οποίους συχνά καλύπτουν μετανάστες χαμηλής ειδίκευσης (Platt et al. 2021). Στο Ηνωμένο Βασίλειο, το νέο σύστημα πόντων στοχεύει στην προσέλκυση εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού, αλλά οδηγεί ταυτόχρονα σε σοβαρές ελλείψεις σε τομείς που εξαρτώνται από φθηνό και ευέλικτο εργατικό δυναμικό, το οποίο αδυνατεί πλέον να εισέλθει με ευκολία στη χώρα. Στην Ελλάδα, οι αγροτικές περιοχές αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα λόγω της αποχώρησης χιλιάδων μεταναστών εργατών από την Αλβανία, οι οποίοι πλέον μετακινούνται προς την Κεντρική Ευρώπη (EMN 2022).

Η έννοια της γεωπολιτικής της μετανάστευσης περιγράφει τη μετανάστευση όχι μόνο ως κοινωνικό φαινόμενο, αλλά ως στρατηγικό εργαλείο άσκησης επιρροής μεταξύ κρατών. Όπως επισημαίνει ο (Tsourapas 2019), τα κράτη μπορούν να χρησιμοποιήσουν τις μεταναστευτικές ροές για να αποσπάσουν παραχωρήσεις ή να επηρεάσουν τη συμπεριφορά άλλων κρατών.

Η Τουρκία, για παράδειγμα, αξιοποιεί την απειλή «ανοίγματος των συνόρων» προς την Ε.Ε. ως διαπραγματευτικό χαρτί για χρηματοδότηση ή πολιτικά ανταλλάγματα. Το 2020, κατά την κρίση στον Έβρο, η τουρκική κυβέρνηση διευκόλυνε τη μετακίνηση χιλιάδων μεταναστών προς τα ελληνικά σύνορα, οδηγώντας σε ένταση που αποκλήθηκε «υβριδική απειλή» από την ελληνική κυβέρνηση (ΕΛΙΑΜΕΠ, 2021). Η εργαλειοποίηση της μετανάστευσης (*instrumentalization of migration*) αναφέρεται στη στρατηγική αξιοποίηση των μεταναστών για εξωτερικά ή εσωτερικά πολιτικά οφέλη. Ο όρος έχει ενσωματωθεί στην επίσημη ρητορική της Ε.Ε., ιδίως μετά τις εντάσεις με τη Λευκορωσία το 2021, όπου η κυβέρνηση Λουκασένκο κατηγορήθηκε ότι έσπρωχνε μετανάστες προς τα σύνορα της Πολωνίας. Η έννοια αυτή δεν περιορίζεται μόνο σε απολυταρχικά καθεστώτα: και οι ίδιες οι ευρωπαϊκές δημοκρατίες υιοθετούν πολιτικές που μετατρέπουν τους μετανάστες σε εργαλείο εσωτερικής πολιτικής, με σκοπό την κινητοποίηση ψηφοφόρων και την ενίσχυση του ελέγχου (Huysmans 2006; Carrera et al. 2021;).

Ο όρος *migration governance* (διακυβέρνηση της μετανάστευσης) αναφέρεται στην πολυεπίπεδη, διεπιστημονική και διπλωματικά συντονισμένη αντιμετώπιση του φαινομένου της μετανάστευσης. Δεν πρόκειται για έναν κεντρικό θεσμό αλλά για ένα δίκτυο θεσμών, πολιτικών και μηχανισμών σε τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο. Στην Ελλάδα, αυτό εκφράζεται μέσα από το Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, τους Δήμους, τις ΜΚΟ και την FRONTEX. Σύμφωνα με την έρευνα του (EMN 2022), η έλλειψη σταθερού συντονισμού μεταξύ αυτών των φορέων καθιστά τη διακυβέρνηση ασύμβατη με τις πραγματικές ανάγκες του πληθυσμού. Επίσης απόσταση μεταξύ πραγματικών ροών και κοινωνικής αντίληψης αποτελεί αντικείμενο μεγάλης βιβλιογραφικής συζήτησης. Ενώ οι στατιστικές δείχνουν ότι οι μετανάστες αποτελούν περίπου 10% του πληθυσμού στην Ελλάδα και 15% στο Ηνωμένο Βασίλειο (Eurostat 2023), η κοινή γνώμη συχνά πιστεύει ότι τα ποσοστά είναι πολλαπλάσια. Σύμφωνα με την έρευνα του (Ipsos Mori 2022), οι Βρετανοί εκτιμούν πως το 28% του πληθυσμού είναι μετανάστες, ενώ στην πραγματικότητα δεν ξεπερνά το 14%. Αυτό το "αντιληπτικό χάσμα" είναι κρίσιμο, διότι επηρεάζει πολιτικές αποφάσεις και δημιουργεί κοινωνικές εντάσεις που στηρίζονται σε λανθασμένες προσλήψεις και όχι σε πραγματικά δεδομένα (Helbling et al. 2023).

Η ασφάλεια, ως θεωρητική και πολιτική έννοια, καταλαμβάνει κομβική θέση στη διαχείριση της μετανάστευσης, τόσο στην Ελλάδα όσο και στο Ηνωμένο

Βασίλειο. Η έννοια αυτή δεν είναι μονοσήμαντη ούτε ουδέτερη: μεταβάλλεται ιστορικά, πολιτισμικά και θεσμικά, ανάλογα με τις αντιλήψεις κάθε κράτους και κοινωνίας για το τι απειλείται και τι πρέπει να προστατευτεί. Στην πιο παραδοσιακή της μορφή, η ασφάλεια αφορά την προστασία του κράτους από εξωτερικές απειλές ως ένα μοντέλο που ανάγεται στη ρεαλιστική σχολή των διεθνών σχέσεων και επικεντρώνεται στη στρατιωτική ισχύ, τα σύνορα και την κυριαρχία (Walt 1991).

Στο μεταναστευτικό πεδίο, αυτό σημαίνει φύλαξη συνόρων, έλεγχος ροών, αποτροπή παράνομης εισόδου και ενίσχυση των υπηρεσιών επιτήρησης. Ωστόσο, η σύγχρονη επιστημονική προσέγγιση επεκτείνει την ασφάλεια και σε άλλες κατηγορίες, αναδεικνύοντας μια ευρύτερη θεώρηση του όρου.

Σύμφωνα με την προσέγγιση του (Barry Buzan 1991), η ασφάλεια διακρίνεται σε πέντε διαστάσεις: στρατιωτική, πολιτική, κοινωνική, οικονομική και περιβαλλοντική. Ειδικά στη μετανάστευση, οι διαστάσεις που ενεργοποιούνται πιο έντονα είναι η κοινωνική και η πολιτική ασφάλεια. Η κοινωνική ασφάλεια αναφέρεται στην αντίληψη ότι η εθνική ταυτότητα, η πολιτισμική ομοιογένεια και οι παραδόσεις απειλούνται από την παρουσία «ξένων στοιχείων». Η πολιτική ασφάλεια αφορά την ικανότητα του κράτους να ελέγχει τα σύνορά του, τη νομική του κυριαρχία και τη διαμόρφωση της κοινής γνώμης γύρω από τις μεταναστευτικές πολιτικές (Buzan et al. 1998).

Στην περίπτωση της Ελλάδας, η ασφάλεια μεταναστευτικής πολιτικής εστιάζει κυρίως στη φύλαξη συνόρων και στην αποτροπή, με μέτρα όπως ο φράχτης στον Έβρο, η χρήση drones, θερμικών καμερών, και η επιχειρησιακή στήριξη από τη FRONTEX (Kasapis and Triandafyllidou 2022).

Αντίστοιχα, στο Ηνωμένο Βασίλειο, η ασφάλεια εκφράζεται θεσμικά μέσω του Home Office και ενισχύεται από νόμους όπως ο (Illegal Migration Act 2023), αλλά και από πρακτικές όπως η συνεργασία με τρίτες χώρες (π.χ. Ρουάντα) για την εξωτερική ανάθεση της διαχείρισης ασύλου (Conlon 2024). Τα στατιστικά δεδομένα δείχνουν πως οι αντιλήψεις περί ασφάλειας συνδέονται άμεσα με την πολιτική κινητοποίηση. Στην Ελλάδα, το 61% των πολιτών δηλώνει ότι η αύξηση μεταναστευτικών ροών ενισχύει τον φόβο για τρομοκρατία και αλλοίωση της εθνικής ταυτότητας (ELIAMEP 2023), ενώ στο Ηνωμένο Βασίλειο, το 64% δηλώνει ότι η μετανάστευση πρέπει να περιοριστεί για λόγους εσωτερικής ασφάλειας (British Social Attitudes Survey 2023).

Η πολυπλοκότητα του όρου «ασφάλεια» συνεπώς καθιστά απαραίτητη τη διεπιστημονική ανάλυση και όχι απλώς τη διοικητική διαχείριση. Ο περιορισμός της ασφάλειας στη φυσική προστασία των συνόρων υποβαθμίζει τις κοινωνικές και ανθρωπιστικές πτυχές της μεταναστευτικής εμπειρίας. Αντιθέτως, η ενσωμάτωσή της στη δημόσια πολιτική οφείλει να λαμβάνει υπόψη τη διασφάλιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, την κοινωνική ένταξη και τη βιώσιμη διακυβέρνηση των διαφορών (Huysmans 2006; Carrera et al. 2021). Αυτή η ισορροπία μεταξύ «προστασίας του κράτους» και «προστασίας του ατόμου» συνιστά την κύρια πρόκληση της σύγχρονης μεταναστευτικής ασφάλειας.

Η έννοια της μεταναστευτικής πολιτικής ως πολιτικού εργαλείου δεν περιορίζεται στις αποφάσεις που αφορούν την είσοδο και την παραμονή μεταναστών. Επεκτείνεται στον σχεδιασμό και την εφαρμογή πολιτικών που διαμορφώνουν την εθνική ταυτότητα, την αντίληψη περί «του άλλου» και την οριοθέτηση της έννοιας του ανήκειν. Αυτή η διάσταση γίνεται ιδιαίτερα εμφανής στις περιπτώσεις της Ελλάδας και του Ηνωμένου Βασιλείου, όπου η μεταναστευτική πολιτική λειτουργεί ταυτόχρονα ως εξωτερική και εσωτερική πολιτική στρατηγική. Όπως επισημαίνει η (Triandafyllidou 2021), η μετανάστευση δεν είναι απλώς μετακίνηση πληθυσμών, αλλά λόγος εξουσίας, μέσω του οποίου συγκροτούνται θεσμοί, αναπαράγονται ιεραρχίες και ορίζονται τα όρια της εθνικής κοινότητας.

Στην περίπτωση της Ελλάδας, η γεωγραφική εγγύτητα με περιοχές αποσταθεροποίησης, όπως η Συρία, η Αφρική και το Αφγανιστάν, σε συνδυασμό με την ιδιότητα του κράτους - μέλους της Ε.Ε., έχουν τοποθετήσει τη χώρα στο επίκεντρο του ευρωπαϊκού μηχανισμού «επιτήρησης συνόρων» (border securitization). Από την αρχή της προσφυγικής κρίσης έως σήμερα, η Ελλάδα λειτουργεί ως buffer zone της Ε.Ε., δηλαδή ως ζώνη ανάσχεσης των ροών, σε ένα σχήμα που συχνά παραβλέπει τη συνταγματική, ανθρωπιστική και νομική διάσταση του ασύλου (Amnesty International 2021; Kasapis and Triandafyllidou 2022; Carrera et al. 2021). Πολλές από τις πολιτικές που εφαρμόζονται, όπως η ύπαρξη κλειστών κέντρων φιλοξενίας, οι καταγγελίες για παράνομες επαναπροωθήσεις (pushbacks) στον Έβρο και στο Αιγαίο και η αυστηροποίηση των διαδικασιών εξέτασης ασύλου, αναδεικνύουν την απόσταση μεταξύ ευρωπαϊκών αξιών και πρακτικής εφαρμογής στο πεδίο (UNHCR 2023).

Η διεθνής βιβλιογραφία καταδεικνύει ότι το πλαίσιο αυτό ενισχύεται από την έλλειψη μιας πραγματικά ενιαίας ευρωπαϊκής πολιτικής ασύλου. Η πρόταση της

Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το Νέο Σύμφωνο Μετανάστευσης και Ασύλου (Ευρωπαϊκή Επιτροπή 2020) αντιμετωπίζεται με σκεπτικισμό από πολλές χώρες του ευρωπαϊκού Νότου. Αυτό συμβαίνει καθώς δεν προσφέρει ουσιαστικό μηχανισμό αναλογικής κατανομής των αιτούντων άσυλο, αφήνοντας έτσι την ευθύνη στις χώρες πρώτης υποδοχής (Carrera et al. 2021; Boswell 2022). Η Ελλάδα, υπό την πίεση αυτής της κατάστασης, επιχειρεί να εξισορροπήσει μεταξύ της εθνικής ασφάλειας και της υποχρέωσης σεβασμού των διεθνών συμβάσεων (Triandafyllidou 2021). Η έννοια της «διπλής πίεσης», δηλαδή της ευθύνης προς την Ε.Ε. από τη μία και της αντιμετώπισης της εσωτερικής κοινωνικής δυσарέσκειας από την άλλη, οδηγεί σε αντιφατικές πολιτικές: ευρωπαϊκή ρητορική σε διεθνές επίπεδο και αυστηρές πρακτικές στο εθνικό επίπεδο (Baldwin-Edwards and Kraler 2009; Geddes 2021).

Στον αντίποδα, το Ηνωμένο Βασίλειο επιχειρεί να αποδομήσει το μοντέλο του ευρωπαϊκού καταμερισμού ευθυνών, παρουσιάζοντας τη μεταναστευτική του πολιτική ως σύμβολο της μετα-Brexit κυριαρχίας. Η έμφαση δεν δίνεται στην «κοινή ευρωπαϊκή λύση», αλλά στην ιδέα του «εθνικού ελέγχου» και της «επιλεκτικότητας» (Boswell 2022). Το σύστημα πόντων που εφαρμόζεται στο Ηνωμένο Βασίλειο βασίζεται σε ένα μοντέλο που προτιμά μετανάστες με ανώτερη μόρφωση, γνώση αγγλικών και επαγγελματική εμπειρία σε συγκεκριμένους τομείς (Home Office 2020; Sumption and Walsh 2023). Το αποτέλεσμα είναι μια πολιτική που, αν και φαινομενικά τεχνοκρατική, ενέχει ισχυρό ιδεολογικό φορτίο: τη διαχείριση της μετανάστευσης ως πολιτικού εργαλείου κοινωνικού φιλτραρίσματος (Slaven 2022; Erel 2018). Η παραδοχή αυτή αποτυπώνεται και στις νομοθετικές πρωτοβουλίες του Ηνωμένο Βασίλειο όπως η απόφαση για συνεργασία με τρίτες χώρες για τη διοχέτευση αιτούντων άσυλο μακριά από την επικράτεια του Η.Β. (Carrera et al. 2021; Conlon 2024).

Η σύνθεση των στατιστικών και θεσμικών δεδομένων με τα θεωρητικά σχήματα καταδεικνύει ότι η μεταναστευτική πολιτική δεν είναι «απάντηση» σε ένα πρόβλημα, αλλά «παραγωγή» ενός προβλήματος το οποίο οι κυβερνήσεις χρησιμοποιούν ως εργαλείο νομιμοποίησης εξουσίας (Triandafyllidou 2021). Στην Ελλάδα, τα δεδομένα από την Υπηρεσία Ασύλου δείχνουν σταθερή μείωση των αιτήσεων ασύλου από το 2020 έως το 2023, ωστόσο οι ρυθμοί απόδοσης καθεστώτος διεθνούς προστασίας εξακολουθούν να είναι άνισοι ανά κατηγορία εθνικότητας και γεωγραφικής κατανομής (Asylum Service Greece and UNHCR 2023). Στο Ηνωμένο Βασίλειο, η συνολική μετανάστευση αυξήθηκε κατά 20% από

το 2021 έως το 2023, κυρίως λόγω της αύξησης της εργασιακής μετανάστευσης από χώρες όπως η Ινδία, οι Φιλιππίνες και η Νιγηρία (ONS and Migration Observatory 2023). Παρά την αυξημένη ζήτηση, η ρητορική περί απειλής παραμένει κυρίαρχη στον δημόσιο λόγο, κάτι που αποτελεί δείγμα της απόστασης μεταξύ πολιτικής ανάγκης και πραγματικών συνθηκών (Helbling et al. 2023).

Συμπερασματικά, η επισκόπηση της διεθνούς και ευρωπαϊκής βιβλιογραφίας γύρω από τη μετανάστευση ανέδειξε τη βαθιά πολιτική και γεωπολιτική φύση του φαινομένου (Triandafyllidou 2021; Tsourapas 2019). Η μετανάστευση δεν συνιστά πλέον ένα ουδέτερο κοινωνικό γεγονός, αλλά συγκροτείται ως εργαλείο πολιτικής ισχύος και δημογραφικού ελέγχου. Στην Ελλάδα και το Ηνωμένο Βασίλειο, οι μεταναστευτικές πολιτικές αποκτούν συμβολική λειτουργία: επανακαθορίζουν τα όρια της εθνικής ταυτότητας, ορίζουν το «ποιος ανήκει» και χρησιμοποιούνται ως πεδίο ανάδειξης πολιτικής κυριαρχίας (Modood 2020). Η ανάλυση της έννοιας της ασφάλειας φανέρωσε ότι οι έννοιες «μετανάστης» και «απειλή» συχνά συνυφαίνονται με τρόπο πολιτικά κατασκευασμένο και επικοινωνιακά ενισχυμένο (Helbling et al. 2023). Η σύγχρονη μετανάστευση προσεγγίζεται ολοένα και περισσότερο ως πρόβλημα που απαιτεί μέτρα αποτροπής και έλεγχου, αντί για κοινωνική ένταξη και θεσμική ενσωμάτωση (Platt Steiber and Riphahn 2021; Slaven 2022).

Επιπλέον, ο όρος γεωπολιτική της μετανάστευσης δεν αφορά μόνο τις χώρες αποστολής ή υποδοχής, αλλά και την ίδια τη χρήση των μεταναστευτικών ροών ως στρατηγικών εργαλείων από κυβερνήσεις τρίτων χωρών ή ακόμα και από εθνικές κυβερνήσεις στο εσωτερικό (Kasapis and Triandafyllidou 2022; Carrera et al. 2021). Η μετατροπή του μεταναστευτικού ζητήματος σε διπλωματικό διακύβευμα (π.χ. συμφωνία ΕΕ-Τουρκίας, Ρουάντα-Η.Β.) αποτυπώνει τη μετάβαση από ένα «ανθρωπιστικό» μοντέλο διαχείρισης σε ένα ρεαλιστικό μοντέλο ισχύος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

3.1 Εισαγωγή

Η μεθοδολογία αποτελεί το θεμέλιο κάθε επιστημονικής διερεύνησης, καθώς διαμορφώνει τη στρατηγική, το εννοιολογικό πλαίσιο και τα εργαλεία προσέγγισης του φαινομένου υπό εξέταση. Στο πλαίσιο της παρούσας μεταπτυχιακής εργασίας, η οποία επικεντρώνεται στη γεωπολιτική διάσταση της μετανάστευσης μεταξύ

Ελλάδας και Ηνωμένου Βασιλείου, εφαρμόζεται η μέθοδος της συγκριτικής ανάλυσης. Αυτή η προσέγγιση επιτρέπει την παράλληλη μελέτη και αξιολόγηση πολιτικών, θεσμών και στρατηγικών σε δύο διακριτά αλλά συναφή περιβάλλοντα, αποκαλύπτοντας αναλογίες, διαφοροποιήσεις και αιτιακές συσχετίσεις.

Η επιλογή της συγκριτικής μεθοδολογίας θεμελιώνεται στη διαπίστωση ότι τα υπό εξέταση κράτη, μολονότι εντάσσονται σε διαφορετικά γεωπολιτικά και θεσμικά συστήματα, ανταποκρίνονται σε παρόμοιες προκλήσεις που αφορούν τις μεταναστευτικές ροές, την εθνική ασφάλεια και τις διεθνείς σχέσεις. Όπως σημειώνει ο (Lijphart 1971), η συγκριτική ανάλυση αποτελεί θεμελιώδες εργαλείο κατανόησης πολύπλοκων πολιτικών φαινομένων, ιδίως όταν εξετάζονται περιπτώσεις με θεσμική ετερογένεια αλλά λειτουργική συγγένεια.

Σύμφωνα με την (Caramani 2017), η συγκριτική πολιτική μελέτη υπερβαίνει τη στατιστική καταγραφή, ενσωματώνοντας ποιοτικές αναλύσεις για να διερευνήσει τους τρόπους με τους οποίους οι πολιτικές αποκρυσταλλώνονται σε θεσμικά αποτελέσματα. Στην παρούσα έρευνα, η συγκριτική μέθοδος εφαρμόζεται στο πεδίο της μεταναστευτικής διακυβέρνησης με σκοπό την αποσαφήνιση της σχέσης μεταναστευτικής πολιτικής, ασφάλειας και γεωπολιτικής θέσης κάθε κράτους.

Η Ελλάδα και το Ηνωμένο Βασίλειο προτιμήθηκαν και επιλέχθηκαν ως περιπτώσεις όχι για την ομοιότητά τους, αλλά για τη στρατηγική τους αντίθεση ως προς τον ρόλο τους στον ευρωπαϊκό και διεθνή μεταναστευτικό χάρτη. Η Ελλάδα λειτουργεί ως κράτος πρώτης γραμμής για τις μεταναστευτικές ροές προς την Ευρώπη και ως εκ τούτου, η πολιτική της διαμορφώνεται στο πλαίσιο της εξωτερικής φύλαξης των συνόρων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Carrera et al. 2021). Αντιθέτως, το Ηνωμένο Βασίλειο, μετά την αποχώρησή του από την Ε.Ε., επιχειρεί να ανακτήσει τον πλήρη έλεγχο των ροών μέσω αυστηρών κανονιστικών μηχανισμών, όπως το σύστημα πόντων που θεσμοθετήθηκε το 2021 (Sumption and Walsh 2023).

Αυτές οι δύο περιπτώσεις τοποθετούνται σε διαμετρικά αντίθετους πόλους της ευρωπαϊκής μεταναστευτικής γεωγραφίας. Η Ελλάδα ενσαρκώνει την πολιτική της «ασπίδας», προστατεύοντας την ευρωπαϊκή ενδοχώρα από τις ανεξέλεγκτες ροές, ενώ το Ηνωμένο Βασίλειο εφαρμόζει πολιτικές επιλογής, φιλτραρίσματος και επιλεκτικής ένταξης. Κατά συνέπεια, η συγκριτική ανάλυση αποσκοπεί στην κατανόηση του τρόπου με τον οποίο τα δύο κράτη μετατρέπουν το φαινόμενο της

μετανάστευσης σε μηχανισμό γεωπολιτικής ισχύος ή εργαλείο εσωτερικής ασφάλειας.

3.2 Πηγές, Μέθοδοι Συγκέντρωσης Υλικού και Αναλυτική Προσέγγιση

Η συγκριτική ανάλυση στην παρούσα εργασία στηρίζεται σε δευτερογενή ποιοτικά και ποσοτικά δεδομένα, τα οποία αντλούνται από έγκυρες επιστημονικές και θεσμικές πηγές. Η επιλογή των πηγών υπακούει σε συγκεκριμένα κριτήρια: (α) εγκυρότητα, (β) επιστημονική αξιοπιστία, (γ) θεσμική αναγνώριση και (δ) άμεση συνάφεια με το υπό μελέτη αντικείμενο.

3.2.1 Επιστημονικές Βάσεις Δεδομένων και Πηγές

Η κύρια βάση αναζήτησης της βιβλιογραφίας και των ερευνητικών άρθρων για την παρούσα εργασία υπήρξε η πλατφόρμα MyAthens, η οποία παρέχει πρόσβαση σε κορυφαίες διεθνείς επιστημονικές βάσεις δεδομένων, όπως JSTOR, ScienceDirect, SpringerLink, Taylor & Francis, Wiley Online Library, SAGE Journals, καθώς και σε εξειδικευμένα μεταναστευτικά αρχεία όπως το *Migration Policy Institute* και το *Oxford Migration Observatory*.

Η αναζήτηση οργανώθηκε με λέξεις-κλειδιά υψηλής εξειδίκευσης, όπως:

- *migration policy, comparative migration, asylum governance, UK migration after Brexit, Greece migration management*
- *border securitization, geopolitics of migration, externalization of migration control, immigration policy discourse, security and migration*

Η επιλογή των πηγών βασίστηκε σε κριτήρια εγκυρότητας, θεσμικής αναγνώρισης, και συνάφειας με το αντικείμενο μελέτης. Ενδεικτικά, αξιοποιήθηκαν τα εξής σημαντικά έργα:

Σύμφωνα με το έργο των (Helbling - Meierrieks and Pardos - Prado 2023) διερευνάται η σύνδεση μεταξύ τρομοκρατίας και της κοινωνικής υποστήριξης σκληροπυρηνικών μεταναστευτικών πολιτικών, ιδίως στο Ηνωμένο Βασίλειο. Βασική τους θέση είναι ότι οι τρομοκρατικές επιθέσεις, ανεξάρτητα από τη συχνότητά τους ή το πραγματικό επίπεδο απειλής, δημιουργούν μια συλλογική προσλαμβάνουσα που ενισχύει την κοινωνική ανοχή προς αυστηρές, περιοριστικές και συχνά αντι-μεταναστευτικές νομοθεσίες.

Η εργασία αντλεί δεδομένα από έρευνες κοινής γνώμης, εμπειρική ανάλυση γεγονότων και πολιτικές μεταβολές στο Ηνωμένο Βασίλειο, ιδίως μεταξύ 2005 και 2020. Οι συγγραφείς διαπιστώνουν ότι μετά από σημαντικά τρομοκρατικά γεγονότα, όπως οι επιθέσεις στο Λονδίνο το 2005 και το Manchester το 2017, υπάρχει στατιστικά σημαντική αύξηση της δημόσιας στήριξης προς αυστηρότερα σύνορα, μειωμένες ποσοστώσεις για πρόσφυγες και πολιτικές ταχείας απέλασης. Αυτό το εύρημα υποστηρίζει άμεσα τη βασική ερευνητική υπόθεση της παρούσας διπλωματικής εργασίας: ότι δηλαδή η μεταναστευτική πολιτική λειτουργεί ως εργαλείο ασφάλειας, το οποίο ενεργοποιείται και αναπροσαρμόζεται κυρίως βάσει της κοινωνικής πρόσληψης της απειλής και όχι της πραγματικής της ύπαρξης.

Σύμφωνα με τη θεωρητική τους ανάλυση, η έννοια της «ασφαλειοποίησης» (securitization) επενδύει το μεταναστευτικό φαινόμενο με χαρακτηριστικά απειλής, με αποτέλεσμα οι πολίτες να υποστηρίζουν σκληρές πολιτικές ακόμη και όταν τα δεδομένα (π.χ. αριθμοί εισόδου, τύποι μεταναστών, στατιστικά εγκληματικότητας) δεν τα αιτιολογούν επαρκώς.

Στο Ηνωμένο Βασίλειο, για παράδειγμα, οι επιθέσεις που διαπράχθηκαν από πολίτες δεύτερης γενιάς ή ακόμα και από γηγενείς (χωρίς άμεση σύνδεση με πρόσφατους μετανάστες), λειτούργησαν ως αφορμή για νομοθετικές αυστηροποιήσεις που στοχοποιούν το σύνολο των εξωτερικών μεταναστευτικών ροών.

Η συμβολή αυτής της μελέτης εντοπίζεται σε πολλαπλά επίπεδα:

Πρώτον, η μελέτη ενισχύει την κεντρική ερευνητική υπόθεση μέσα από την παροχή εμπειρικών στοιχείων που αποδεικνύουν ότι η ασφάλεια δεν αποτελεί μια ουδέτερη ή τεχνική επιλογή πολιτικής, αλλά λειτουργεί ως εργαλείο πολιτικής στρατηγικής. Η αναγνώριση της ασφάλειας ως πολιτικού εργαλείου αναδεικνύεται ιδιαίτερα σε περιόδους κοινωνικής κρίσης ή έντασης, όταν οι κυβερνήσεις τείνουν να ενσωματώνουν το μεταναστευτικό στις ευρύτερες αφηγήσεις περί απειλής και ανασφάλειας. Έτσι, η ασφάλεια χρησιμοποιείται προκειμένου να νομιμοποιηθεί η λήψη σκληρών μέτρων και η αυστηροποίηση της μεταναστευτικής πολιτικής, ανεξαρτήτως του πραγματικού μεγέθους ή της φύσης του φαινομένου (Bigo 2002; Huysmans 2006)

Δεύτερον, το κείμενο καταδεικνύει με σαφήνεια ότι η διαχείριση της λεγόμενης

«μεταναστευτικής απειλής» δεν βασίζεται σε μια αναλογική, ορθολογική αποτίμηση των δεδομένων, αλλά συχνά επηρεάζεται από πολιτισμικά στερεότυπα, ιδεολογικές προκαταλήψεις και σκοπιμότητες πολιτικής επιβίωσης. Το φαινόμενο αυτό υποστηρίζεται και από τη σχετική βιβλιογραφία, σύμφωνα με την οποία η αντίδραση των κρατών σε σχέση με πραγματικές απειλές είναι προϊόν κοινωνικά κατασκευασμένων αναγκών και πολιτικής εργαλειοποίησης του φόβου.

Τρίτον, υποστηρίζεται ότι η συνεχής επαναλαμβανόμενη χρήση του φόβου από τις κυβερνήσεις και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης διαμορφώνει σταδιακά ένα καθεστώς ασφαλειοποίησης, το οποίο υπερβαίνει τις τρέχουσες κρίσεις και παγιώνει έναν τρόπο σκέψης και λήψης αποφάσεων. Η παρατήρηση αυτή επιβεβαιώνει ότι λειτουργεί όχι μόνο ως εργαλείο ελέγχου των εξωτερικών συνόρων, αλλά και ως εργαλείο επανακαθορισμού του εσωτερικού πολιτικού πλαισίου, επηρεάζοντας θεμελιώδεις δημοκρατικές ισορροπίες.

Ως προς την ελληνική περίπτωση, αν και η εργασία δεν την εξετάζει άμεσα, η αναλυτική της προσέγγιση μπορεί να εφαρμοστεί αναλογικά. Στην Ελλάδα, όπως και στο Ηνωμένο Βασίλειο, η μεταναστευτική πολιτική συχνά διαμορφώνεται με όρους εσωτερικής απειλής (π.χ. εγκληματικότητα, αλλοίωση της ταυτότητας) παρά ως προϊόν οργανωμένου στρατηγικού σχεδιασμού.

Η διαφοροποίηση έγκειται στη θεσμική και πολιτική ικανότητα των δύο κρατών: το Ηνωμένο Βασίλειο επιλέγει να ενισχύσει θεσμικά τον έλεγχο, ενώ η Ελλάδα καταφεύγει σε έκτακτες πρακτικές, όπως επαναπροωθήσεις και θεσμική αναποφασιστικότητα, όπως τεκμηριώθηκε και σε άλλες πηγές της παρούσας έρευνας. Από την πλευρά της θεωρίας των Διεθνών Σχέσεων, η εργασία ευθυγραμμίζεται με την κριτική σχολή ασφάλειας (Buzan et al. 1998), σύμφωνα με την οποία η απειλή δεν είναι αντικειμενική, αλλά κατασκευάζεται μέσω λόγου και πολιτικής δράσης. Έτσι, η μεταναστευτική πολιτική εδραιώνεται ως μια «κανονικοποιημένη απάντηση» σε ένα πρόβλημα που είναι κατασκευασμένο κοινωνικά.

Συμπερασματικά, η μελέτη των (Helbling et al. 2023) συμφωνεί απολύτως με τη βασική ερευνητική υπόθεση της παρούσας εργασίας. Τεκμηριώνει με εμπειρικά δεδομένα και θεωρητική συνοχή ότι η πολιτική για τη μετανάστευση λειτουργεί ως δυναμικό εργαλείο διαχείρισης της ασφάλειας – κυρίως ως απάντηση σε κοινωνικά και πολιτικά δομημένες αντιλήψεις περί απειλής, παρά σε αντικειμενικούς δείκτες

κινδύνου.

Σύμφωνα με το έργο των (Sumption and Walsh 2023), το οποίο είναι δημοσιευμένο από το Migration Observatory του Πανεπιστημίου της Οξφόρδης, εξετάζεται σε βάθος οι μεταβολές του μεταναστευτικού συστήματος του Ηνωμένου Βασιλείου μετά την αποχώρησή του από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Παρότι εστιάζεται κυρίως στο θεσμικό και τεχνικό επίπεδο της μεταναστευτικής πολιτικής, η εργασία έχει πολλαπλές πολιτικές και ιδεολογικές προεκτάσεις, οι οποίες σχετίζονται άμεσα με τη βασική ερευνητική υπόθεση.

Σύμφωνα με τους συγγραφείς, το σύστημα πόντων που υιοθετήθηκε στο Ηνωμένο Βασίλειο μετά το Brexit δεν αποτελεί απλώς έναν μηχανισμό επιλογής «κατάλληλων» μεταναστών με βάση συγκεκριμένα κριτήρια (όπως προσόντα, επαγγελματική εμπειρία, μισθός, γλωσσική επάρκεια). Αντίθετα, ενσωματώνει μία ισχυρή πολιτική πρόθεση: την ενίσχυση της κυριαρχίας του βρετανικού κράτους έναντι των μεταναστευτικών ροών, μέσω της διαφοροποίησης από το ευρωπαϊκό καθεστώς ελεύθερης κυκλοφορίας.

Η βασική συμβολή της μελέτης ως προς την ερευνητική υπόθεση έγκειται στη θεώρηση της μεταναστευτικής πολιτικής ως εργαλείου ελέγχου που εξυπηρετεί όχι μόνο οικονομικά συμφέροντα, αλλά και πολιτικούς, κοινωνικούς και εθνικούς στόχους. Η μεταρρύθμιση του συστήματος πόντων μετά το Brexit δεν υπήρξε αποτέλεσμα αναγκών της αγοράς εργασίας, αλλά κυρίως αποτέλεσμα πολιτικής πίεσης και αφηγήσεων περί «ανάκτησης του ελέγχου». Έτσι, η μεταναστευτική πολιτική αναδεικνύεται σε εργαλείο ασφάλειας, εθνικής ταυτότητας και επιβεβαίωσης κυριαρχίας, ακριβώς όπως υποστηρίζεται στη βασική υπόθεση της διπλωματικής.

Το σύστημα πόντων, όπως το περιγράφουν οι (Sumption and Walsh 2023), λειτουργεί ως ένα είδος φιλτραρίσματος της μετανάστευσης, επιτρέποντας την είσοδο μόνο σε εκείνους που κρίνονται οικονομικά χρήσιμοι ή κοινωνικά «προβλέψιμοι». Έτσι, οι μετανάστες που δεν εντάσσονται στα κριτήρια είτε λόγω επαγγελματικής κατηγορίας, είτε λόγω επιπέδου εκπαίδευσης αποκλείονται εξ αρχής, χωρίς να εξετάζονται οι ευρύτερες κοινωνικές ή ανθρωπιστικές διαστάσεις της ένταξής τους. Με άλλα λόγια, το σύστημα δεν απαντά μόνο σε οικονομικά ζητήματα, αλλά λειτουργεί ως προληπτικό μέσο ασφάλειας, προστατεύοντας την αγορά εργασίας, την κοινωνική συνοχή, αλλά και την εθνική ταυτότητα.

Είναι αξιοσημείωτο ότι οι συγγραφείς δεν θεωρούν το νέο σύστημα ούτε πιο αποτελεσματικό ούτε πιο δίκαιο από το προηγούμενο. Αντίθετα, υποστηρίζουν ότι παρά την αλλαγή ρητορικής, πολλές από τις παθογένειες του παρελθόντος (γραφειοκρατία, επιλεκτικότητα, κοινωνικές ανισότητες) παραμένουν. Αυτό δείχνει ότι η μεταρρύθμιση δεν υπαγορεύτηκε από ανάγκη για κοινωνική δικαιοσύνη ή ενίσχυση των θεσμών, αλλά λειτούργησε πρωτίστως ως απάντηση στην αυξημένη κοινωνική ανησυχία για την ανεξέλεγκτη μετανάστευση και την απειλή για την κοινωνική τάξη.

Από την οπτική της θεωρίας της «ασφαλειοποίησης» (securitization theory), το σύστημα πόντων, όπως το περιγράφουν οι Sumption και Walsh, μπορεί να θεωρηθεί εργαλείο ελέγχου και πρόληψης της απειλής. Δεν πρόκειται απλώς για σύστημα αξιολόγησης, αλλά για μέσο περιορισμού της αβεβαιότητας και του κοινωνικού φόβου που ενισχύθηκε την περίοδο του Brexit. Το σύστημα μετατρέπεται σε «τεχνοκρατικό φράγμα» απέναντι σε ανεπιθύμητες ροές, βασισμένο σε εσωτερική ανάγκη για έλεγχο, κάτι που επιβεβαιώνει με εξαιρετική ακρίβεια το κεντρικό επιχείρημα της παρούσας εργασίας.

Σε σύγκριση με την ελληνική περίπτωση, παρατηρούμε μια βασική διαφοροποίηση. Ενώ η Ελλάδα, λόγω της γεωγραφικής της θέσης, εφαρμόζει πολιτικές αποτροπής κυρίως στα εξωτερικά της σύνορα (π.χ. Αιγαίο), το Ηνωμένο Βασίλειο χρησιμοποιεί θεσμικά εργαλεία για να ενισχύσει την ασφάλεια στο εσωτερικό. Ωστόσο, και στις δύο περιπτώσεις, η πολιτική στόχευση είναι κοινή: περιορισμός της απειλής μέσω πολιτικά ελεγχόμενων μηχανισμών.

Ως εκ τούτου η εργασία των (Sumption and Walsh 2023) υποστηρίζει τη βασική ερευνητική υπόθεση. Αν και εστιάζει σε ένα θεσμικό εργαλείο, το αναλύει ως πολιτικό μηχανισμό ασφάλειας, επιβεβαιώνοντας ότι η μεταναστευτική πολιτική προσαρμόζεται βάσει πολιτικών σκοπιμοτήτων και κοινωνικών πιέσεων και όχι κατ' ανάγκη με βάση τεκμηριωμένες ανάγκες. Το σύστημα πόντων αποτελεί παράδειγμα της μετάβασης από την πολιτική της «ένταξης» στην πολιτική του «ελέγχου», ενισχύοντας τη θέση της διπλωματικής εργασίας για την εργαλειοποίηση της μετανάστευσης στο πεδίο της ασφάλειας.

Σύμφωνα με το έργο *Migration and Globalization - Between Politics and Mobility* (Anna Triandafyllidou 2021) συνιστά μία από τις πιο θεμελιώδεις θεωρητικές

συνεισφορές στον διάλογο περί μετανάστευσης, παγκοσμιοποίησης και πολιτικής εξουσίας. Η συγγραφέας προσεγγίζει τη μετανάστευση όχι ως απλό δημογραφικό ή οικονομικό φαινόμενο, αλλά ως πεδίο πολιτικής νοηματοδότησης, το οποίο ενεργοποιείται και αποκτά κανονιστική ισχύ μέσω της έννοιας της «ασφαλειοποίησης» (securitization). Η προσέγγισή της έχει άμεση θεωρητική συνάφεια με τη βασική ερευνητική υπόθεση της παρούσας εργασίας, η οποία εστιάζει στη μεταναστευτική πολιτική ως εργαλείο ασφάλειας διαμορφούμενο από κοινωνικές και γεωπολιτικές πιέσεις.

Η Triandafyllidou υποστηρίζει ότι η μετανάστευση έχει πολιτικοποιηθεί στο έπακρο στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης. Δεν νοείται πλέον ως φυσική κινητικότητα πληθυσμών, αλλά ως φαινόμενο που απαιτεί αυστηρή πολιτική ρύθμιση και εθνική διαχείριση. Η ίδια η κινητικότητα γίνεται ύποπτη, ακόμα και όταν δεν συνδέεται με ποινικά ή τρομοκρατικά στοιχεία. Οι κυβερνήσεις, αδυνατώντας να ελέγξουν τη διεθνοποίηση των αγορών και την πολιτική αβεβαιότητα, στρέφονται στη διαχείριση της κινητικότητας ως υποκατάστατο της γενικότερης διακυβέρνησης, κάτι που ενισχύει την υπόθεση της εργαλειοποίησης της μετανάστευσης ως μηχανισμού άσκησης πολιτικής ισχύος.

Αυτό το θεωρητικό υπόβαθρο ενισχύει καθοριστικά τη βασική ερευνητική υπόθεση της παρούσας εργασίας. Η Triandafyllidou συμφωνεί ρητά με την άποψη ότι η μεταναστευτική πολιτική δεν συγκροτείται μόνο με όρους ορθολογιστικής διαχείρισης, αλλά ενεργοποιείται στο πλαίσιο ευρύτερων κοινωνικοπολιτικών επιδιώξεων και συμβολικών συγκρούσεων. Η ασφάλεια, σε αυτό το πλαίσιο, δεν είναι απλώς ένα μέσο προστασίας, αλλά μία ερμηνευτική κατηγορία που επιτρέπει τη νομιμοποίηση της κρατικής ισχύος και τον περιορισμό θεμελιωδών δικαιωμάτων.

Η συγγραφέας εφαρμόζει το παραπάνω σχήμα σε ευρωπαϊκά παραδείγματα, συμπεριλαμβανομένης της Ελλάδας και του Ηνωμένου Βασιλείου. Για την Ελλάδα, η μετανάστευση εμφανίζεται ως εξωτερική απειλή, που συνδέεται με την πίεση στα σύνορα, τη συμφωνία Ε.Ε. – Τουρκίας και την παρουσία μεγάλων πληθυσμών αιτούντων άσυλο σε περιοχές όπως τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου. Η πολιτική ανταπόκριση περιλαμβάνει αυστηροποίηση των ελέγχων, στρατιωτικοποίηση της φύλαξης των συνόρων, και περιστολή των δικαιωμάτων, κυρίως λόγω της διαχείρισης της απειλής ως ζητήματος κρατικής κυριαρχίας.

Αντίθετα, στο Ηνωμένο Βασίλειο η μετανάστευση εντάσσεται σε ένα πλαίσιο

εσωτερικής πολιτικής διαχείρισης, όπου η διαμόρφωση της ταυτότητας μετά το Brexit και η ανάγκη επαναπροσδιορισμού της εθνικής κυριαρχίας ενισχύουν την αναγκαιότητα πολιτικών αποκλεισμού. Η έννοια της «ανάκτησης του ελέγχου» (take back control) λειτούργησε ως πολιτική αφήγηση που προσέδωσε στο μεταναστευτικό ζήτημα, χαρακτηριστικά ασφάλειας, κοινωνικής τάξης και δημογραφικής απειλής, επιβεβαιώνοντας έτσι ότι η μεταναστευτική πολιτική μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως ιδεολογικό εργαλείο.

Ιδιαίτερα σημαντική είναι η συμβολή της συγγραφέως στην ανάλυση της κοινωνικής δομής των δύο χωρών, καθώς σημειώνει ότι οι αντιλήψεις περί απειλής διαμορφώνονται ανάλογα με την κοινωνική θέση, την πρόσβαση σε θεσμούς, αλλά και την ιδεολογική προδιάθεση των μέσων ενημέρωσης και του πολιτικού προσωπικού. Έτσι, η ίδια μετανάστευση μπορεί να γίνει αποδεκτή ως ευκαιρία ή να κατασκευαστεί ως απειλή, ανάλογα με το ποιος τη βιώνει και πώς παρουσιάζεται.

Εν ολίγοις η Anna Triandafyllidou συμφωνεί πλήρως με τη βασική ερευνητική υπόθεση της παρούσας εργασίας. Το έργο της τεκμηριώνει θεωρητικά και με συγκριτικά παραδείγματα ότι η μετανάστευση εργαλειοποιείται πολιτικά στο πλαίσιο του φόβου, της ταυτότητας και της ανάγκης για εθνική κυριαρχία. Η έννοια της «ασφαλειοποίησης» και η προσέγγιση της πολλαπλής ασφάλειας επιτρέπουν μια πιο πολυδιάστατη κατανόηση της πολιτικής μετανάστευσης, πέρα από στενά τεχνικά ή νομικά σχήματα. Η εργασία της λειτουργεί ως θεωρητικός άξονας γύρω από τον οποίο περιστρέφονται πολλά από τα εμπειρικά ευρήματα άλλων μελετών, ενισχύοντας κεντρικά τη θέση της διπλωματικής.

Σύμφωνα με το έργο της (Umut Erel 2018) αποτελεί μια εξαιρετικά σημαντική συμβολή στην κατανόηση της πολιτισμικής διάστασης της μετανάστευσης, εστιάζοντας κυρίως στις εμπειρίες των μεταναστριών γυναικών στο Ηνωμένο Βασίλειο. Αν και η εργασία δεν εντάσσεται στο πλαίσιο της γεωπολιτικής ανάλυσης ή της άμεσης διαχείρισης της «ασφάλειας» όπως ορίζεται σε στρατηγικά και εθνικά συμφραζόμενα, συνδέεται βαθιά με τη βασική ερευνητική υπόθεση της παρούσας διπλωματικής, καθώς φωτίζει τις εσωτερικές κοινωνικές δομές που επηρεάζουν τη χάραξη και νομιμοποίηση μεταναστευτικών πολιτικών.

Η Erel στο έργο της παρουσιάζει τη «μετανάστρια μητέρα» ως μία ιδιαίτερα φορτισμένη φιγούρα, η οποία βρίσκεται στο επίκεντρο αντιφατικών κοινωνικών προσδοκιών: από τη μία πλευρά παρουσιάζεται ως φορέας αξιών και κουλτούρας

που απειλεί τη βρετανική εθνική ταυτότητα και, από την άλλη ως θύμα που χρήζει ένταξης και υποστήριξης. Αυτό το διπλό κοινωνικό σχήμα συμβάλλει στη συγκρότηση της μετανάστριας όχι μόνο ως κοινωνικού αλλά και πολιτικού υποκειμένου. Μέσα από ποιοτικές συνεντεύξεις και ανάλυση λόγου, η συγγραφέας αποκαλύπτει ότι οι μεταναστευτικές πολιτικές στο Ηνωμένο Βασίλειο δεν διαμορφώνονται μόνο στη βάση εξωτερικών παραγόντων όπως διεθνείς ροές, τρομοκρατία ή γεωπολιτικές εντάσεις, αλλά εμπεριέχουν βαθιές κοινωνικές, πολιτισμικές και ταξικές διαστάσεις. Οι θεσμοί αντιμετωπίζουν τις μεταναστεύουσες γυναίκες μέσω φίλτρων ταυτότητας: θρησκεία, γλώσσα, αναπαραγωγικοί ρόλοι, μητρότητα, ακόμα και ενδυματολογικά πρότυπα. Αυτές οι κατηγορίες δεν είναι ουδέτερες, αλλά λειτουργούν ως πολιτισμικά και ιδεολογικά όπλα στη διαδικασία ασφάλειας και αποκλεισμού.

Η συμβολή του έργου της Erel στην ερευνητική υπόθεση της διπλωματικής έγκειται στη θεωρητική τεκμηρίωση της θέσης ότι η μεταναστευτική πολιτική συνδέεται με τις εσωτερικές κοινωνικές δομές. Η συγγραφέας δείχνει με σαφήνεια ότι ο φόβος δεν αφορά μόνο εξωτερικά γεγονότα (όπως η τρομοκρατία ή η παραβατικότητα), αλλά και εσωτερικούς κοινωνικούς μετασχηματισμούς. Το πώς μια κοινωνία αντιμετωπίζει τη διαφορά, το ξένο και το «μη οικείο», ιδίως όταν ενσωματώνεται στο κοινωνικό σώμα με έκφυλους όρους, όπως η μητρότητα, έχει άμεσο αντίκτυπο στις νομοθετικές και διοικητικές μορφές διαχείρισης της μετανάστευσης.

Ένα βασικό εύρημα της Erel είναι ότι το βρετανικό κράτος και οι μηχανισμοί κοινωνικής πολιτικής επιχειρούν να αποδείξουν την ένταξη των γυναικών μέσω της οικειοποίησης συγκεκριμένων κοινωνικών προτύπων: εκμάθηση της αγγλικής γλώσσας, συμμετοχή στην εργασία, αποδοχή του εκπαιδευτικού και ιατρικού συστήματος, συμμόρφωση με τις αντιλήψεις περί «καλής μητέρας». Η μη συμμόρφωση με αυτά τα πρότυπα εκλαμβάνεται ως ένδειξη απειλής προς την κοινωνική συνοχή και την εθνική ταυτότητα. Αν και το έργο της Erel δεν εντάσσεται στο αυστηρά στρατηγικό πλαίσιο της «ασφάλειας» (π.χ. στρατιωτικοποίηση, συνοριοφυλακή), ενισχύει έμμεσα την ερευνητική υπόθεση, καθώς αποκαλύπτει πώς η έννοια της απειλής λειτουργεί στο επίπεδο των καθημερινών θεσμικών σχέσεων. Το σύστημα μετανάστευσης δεν είναι ουδέτερο: λειτουργεί μέσω διακρίσεων, προκαταλήψεων και κανονιστικών προσδοκιών, που στοχεύουν στη διαχείριση του «διαφορετικού» και επομένως στην «εσωτερική ασφάλεια» της πολιτισμικής και ηθικής τάξης.

Η εργασία επίσης επισημαίνει ότι οι πολιτικοί λόγοι περί μετανάστευσης ενσωματώνουν την κατηγορία του «άξιου μετανάστη», δηλαδή εκείνου που συνεισφέρει, συμμορφώνεται, ενσωματώνεται. Όσοι αποκλίνουν είτε λόγω πολιτισμικών πρακτικών είτε λόγω μη ενσωμάτωσης, παρουσιάζονται ως επικίνδυνοι. Αυτή η πολιτισμική αναπαράσταση της απειλής συνιστά μορφή «ήπιας ασφαλειοποίησης», η οποία λειτουργεί παράλληλα με πιο σκληρές πρακτικές, όπως η κράτηση ή η απέλαση.

Σε σύγκριση με την Ελλάδα, το Ηνωμένο Βασίλειο φαίνεται να εφαρμόζει μια περισσότερο «κανονιστική» και πολιτισμικά εστιασμένη προσέγγιση στο εσωτερικό του, σε αντίθεση με την αποτρεπτική λογική που χαρακτηρίζει την ελληνική περίπτωση, όπως τεκμηριώθηκε από άλλες πηγές. Ωστόσο, και στις δύο περιπτώσεις, η απειλή ενσωματώνεται στο δημόσιο λόγο ως κατηγορία ασφάλειας είτε πολιτισμικής, είτε εδαφικής.

Συνοψίζοντας, το έργο της (Erel 2018) ενισχύει έμμεσα τη βασική ερευνητική υπόθεση. Παρόλο που δεν επικεντρώνεται σε ζητήματα στρατηγικής ή διεθνούς ασφάλειας, καταδεικνύει ότι η μεταναστευτική πολιτική λειτουργεί ως εργαλείο ρύθμισης της κοινωνικής απειλής μέσω θεσμικών και πολιτισμικών μηχανισμών. Η έννοια της απειλής αναπαράγεται στο επίπεδο της μητρότητας και της καθημερινότητας επιβεβαιώνοντας ότι η πολιτική μετανάστευσης προσαρμόζεται δυναμικά στις εσωτερικές κοινωνικές δομές.

Σύμφωνα με το έργο των (Martin Baldwin and Albert Kraler 2009) το οποίο εκπονήθηκε για λογαριασμό του *International Centre for Migration Policy Development* (ICMPD), αποτελεί μια εμπειριστατωμένη μελέτη για τις πολιτικές νομιμοποίησης των παράτυπων μεταναστών στην Ευρώπη, με ιδιαίτερη αναφορά στην ελληνική περίπτωση. Αν και η μελέτη δεν εντάσσεται ρητά στο πεδίο της θεωρίας ασφάλειας, προσφέρει κρίσιμα εμπειρικά και θεσμικά δεδομένα που ενισχύουν τη βασική ερευνητική υπόθεση της παρούσας εργασίας: ότι η μεταναστευτική πολιτική λειτουργεί ως εργαλείο ασφάλειας, το οποίο προσαρμόζεται στις κοινωνικές δομές και στις γεωπολιτικές πιέσεις.

Οι συγγραφείς παρουσιάζουν με συστηματικό τρόπο τις διαφορετικές στρατηγικές νομιμοποίησης (regularisation) που ακολουθήθηκαν από τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης από τη δεκαετία του 1990 και έπειτα. Ειδικότερα για την Ελλάδα, περιγράφουν έναν συνδυασμό ad hoc πολιτικών, έλλειψης θεσμικής

συνέχειας, γραφειοκρατικής ακαμψίας και πολιτικής ευκαιρίας. Από το 1998 έως το 2008, η χώρα πραγματοποίησε τουλάχιστον τρεις μαζικές εκστρατείες νομιμοποίησης, οι οποίες σχεδόν πάντα ακολουθούσαν αυθόρμητες πιέσεις από την αγορά εργασίας ή τις κοινωνικές εντάσεις, και όχι κάποιο στρατηγικό πλάνο. Αυτή η αδυναμία προγραμματισμένης πολιτικής επιβεβαιώνει τη θέση ότι η ελληνική μεταναστευτική πολιτική δεν αποτελεί προϊόν θεσμικής λογικής, αλλά προσαρμόζεται αντιδραστικά σε κοινωνικές πιέσεις και πολιτικές ανάγκες. Αυτό το στοιχείο συνάδει με την υπόθεση ότι η πολιτική ασφάλειας δεν είναι πάντοτε προγραμματισμένη με γεωστρατηγικούς όρους, αλλά συχνά προκύπτει ως εκ των υστέρων προσπάθεια διαχείρισης απειλών που έχουν ήδη κλιμακωθεί.

Ενδεικτικά, οι συγγραφείς επισημαίνουν ότι οι καμπάνιες νομιμοποίησης στην Ελλάδα υπήρξαν πολιτικά αμφιλεγόμενες, ενώ σπάνια συνοδεύονταν από πολιτικές ένταξης ή από μεταρρυθμίσεις στη δημόσια διοίκηση. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία ενός μεταναστευτικού πληθυσμού «χαμηλής ορατότητας», ο οποίος ούτε εντάσσεται πλήρως ούτε απωθείται θεσμικά. Η συγκεκριμένη πραγματικότητα ενισχύει την έννοια της «ασφαλειοποίησης» από την ανάποδη: οι μετανάστες δεν αντιμετωπίζονται ως ρητή απειλή, αλλά ως εν δυνάμει πρόβλημα που η Πολιτεία προσπαθεί να καταστήσει αόρατο, με στόχο τη διατήρηση της εσωτερικής κοινωνικής ειρήνης.

Αντί για ενιαίο εθνικό σχέδιο, οι πολιτικές νομιμοποίησης στην Ελλάδα λειτούργησαν ως μηχανισμοί εκτόνωσης, ανταποκρινόμενοι στα αιτήματα εργοδοτικών ενώσεων, κοινωνικών κινημάτων ή ακόμα και σε διακυβερνητικές πιέσεις (ιδίως από την Ε.Ε.). Σε αυτό το πλαίσιο, η μετανάστευση δεν θεωρείται ως πρόβλημα ασφάλειας μόνο με την κλασική έννοια (δηλαδή ως απειλή για το κράτος ή τη δημόσια τάξη), αλλά και ως ενδογενής απειλή για τη θεσμική αξιοπιστία, την κοινωνική συνοχή και την πολιτική σταθερότητα. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι συγγραφείς καταγράφουν την έλλειψη συντονισμού μεταξύ διαφορετικών υπουργείων (π.χ. Εσωτερικών, Εργασίας, Δημόσιας Τάξης) ως ένδειξη θεσμικής αποτυχίας, που δημιουργεί ευνοϊκές συνθήκες για αυθαιρεσία, παρατυπία και εν τέλει, για ρητορικές περί απειλής. Αυτή η αποσπασματικότητα ενισχύει την εργαλειοποίηση της μετανάστευσης: η Πολιτεία μπορεί να εναλλάσσει ρόλους και αφηγήσεις, άλλοτε παρουσιάζοντας τους μετανάστες ως οικονομικούς «ήρωες», άλλοτε ως κοινωνικούς κινδύνους, ανάλογα με τις πολιτικές συγκυρίες.

Σε αντιπαραβολή με το Ηνωμένο Βασίλειο όπου όπως είδαμε η πολιτική

κινείται προς τη θεσμική και νομική κατοχύρωση εργαλείων ελέγχου μέσω του συστήματος πόντων, η Ελλάδα φαίνεται να υστερεί ως προς τη συγκρότηση συνεκτικής πολιτικής ασφάλειας. Ωστόσο, η αδυναμία αυτή δεν αναιρεί την υπόθεση ότι η πολιτική μετανάστευσης λειτουργεί ως εργαλείο ασφάλειας: απλώς αυτό το εργαλείο ενεργοποιείται αποσπασματικά, μέσω ρητορικών κρίσεων, νομοθετικών παρεμβάσεων ad hoc και επιλεκτικής επιβολής της τάξης.

Καταλήγοντας, το έργο των (Baldwin and Kraler 2009) συμφωνεί με τη βασική ερευνητική υπόθεση της εργασίας. Παρόλο που δεν τοποθετείται άμεσα στο πεδίο της θεωρίας ασφάλειας, προσφέρει ουσιαστική εμπειρική τεκμηρίωση για το πώς η ελληνική μεταναστευτική πολιτική ενεργοποιείται αντιδραστικά, ως εργαλείο διαχείρισης κοινωνικών και θεσμικών εντάσεων. Η απουσία σχεδιασμού δεν αναιρεί τη χρήση της πολιτικής μετανάστευσης ως μέσο ασφαλειοποίησης, απλώς αυτή εκδηλώνεται με έμμεσους, ασυνεχείς και συχνά αποδημητικούς τρόπους.

Σύμφωνα με το έργο της (Boswell 2022), αναλύει τις μεταμορφώσεις της μεταναστευτικής πολιτικής του Ηνωμένου Βασιλείου υπό το πρίσμα της αυξανόμενης εθνικής ανασφάλειας, ιδιαίτερα μετά το Brexit. Η εστίαση στο Ηνωμένο Βασίλειο, σε συνδυασμό με τη θεσμική και πολιτική προσέγγιση της συγγραφέως, καθιστούν την πηγή εξαιρετικά σημαντική για την παρούσα ερευνητική εργασία. Κυρίως, επειδή το έργο της Boswell φωτίζει τον ρόλο της μετανάστευσης ως εργαλείου επιβεβαίωσης της κρατικής κυριαρχίας και αναπαραγωγής της εθνικής πολιτικής ταυτότητας με στοιχεία που βρίσκονται στον πυρήνα της βασικής ερευνητικής υπόθεσης της διπλωματικής.

Η Boswell υποστηρίζει ότι η μεταναστευτική πολιτική στο Ηνωμένο Βασίλειο έχει πάψει να ρυθμίζεται στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής πολυμέρειας και πλέον αποκρυσταλλώνεται ως σύνολο εργαλείων εθνικής στρατηγικής και εσωτερικής πολιτικής νομιμοποίησης. Η έξοδος από την Ε.Ε. (Brexit) επιτάχυνε μία διαδικασία της διακυβέρνησης, στην οποία η μετανάστευση μετατράπηκε από κοινωνικό ζήτημα σε πολιτικό σύμβολο ελέγχου και ανεξαρτησίας.

Η συγγραφέας τεκμηριώνει ότι το νέο μεταναστευτικό καθεστώς που εγκαθιδρύθηκε μετά το 2020 δεν υπαγορεύεται μόνο από τις ανάγκες της αγοράς εργασίας ή της κοινωνικής ενσωμάτωσης, αλλά αποσκοπεί κυρίως στην ανακατασκευή της εικόνας του κράτους ως «ισχυρού φρουρού» των εθνικών συνόρων. Το κράτος αναλαμβάνει ρητά τον ρόλο του ρυθμιστή της «εισροής» όχι

μόνο ανθρώπων, αλλά και αξιών, πολιτισμικών χαρακτηριστικών και υλικών και συμβολικών απειλών.

Η Boswell ενισχύει τη βασική υπόθεση της διπλωματικής με τον πλέον ρητό τρόπο: θεωρεί ότι η μετανάστευση δεν αποτελεί ουδέτερη τεχνική σφαίρα διακυβέρνησης, αλλά πεδίο «πολιτικοποίησης της ασφάλειας». Η αντίληψη της μετανάστευσης ως απειλής, είτε για την κοινωνική συνοχή, είτε για την οικονομική ανταγωνιστικότητα, είτε για την εθνική ταυτότητα, έχει επιτρέψει στο Ηνωμένο Βασίλειο να υιοθετήσει πολιτικές που προηγουμένως θα θεωρούνταν ακραίες ή αντιδημοκρατικές.

Ένα από τα βασικά επιχειρήματα της συγγραφέως είναι ότι το νέο καθεστώς ασκεί πολιτική «αναγνώρισης» και «αποκλεισμού». Η επιλεκτικότητα στη χορήγηση αδειών εισόδου ή παραμονής δεν βασίζεται πλέον αποκλειστικά σε τεχνικά ή οικονομικά κριτήρια, αλλά και σε πολιτισμικές ή ιδεολογικές προδιαθέσεις. Αυτό ενισχύει την κατανόηση της μεταναστευτικής πολιτικής ως μέσου κατασκευής του «έθνους» και της ταυτότητας, όχι μόνο ως νομική - διοικητική λειτουργία. Η αναφορά της Boswell σε «εποχή αβεβαιότητας» είναι ιδιαίτερα σημαντική, καθώς αποτυπώνει το πλέγμα συνθηκών που ενισχύουν την ασφαλειοποίηση της πολιτικής: γεωπολιτική ρευστότητα, άνοδος του λαϊκισμού, κρίσεις (όπως η COVID-19), αλλά και η ένταση των διεθνών ροών από χώρες αστάθειας. Η κυβέρνηση σε αυτό το περιβάλλον, καταφεύγει στην αναπαραγωγή της μεταναστευτικής απειλής ως μηχανισμό ελέγχου και καθοδήγησης της δημόσιας σφαίρας.

Αξιοσημείωτο είναι επίσης ότι η συγγραφέας δεν περιορίζεται στην περιγραφή θεσμικών μεταβολών, αλλά εντοπίζει την κανονιστική βάση των πολιτικών αυτών. Δηλαδή, θεωρεί ότι η μετάβαση προς μια πιο αυστηρή, εθνοκεντρική και μονομερή πολιτική δεν αποτελεί παρέκκλιση, αλλά ανασύνθεση του ηγεμονικού λόγου περί ασφάλειας. Με τον τρόπο αυτό, το έργο της Boswell υποστηρίζει ότι η εθνική ασφάλεια διαμορφώνεται πλέον στο επίπεδο της μεταναστευτικής πολιτικής, όχι μόνο ως στρατηγική ανάγκη αλλά και ως αφηγηματική πράξη κρατικής συγκρότησης.

Συμπερασματικά, η μελέτη της (Boswell 2022) ενισχύει ρητά και ισχυρά τη βασική ερευνητική υπόθεση. Η μεταναστευτική πολιτική στο Ηνωμένο Βασίλειο δεν λειτουργεί πλέον ως μέσο κοινωνικής ένταξης ή ρύθμισης πληθυσμιακών ροών, αλλά ως εργαλείο εθνικής ταυτότητας και πολιτικής ασφάλειας. Η συγγραφέας προσφέρει θεωρητική και εμπειρική στήριξη στην άποψη ότι η «απειλή» κατασκευάζεται πολιτικά

και χρησιμεύει για την ενίσχυση της εσωτερικής κυριαρχίας σε ένα ασταθές διεθνές περιβάλλον. Η σύνδεση μεταναστευτικής πολιτικής και κρατικής νομιμοποίησης καθιστά το έργο της Boswell κομβικής σημασίας για την κατανόηση της πολιτικής ασφαλειοποίησης.

Σύμφωνα με το έργο των (Martin Ruhs and Carlos Vargas 2020) εστιάζει στις επιπτώσεις της μετανάστευσης στην αγορά εργασίας, παρέχοντας μια συστηματική οικονομική προσέγγιση του φαινομένου στο πλαίσιο του Ηνωμένου Βασιλείου και γενικότερα του ευρωπαϊκού χώρου. Παρότι το κύριο αντικείμενο της μελέτης δεν είναι άμεσα η ασφάλεια ή η γεωπολιτική, το άρθρο προσφέρει κρίσιμες διαστάσεις στο πλαίσιο της παρούσας διπλωματικής εργασίας, καθώς αναδεικνύει τον τρόπο με τον οποίο η μεταναστευτική πολιτική μπορεί να λειτουργήσει ως εργαλείο σταθερότητας ή απειλής στην εσωτερική κοινωνική και οικονομική δομή, ενισχύοντας έμμεσα τη βασική ερευνητική υπόθεση.

Οι συγγραφείς διαπιστώνουν ότι σε γενικές γραμμές η μετανάστευση έχει ουδέτερες ή θετικές επιπτώσεις στην αγορά εργασίας του Ηνωμένου Βασιλείου, με μικρή μόνο μετατόπιση σε τομείς χαμηλής εξειδίκευσης και συμπίεση μισθών. Ωστόσο, σημειώνουν ότι αυτές οι επιπτώσεις δεν κατανέμονται ομοιόμορφα, καθώς επηρεάζουν περισσότερο συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες, κυρίως εργαζόμενους χαμηλής εκπαίδευσης και συγκεκριμένες γεωγραφικές περιοχές. Αυτό το εύρημα είναι καθοριστικής σημασίας, καθώς εξηγεί γιατί οι αντιλήψεις περί απειλής είναι συχνά ισχυρότερες σε κοινωνικά ευάλωτες ομάδες, παρόλο που τα μακροοικονομικά δεδομένα είναι θετικά.

Η εργασία αναλύει επίσης πώς οι πολιτικές μεταναστευτικής διαχείρισης, ειδικά το σύστημα πόντων στο Ηνωμένο Βασίλειο, προσπαθούν να ελαχιστοποιήσουν τις κοινωνικές τριβές, αποκλείοντας ή περιορίζοντας τους «λιγότερο χρήσιμους» εργαζόμενους. Αυτή η πολιτική επιλεκτικότητας βασίζεται όχι μόνο σε οικονομικά, αλλά και σε πολιτικά κριτήρια: επιχειρεί να προστατεύσει την εσωτερική κοινωνική ειρήνη, να κατευνάσει τις ανησυχίες των ντόπιων και να αποτρέψει την ενίσχυση λαϊκίστικων ρευμάτων. Η προσέγγιση αυτή δείχνει ότι η οικονομική πολιτική μετανάστευσης λειτουργεί επίσης ως πολιτική ασφάλειας, καθώς επιδιώκει να σταθεροποιήσει τις σχέσεις μεταξύ διαφορετικών κοινωνικών στρωμάτων και να αποτρέψει τις κοινωνικές εντάσεις. Αυτή η προσέγγιση δεν ταυτίζεται απαραίτητα με στρατιωτικούς ή συνοριακούς ελέγχους, αλλά εντάσσεται στη λογική της «εσωτερικής σταθερότητας», έννοια που εμπίπτει στον ευρύτερο ορισμό της εθνικής ασφάλειας,

όπως αυτός εξετάζεται στη βασική ερευνητική υπόθεση της παρούσας εργασίας.

Οι Ruhs και Vargas-Silva επισημαίνουν ότι η οικονομική διαχείριση της μετανάστευσης είναι ιδιαίτερα ευάλωτη στις μεταβολές του πολιτικού κλίματος. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η περίπτωση του Brexit, όπου οι φόβοι για απώλεια ελέγχου στις μεταναστευτικές ροές (ιδίως από χώρες της Ανατολικής Ευρώπης) λειτούργησαν ως κεντρικό επιχείρημα υπέρ της αποχώρησης. Οι συγγραφείς αναγνωρίζουν ότι ο δημόσιος λόγος περί μετανάστευσης διαμορφώνεται λιγότερο από τα πραγματικά οικονομικά δεδομένα και περισσότερο από πολιτικοποιημένες αφηγήσεις, που κατασκευάζουν τη μετανάστευση ως απειλή για την εθνική οικονομία και κοινωνική συνοχή.

Αυτό το εύρημα είναι καίριο για την παρούσα εργασία, καθώς ενισχύει την άποψη ότι οι πολιτικές μετανάστευσης δεν εδράζονται σε ουδέτερα, τεχνικά κριτήρια, αλλά αποτελούν αντικείμενο ιδεολογικής κατασκευής και κοινωνικού φόβου. Το κράτος χρησιμοποιεί τη ρύθμιση της μετανάστευσης όχι μόνο για να διαχειριστεί ανθρώπινες ροές, αλλά και για να διασφαλίσει κοινωνική σταθερότητα. Η μελέτη καταλήγει στο ότι η πολιτική απάντηση στις προκλήσεις της μετανάστευσης πρέπει να είναι ισορροπημένη: από τη μία να λαμβάνει υπόψη τις ανάγκες της αγοράς, από την άλλη να αντιλαμβάνεται τις κοινωνικές αντιστάσεις, χωρίς να θυσιάζει τις αρχές της ισότητας και των δικαιωμάτων. Αυτή η σύνθετη προσέγγιση αναδεικνύει τη δυσκολία των δημοκρατιών να ισορροπήσουν μεταξύ ασφάλειας και ελευθερίας, μεταξύ οικονομικής ορθολογικότητας και πολιτικής σκοπιμότητας.

Από την ανάλυση που προηγήθηκε προκύπτει ότι το άρθρο των (Ruhs and Vargas 2020) ενισχύει έμμεσα αλλά και ουσιαστικά τη βασική ερευνητική υπόθεση της παρούσας διπλωματικής. Παρόλο που η μελέτη επικεντρώνεται στην οικονομική πλευρά της μετανάστευσης, αποκαλύπτει ότι η πολιτική της μετανάστευσης δεν είναι απλώς εργαλείο διοίκησης ή ανάπτυξης, αλλά και εργαλείο διαχείρισης της κοινωνικής και πολιτικής σταθερότητας. Η κατασκευή της απειλής και η ανάγκη για εσωτερική ασφάλεια επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό τις πολιτικές αποφάσεις, ακόμα και όταν αυτές επικαλούνται την οικονομική αποτελεσματικότητα. Το εύρημα αυτό είναι κεντρικό για τη θέση ότι η μετανάστευση λειτουργεί ως δυναμικός μηχανισμός ασφάλειας.

Σύμφωνα με το έργο του (Sergio Carrera 2021), εκπονημένο από το Κέντρο Ευρωπαϊκών Πολιτικών Σπουδών (CEPS), αξιολογούνται κριτικά οι συνέπειες της

Συμφωνίας Ευρωπαϊκής Ένωσης - Τουρκίας τέσσερα χρόνια μετά την υπογραφή της. Το έργο αυτό εστιάζει ιδιαίτερα στον γεωπολιτικό ρόλο της Ελλάδας ως βασικής πύλης εισόδου για τους πρόσφυγες και μετανάστες στην Ευρωπαϊκή Ένωση, αναδεικνύοντας την ασφάλεια και τα ανθρώπινα δικαιώματα ως δύο ανταγωνιστικούς πόλους χάραξης πολιτικής.

Οι συγγραφείς τεκμηριώνουν ότι η Συμφωνία είχε ως αποτέλεσμα μια σειρά πολιτικών αποτροπής, όπως οι αυστηροί συνοριακοί έλεγχοι, η κράτηση αιτούντων άσυλο σε hotspot και η μαζική εφαρμογή επαναπροωθήσεων. Η Ελλάδα παρουσιάζεται στο κείμενο ως κράτος «εκτελεστής» της βούλησης της Ε.Ε., λειτουργώντας σε πολλές περιπτώσεις στα όρια - ή και πέρα - των διεθνών νομικών υποχρεώσεων της. Η διαχείριση του μεταναστευτικού μετατρέπεται, κατά την άποψη των συγγραφέων, σε μια μορφή «εργαλειοποίησης της ασφάλειας» όπου η πολιτική υπερισχύει του δικαίου. Η εργασία υποστηρίζει ρητά ότι η μεταναστευτική πολιτική, ιδιαίτερα στην ελληνική περίπτωση, δεν είναι ουδέτερη, αλλά προϊόν πίεσης, αβεβαιότητας και εσωτερικής ανάγκης επιβεβαίωσης της κυριαρχίας. Η χρήση της ασφάλειας ως αφηγήματος για την αποτροπή ή απομόνωση των μεταναστευτικών ροών συμβαδίζει με τη βασική υπόθεση της παρούσας διπλωματικής εργασίας.

Ολοκληρώνοντας, το έργο των (Carrera et al. 2021) ενισχύει την ερευνητική υπόθεση ότι η μεταναστευτική πολιτική χρησιμοποιείται ως εργαλείο ασφάλειας και κυριαρχίας, υπό την επίδραση εξωτερικών γεωπολιτικών πιέσεων. Μέσα από το παράδειγμα της Ελλάδας, αναδεικνύεται η λειτουργία της πολιτικής ως μηχανισμού ελέγχου, ακόμα και εις βάρος των θεμελιωδών δικαιωμάτων - στοιχείο που επιβεβαιώνει τον ιδεολογικά φορτισμένο χαρακτήρα των μεταναστευτικών επιλογών.

Η πλούσια αυτή βιβλιογραφική βάση επιτρέπει την πολυεπίπεδη ανάλυση του φαινομένου της μετανάστευσης, συνδυάζοντας τη θεωρητική ερμηνεία με τη θεσμική και γεωπολιτική διάσταση, ενισχύοντας τη συγκριτική εμβέλεια της μελέτης

3.2.2 Επίσημες Αναφορές και Δεδομένα Εκτός από επιστημονικές πηγές

Τα δεδομένα που αξιοποιήθηκαν, οι εκθέσεις και στατιστικά στοιχεία από θεσμικά όργανα και διεθνείς οργανισμούς, είναι όπως τα παρακάτω :

- Eurostat: για τις αφίξεις, τις αιτήσεις ασύλου και την έκδοση αδειών παραμονής.
- Frontex: για τις επιχειρήσεις φύλαξης συνόρων και τα δεδομένα παράτυπων

μεταναστευτικών ροών.

- UNHCR: για τις ανθρωπιστικές συνθήκες και τη νομική προστασία προσφύγων.
- Home Office (UK): για τα δεδομένα εφαρμογής του συστήματος πόντων και την επίσημη στρατηγική μετανάστευσης του Η.Β.

Η χρήση επίσημων στατιστικών στοιχείων επέτρεψε την τεκμηριωμένη καταγραφή των μεταβολών πολιτικής, ενώ η ανάλυση ρητορικής και πολιτικού λόγου προήλθε από ομιλίες πολιτικών ηγετών, κοινοβουλευτικά πρακτικά και κυβερνητικά έγγραφα.

3.3 Μέθοδος Ανάλυσης: Συγκριτική Ποιοτική Ανάλυση Περιπτώσεων (Most Different Systems Design)

Η επιλογή της συγκεκριμένης μεθόδου επιτρέπει τη συγκριτική ανάλυση περιπτώσεων που διαφέρουν έντονα ως προς τη θεσμική, κοινωνική και ιστορική τους δομή, αλλά παρουσιάζουν ένα κοινό αποτέλεσμα ή φαινόμενο (Landman 2016; Lijphart 1971).

Στην προκειμένη περίπτωση, η Ελλάδα και το Ηνωμένο Βασίλειο επιλέγονται ως συγκριτικά παραδείγματα λόγω των διαφορετικών τους γεωπολιτικών θέσεων, θεσμικών παραδόσεων και σχέσεων με την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ωστόσο, και τα δύο κράτη επιδεικνύουν χαρακτηριστικά «εργαλειοποίησης» της μετανάστευσης, αντιμετωπίζοντάς την είτε ως πρόβλημα ασφάλειας είτε ως μηχανισμό διαχείρισης πληθυσμού (Huysmans 2006; Geddes 2021).

Η μέθοδος αυτή ενισχύει τη δυνατότητα εξαγωγής ερμηνευτικών συμπερασμάτων που υπερβαίνουν το συγκεκριμένο κοινωνικοπολιτικό πλαίσιο και συμβάλλουν στην κατανόηση της μετανάστευσης ως ευρύτερου γεωπολιτικού εργαλείου (Triandafyllidou 2021; Boswell 2022). Η ανάλυση περιλαμβάνει:

- Ανάλυση λόγου (discourse analysis) κυβερνητικών πολιτικών
- Αντιπαράβολή θεσμικών πλαισίων (migration frameworks)
- Ανάγνωση μέσω γεωπολιτικής θεωρίας και επεξήγησης της «μετανάστευσης ως στρατηγικής»

3.4 Επιλεγμένα Παραδείγματα και Συνάφεια με το Θεματικό Πεδίο

Η αξία μιας συγκριτικής μελέτης μεγιστοποιείται όταν βασίζεται σε

συγκεκριμένα, σαφώς ορισμένα παραδείγματα πολιτικών και θεσμικών παρεμβάσεων, τα οποία αναδεικνύουν με σαφήνεια τις διαφοροποιήσεις ή τις ομοιότητες μεταξύ των περιπτώσεων. Στην παρούσα εργασία, επιλέγονται παραδείγματα που συνιστούν κομβικά σημεία αλλαγής πολιτικής κατεύθυνσης ή ενίσχυσης γεωπολιτικής στρατηγικής.

α) Η Συμφωνία Ευρωπαϊκής Ένωσης – Τουρκίας (2016)

Η Συμφωνία Ε.Ε.–Τουρκίας του 2016 συνιστά χαρακτηριστικό παράδειγμα της μεταναστευτικής πολιτικής και της στρατηγικής αξιοποίησης της μετανάστευσης ως εργαλείου εξωτερικής πολιτικής. Σύμφωνα με τη συμφωνία, η Τουρκία αναλάμβανε την υποχρέωση να εμποδίζει τις μεταναστευτικές ροές προς την Ελλάδα, έναντι χρηματοδότησης, επιτάχυνσης της διαδικασίας ένταξης της στην Ε.Ε. και χαλάρωσης του καθεστώτος θεωρήσεων εισόδου για Τούρκους πολίτες (Carrera, Guild, and Geddes 2021).

Η Ελλάδα, χωρίς να έχει τον πλήρη έλεγχο των εξωτερικών της συνόρων, μετατράπηκε σε ενδιάμεσο χώρο «φιλτραρίσματος» για λογαριασμό του ευρωπαϊκού συνόλου, με τεράστιες πιέσεις σε ανθρωπιστικό και νομικό επίπεδο. Πρακτικά, η χώρα λειτούργησε ως «χώρος υποδοχής» (Amnesty International 2021; Kasapis and Triandafyllidou 2022), ενώ οι νομικές και ηθικές δεσμεύσεις που απορρέουν από τη Συνθήκη της Γενεύης ή τον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε. βρέθηκαν σε έντονη αντίφαση με τις πρακτικές εφαρμογές.

Το παράδειγμα αυτό αποδεικνύει τη βασική υπόθεση της παρούσας εργασίας, σύμφωνα με την οποία η μετανάστευση δεν αποτελεί απλώς μια κοινωνική πρόκληση, αλλά εργαλείο γεωπολιτικού σχεδιασμού και εσωτερικής ασφάλειας. Η Ελλάδα, ως κράτος πρώτης υποδοχής, δεν ακολουθεί μια ανεξάρτητη εθνική στρατηγική, αλλά διαμεσολαβεί μεταξύ των αναγκών της Ε.Ε. και των εσωτερικών πολιτικών απαιτήσεων. Το αποτέλεσμα είναι η υιοθέτηση πολιτικών που, ενώ φαινομενικά εδράζονται στην ευρωπαϊκή αλληλεγγύη, στην πραγματικότητα μετακυλούν το βάρος στις χώρες-σύνορα (Boswell 2022; Baldwin-Edwards and Kraler 2009).

Επιπλέον, η εφαρμογή της συμφωνίας έθεσε σε δοκιμασία την έννοια της «ασφάλειας» ως προστασίας των δικαιωμάτων των μεταναστών. Αντί να ενισχυθεί ένα μοντέλο ασφάλειας με γνώμονα τα ανθρώπινα δικαιώματα, προτιμήθηκε ένα

σύστημα αποτροπής, ελέγχου και εγκλεισμού, συντελώντας στην «από-ανθρωποποίηση» του μετανάστη (Bigo 2002; Huysmans 2000). Με αυτόν τον τρόπο, η Ελλάδα κατέστη πεδίο εφαρμογής μιας αντίφασης: αφενός παρουσιάζεται ως προπύργιο ανθρωπισμού και κράτος δικαίου, αφετέρου εφαρμόζει στρατηγικές που συστηματικά παραβιάζουν τη διεθνή έννομη τάξη, υποκύπτοντας στις γεωπολιτικές της εξαρτήσεις.

Εν κατακλείδι, η Συμφωνία Ε.Ε.–Τουρκίας ενισχύει την υπόθεση ότι η μεταναστευτική πολιτική λειτουργεί ως εργαλείο διαχείρισης κρίσεων και εξυπηρέτησης κρατικών στρατηγικών συμφερόντων.(Carrera et al. 2021; UNHCR 2023).

β) Το Σύστημα Πόντων του Ηνωμένου Βασιλείου (Point-Based Immigration System)

Η καθιέρωση του του Συστήματος Πόντων στο Ηνωμένο Βασίλειο μετά το Brexit σηματοδότησε μια κρίσιμη στροφή προς τον πλήρη εθνικό έλεγχο της μεταναστευτικής πολιτικής. Το νέο αυτό σύστημα, που τέθηκε σε εφαρμογή το 2021, αντικατέστησε τις προηγούμενες πολιτικές ελεύθερης κυκλοφορίας εντός της Ε.Ε. και επιδίωξε να μετατρέψει τη μετανάστευση σε μια τεχνικά ελεγχόμενη διαδικασία, βασισμένη σε προκαθορισμένα ποσοτικά κριτήρια (Sumption and Walsh 2023).

Ουσιαστικά, το Σύστημα Πόντων αποδίδει πόντους σε υποψήφιους μετανάστες βάσει συγκεκριμένων παραμέτρων, όπως τα ακαδημαϊκά προσόντα, η γνώση της αγγλικής γλώσσας, η επαγγελματική εμπειρία και η ύπαρξη προσφοράς εργασίας σε «αναγνωρισμένο» τομέα. Η προσέγγιση αυτή βασίζεται σε τεχνοκρατικά κριτήρια, παρουσιάζοντας το μεταναστευτικό ως ζήτημα «ορθολογικής επιλογής» (Migration Observatory 2023), ενώ στην πραγματικότητα εγγράφεται σε μια βαθιά ιδεολογική στροφή: η μετανάστευση από ανθρώπινο δικαίωμα μετατρέπεται σε ωφελιμιστικό εργαλείο.

Η επιλογή του Συστήματος Πόντων από την εργασία δεν είναι τυχαία, καθώς αποτυπώνει καθαρά το πώς η έννοια της ασφάλειας μετουσιώνεται σε έλεγχο της παραγωγικής και κοινωνικής χρησιμότητας των μεταναστών. Όπως παρατηρεί η Boswell (2022), η μετά-Brexit πολιτική στο Ηνωμένο Βασίλειο στοχεύει στη σύμπτυξη των μεταναστευτικών ροών γύρω από τα κριτήρια οικονομικής απόδοσης, εξοβελίζοντας κάθε κοινωνική ή ηθική διάσταση.

Παράλληλα, το Σύστημα Πόντων επαναπροσδιορίζει τη μεταναστευτική

ταυτότητα με βάση το οικονομικό κεφάλαιο, δημιουργώντας μια νέα, ιεραρχημένη κατηγορία «επιλέξιμων» και «ανεπιθύμητων» μεταναστών (Meierrieks, and Pardos-Prado 2023). Σε αυτό το πλαίσιο, η μετανάστευση εργαλειοποιείται ως μέσο προώθησης του εθνικού οικονομικού συμφέροντος και, ταυτόχρονα, ως εργαλείο διαμόρφωσης πολιτικής ταυτότητας. Η έμφαση στον «έλεγχο» και τη «νομιμότητα» λειτουργεί επικοινωνιακά ως μηχανισμός κατευνασμού του κοινωνικού φόβου περί απώλειας κυριαρχίας, παρά τις πραγματικές οικονομικές ανάγκες της χώρας (British Social Attitudes Survey 2023).

Συνοψίζοντας, το παράδειγμα του Σύστηματος Πόντων αναδεικνύει τη μετάβαση από την πολυπολιτισμική λογική ένταξης προς ένα καθεστώς επιλογής, όπου η κυριαρχία ταυτίζεται με την ικανότητα φραγμού και επιλογής. Το παράδειγμα δεν αποτελεί απλώς μεταναστευτική πολιτική αλλά έκφραση πολιτικής ταυτότητας και εργαλείο προβολής ισχύος.(Conlon 2024; Erel 2018).

γ) Η υπόθεση Windrush

Η υπόθεση Windrush αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα του πώς η κρατική διαχείριση της μετανάστευσης μπορεί να οδηγήσει σε φαινόμενα θεσμικής αυθαιρεσίας, επαναπροσδιορισμού της έννοιας της νομιμότητας και ρήξης μεταξύ κράτους και πολιτών μεταναστευτικής καταγωγής. Η περίπτωση αφορά κυρίως ανθρώπους από τις Καραϊβικές χώρες που μετανάστευσαν στο Ηνωμένο Βασίλειο τη δεκαετία του 1950 και του 1960 οι οποίοι θεωρούνταν για δεκαετίες νόμιμοι κάτοικοι, ώσπου βρέθηκαν στο επίκεντρο μιας σκληρής πολιτικής απέλασης λόγω έλλειψης επαρκών εγγράφων (Slaven 2022).

Η περίπτωση αυτή αναδεικνύει με ιδιαίτερη σαφήνεια τις αθέατες πτυχές της πολιτικής ασφάλειας. Δεν πρόκειται απλώς για έναν μηχανισμό προστασίας από «εξωτερικούς εχθρούς», αλλά για μια μορφή θεσμικής εσωτερίκευσης της ανασφάλειας κατά την οποία ακόμη και μακροχρόνια ενταγμένοι μετανάστες μπορούν να μετατραπούν σε «παράνομους». Η υπόθεση δείχνει πώς η πολιτική αφήγηση περί ελέγχου των συνόρων και της μετανάστευσης μπορεί να υπερισχύσει ακόμη και απέναντι σε ιστορικά και νομικά θεμελιωμένα δικαιώματα.

Το παράδειγμα προσφέρει πλούσιο ερμηνευτικό υλικό για την κατανόηση της εσωτερικής διάστασης της ασφάλειας. Σε αντίθεση με τη γεωπολιτική απειλή, εδώ ο κίνδυνος «κατασκευάζεται» εκ των έσω και μεταφέρεται σε κοινωνικά ευάλωτες ομάδες, ως αποτέλεσμα διαχειριστικών αποτυχιών ή πολιτικής σκοπιμότητας. Όπως

έχει επισημανθεί στη βιβλιογραφία, η παραγωγή ανασφάλειας μπορεί να αποτελέσει κατευθυνόμενο μηχανισμό ελέγχου, όχι μόνο στους «άλλους», αλλά και στους ίδιους τους πολίτες για τη διατήρηση μιας ταυτότητας εθνικής καθαρότητας και συνεκτικότητας (Huysmans 2006; Bigo 2002).

Τέλος, η υπόθεση Windrush συμβάλλει στη θεμελίωση της παρούσας ερευνητικής υπόθεσης, αποδεικνύοντας ότι οι μεταναστευτικές πολιτικές δεν λειτουργούν σε κοινωνικό και πολιτικό κενό, αλλά επηρεάζονται και αντανακλούν μέσω δομών εξουσίας, ιστορικών σχέσεων αποικιοκρατίας και νεωτερικών φόβων για απώλεια ταυτότητας και ελέγχου (Modood 2020; British Social Attitudes Survey 2023).

δ) Οι Επαναπροωθήσεις στον Έβρο και το Αιγαίο (2020–2023)

Το ζήτημα των επαναπροωθήσεων (pushbacks) στα ελληνικά χερσαία και θαλάσσια σύνορα αποτελεί ένα από τα πλέον αμφιλεγόμενα και χαρακτηριστικά παραδείγματα του τρόπου με τον οποίο η έννοια της εθνικής ασφάλειας εργαλειοποιείται στη διαχείριση της μετανάστευσης. Από το 2020 και εξής, διεθνείς οργανισμοί, όπως η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (UNHCR 2023) και η Human Rights Watch (2021), καταγράφουν επανειλημμένα περιστατικά βίαιων επαναπροωθήσεων στον Έβρο και στο Αιγαίο και έλλειψη πρόσβασης σε διαδικασίες ασύλου.

Το παράδειγμα αυτό υποδεικνύει με σαφήνεια πώς οι ελληνικές αρχές επιλέγουν να ερμηνεύσουν και να εφαρμόσουν την έννοια της εθνικής κυριαρχίας με τρόπο που να υποκαθιστά την ανθρωπιστική και νομική ευθύνη. Παρότι η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει καταθέσει προτάσεις για κοινό Σύμφωνο Μετανάστευσης και Ασύλου (European Commission 2020), οι πρακτικές στα εξωτερικά σύνορα δεν ευθυγραμμίζονται πάντα με το πνεύμα της ευρωπαϊκής νομιμότητας, γεγονός που φανερώνει μια *de facto* από-ευρωπαϊκοποίηση της μεταναστευτικής πολιτικής (Boswell et al. 2022).

Επίσης, οι επαναπροωθήσεις καταδεικνύουν τη βαθιά πολιτική φύση της έννοιας της ασφάλειας. Η ασφάλεια χρησιμοποιείται όχι μόνο για την αποτροπή πιθανών κινδύνων αλλά και για την πολιτική συγκρότηση ταυτότητας, την ενίσχυση της κυβερνητικής νομιμοποίησης και την επιβολή του μονοπωλίου στη διαχείριση της ανθρώπινης κινητικότητας (Bigo 2002; Huysmans 2006). Σε ένα περιβάλλον εντατικών γεωπολιτικών πιέσεων, όπως αυτό μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας, η στρατηγική χρήση των συνόρων και των μεταναστευτικών ροών αποκτά και

διακρατική διάσταση, ενισχύοντας την ιδέα της μετανάστευσης ως «εργαλείου ισχύος» (Tsourapas 2019). Συνολικά, το παράδειγμα των επαναπροωθήσεων επιβεβαιώνει την υπόθεση περί εκμετάλλευσης της μετανάστευσης για λόγους ασφάλειας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

4.1 Εισαγωγή και συγκριτική προσέγγιση

Η ερευνητική υπόθεση της παρούσας διπλωματικής εργασίας στηρίζεται στην παραδοχή ότι η μεταναστευτική πολιτική λειτουργεί ως εργαλείο ασφάλειας, προσαρμοζόμενο στις εσωτερικές κοινωνικές δομές και στις εξωτερικές γεωπολιτικές πιέσεις. Η μετανάστευση ως φαινόμενο, δεν αντιμετωπίζεται ομοιόμορφα αλλά ενσωματώνεται σε διαφορετικά θεσμικά, κοινωνικά και πολιτικά συμφραζόμενα, με αποτέλεσμα η ίδια απειλή να οδηγεί σε διαφορετικά μέτρα ασφαλείας. Η συγκριτική ανάλυση ανάμεσα στην Ελλάδα και το Ηνωμένο Βασίλειο φιλοδοξεί να επιβεβαιώσει ή να απορρίψει αυτή την υπόθεση, εξετάζοντας τις πρακτικές, τις αντιλήψεις και τις συνέπειες των πολιτικών που υιοθετούν οι δύο χώρες.

Η μεθοδολογία επιλογής της συγκριτικής προσέγγισης στηρίζεται στη δυνατότητά της να ερμηνεύει διαφορές και ομοιότητες όχι μόνο στο επίπεδο των πολιτικών εργαλείων αλλά και στο επίπεδο των εννοιών και των αντιλήψεων που τη συνοδεύουν. Το ερώτημα δεν είναι απλώς ποια πολιτική εφαρμόζεται, αλλά γιατί αυτή η πολιτική υιοθετείται σε συγκεκριμένο κοινωνικό πλαίσιο και πώς νομιμοποιείται στο δημόσιο λόγο. Η συγκριτική ανάλυση επιτρέπει τη μελέτη αυτής της «λογικής της απειλής» που διαφοροποιείται ανάλογα με το πολιτισμικό και γεωπολιτικό υπόβαθρο κάθε χώρας (Huysmans 2006; Triandafyllidou, 2021).

Απαντώντας στο πρώτο ερευνητικό ερώτημα δηλαδή πώς προσλαμβάνεται και ερμηνεύεται η έννοια της «μεταναστευτικής απειλής» από την Ελλάδα και το Ηνωμένο Βασίλειο και πώς αυτή επηρεάζει τις αντίστοιχες πολιτικές ασφάλειας, η εργασία εστιάζει στη συγκρότηση της απειλής ως κοινωνικού και πολιτικού λόγου. Η Ελλάδα αντιλαμβάνεται την απειλή ως φυσική και πολιτισμική υπό την έννοια της αθρόας εισόδου μεταναστών που ερμηνεύεται ως κίνδυνος αλλοίωσης της εθνικής ταυτότητας και υπονόμευσης της κοινωνικής συνοχής. Αντιθέτως, στο Ηνωμένο Βασίλειο, η απειλή ερμηνεύεται κυρίως ως νομική και θεσμική υπό την έννοια της αμφισβήτησης της κυριαρχίας των συνόρων, της κατάχρησης του δικαιώματος

ασύλου και της υπονόμευσης του κράτους πρόνοιας (Boswell 2022; Home Office 2023).

Σχετικά με το δεύτερο ερευνητικό ερώτημα και που αναφέρεται στις κύριες διαφορές και ομοιότητες στη διαχείριση των μεταναστευτικών ροών ανάμεσα στα δύο κράτη, υπό το πρίσμα της γεωπολιτικής τους θέσης και της κοινωνικής τους δομής, πραγματοποιείται ανάλυση με βάση ποιοτικά και ποσοτικά δεδομένα. Η Ελλάδα με μεγάλη ακτογραμμή και με την εγγύτητα προς περιοχές κρίσης, αντιμετωπίζει έντονες ροές κυρίως από τη Μέση Ανατολή και τη Βόρεια Αφρική. Το Ηνωμένο Βασίλειο, αν και απομονωμένο γεωγραφικά, αντιμετωπίζει ροές μέσω της Μάγχης, οι οποίες πολιτικοποιούνται εντονότατα ως απόδειξη απώλειας ελέγχου (Frontex and ONS 2023).

Η κοινωνική δομή των δύο κρατών διαφοροποιεί περαιτέρω την πρόσληψη της απειλής. Η Ελλάδα είναι κοινωνικά και θρησκευτικά ομοιογενής με περιορισμένη εμπειρία μαζικής ένταξης μεταναστών, ενώ το Ηνωμένο Βασίλειο είναι μια πολυπολιτισμική κοινωνία με ενσωματωμένες μεταναστευτικές κοινότητες. Παρ' όλα αυτά, και στις δύο κοινωνίες η παρουσία του «άλλου» γίνεται συχνά αντικείμενο μηχανιστικής προσέγγισης της πολιτικής και φόβου.

Το τρίτο ερευνητικό ερώτημα που διερευνά σε ποιο βαθμό η μεταναστευτική πολιτική κάθε χώρας αντανakλά εσωτερικές κοινωνικές αντιλήψεις και εξωτερικές στρατηγικές επιδιώξεις, εντοπίζεται στις μορφές πολιτικής ρητορικής και θεσμικής απόκρισης. Η Ελλάδα επικεντρώνεται στην επιτήρηση και αποτροπή, ενώ το Ηνωμένο Βασίλειο επιλέγει τον θεσμικό επαναπροσδιορισμό της έννοιας του ασύλου και της εξωτερίκευση των διαδικασιών (π.χ. Rwanda Scheme). Οι πολιτικές αποφάσεις δεν είναι ουδέτερες, αλλά αντανakλούν εσωτερικά κοινωνικά ρήγματα και εξωτερικές γεωστρατηγικές επιλογές (Triandafyllidou and Gropas 2023; Conlon 2024).

Τέλος, το τέταρτο ερώτημα αναφορικά με το πώς συσχετίζονται οι μεταναστευτικές ροές με ζητήματα εγκληματικότητας, κοινωνικής συνοχής και κρατικής κυριαρχίας στις δύο χώρες, παρατηρούμε ότι εξετάζεται στο επίπεδο της «πολιτικής του φόβου». Στην Ελλάδα, η σύνδεση της μετανάστευσης με την παραβατικότητα, την αστάθεια και την πίεση στις κοινωνικές υποδομές είναι εμφανής στον δημόσιο διάλογο. Στο Ηνωμένο Βασίλειο, η ρητορική για την

εκμετάλλευση του συστήματος ασύλου και την αδυναμία αποτροπής παρανομίας διαμορφώνει παρόμοιο κλίμα (British Social Attitudes Survey and NCA 2023).

Η συγκριτική προσέγγιση επομένως δεν λειτουργεί απλώς περιγραφικά, αλλά αποκαλύπτει βαθύτερες λογικές ασφαλείας και κοινωνικού ελέγχου. Η μετανάστευση ως φαινόμενο μεταφράζεται διαφορετικά ανάλογα με τη δομή, την ιστορικότητα και την ιδεολογική κατεύθυνση της κοινωνίας που το υποδέχεται. Η εργασία εντάσσει την αναλυτική ερμηνεία αυτών των διαφορών στο πλαίσιο μιας πολιτικής γεωγραφίας του φόβου, της κυριαρχίας και της εσωτερικής κοινωνικής ισορροπίας.

Η συστηματική παρακολούθηση των ερωτημάτων και της υπόθεσης στα επόμενα υποκεφάλαια παρέχει μια συνεκτική ερμηνευτική βάση για τη συγκριτική μελέτη. Κάθε ένα από αυτά εξετάζει έναν συγκεκριμένο παράγοντα όπως γεωγραφία, κοινωνική δομή, θεσμική στρατηγική, οικονομική λειτουργικότητα, και πολιτική αντίληψη της απειλής. Το συμπέρασμα θα αποδείξει αν πράγματι η απειλή και η ασφάλεια διαμορφώνονται κοινωνικά και κατά πόσο ο τύπος της απειλής καθορίζει τη μορφή της πολιτικής που εφαρμόζεται.

4.2 Γεωγραφικά και Κοινωνικά Δεδομένα των Μεταναστευτικών Ροών

Η συγκριτική εξέταση των γεωγραφικών και κοινωνικών παραμέτρων που διαμορφώνουν τις μεταναστευτικές ροές στην Ελλάδα και το Ηνωμένο Βασίλειο, αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για την κατανόηση της έννοιας της απειλής και κατ' επέκταση της ασφάλειας. Η διατύπωση της ερευνητικής υπόθεσης, ότι δηλαδή η μεταναστευτική πολιτική ως εργαλείο ασφάλειας προσαρμόζεται στις κοινωνικές δομές και τις γεωπολιτικές συνθήκες, επιβεβαιώνεται μέσα από την άνιση γεωγραφική θέση και κοινωνική εσωστρέφεια ή εξωστρέφεια των δύο κρατών.

Η Ελλάδα, ως μεσογειακό κράτος πρώτης γραμμής της Ε.Ε., αποτελεί τη βασική πύλη εισόδου για μεταναστευτικές και προσφυγικές ροές από την Ασία, τη Μέση Ανατολή και την Αφρική. Η νησιωτική και παραθαλάσσια μορφολογία της, την καθιστά ευάλωτη σε θαλάσσιες διελεύσεις, ιδίως στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου και τον Έβρο. Το 2022 καταγράφηκαν 42.823 παράτυπες αφίξεις, ενώ το 2023 παρατηρήθηκε αύξηση άνω του 50% (Frontex 2023). Οι ροές χαρακτηρίζονται από μίξη χαρακτηριστικών όπως συναντώνται οικονομικοί μετανάστες, πρόσφυγες, ασυνόδευτοι ανήλικοι και άτομα που διακινούνται μέσω κυκλωμάτων εμπορίας ανθρώπων. Η παρουσία διακινητών και τα τεκμηριωμένα περιστατικά trafficking ενισχύουν την αίσθηση μιας «ασύμμετρης απειλής» (Europol 2023).

Το Ηνωμένο Βασίλειο βιώνει διαφορετικές μορφές ροών. Η θάλασσα της Μάγχης αποτέλεσε φραγμό μέχρι το 2018 ενώ από το 2020 παρατηρείται κατακόρυφη αύξηση αφίξεων μέσω μικρών σκαφών. Το 2023 καταγράφηκαν 29.437 εισοδοί μέσω της Μάγχης. Σε σύγκριση με το 2022 ο συγκεκριμένος αριθμός είναι μειωμένος αλλά εκφράζει μεγάλη πολιτική κρισιμότητα (Home Office 2023). Σε αντίθεση με την Ελλάδα, οι ροές στο Ηνωμένο Βασίλειο δεν γίνονται αντιληπτές ως ανθρωπιστική κρίση αλλά ως αδυναμία ελέγχου των συνόρων, κάτι που συνδέεται άμεσα με το πρώτο και το τρίτο ερευνητικό ερώτημα (πρόσληψη της απειλής και εσωτερική πολιτική χρήση της μετανάστευσης).

Η κοινωνική δομή λειτουργεί ως καθοριστικός παράγοντας στην πρόσληψη αυτής της απειλής καθώς ορίζεται μέσα από εθνοκεντρικές αναφορές, ενισχύοντας την πρόσληψη του μετανάστη ως φορέα αλλοίωσης της εθνικής ταυτότητας. Ειδικά μετά την κρίση του Έβρου το 2020 και την εργαλειοποίηση των μεταναστευτικών ροών από την Τουρκία, ενισχύθηκε η πολιτικοποίηση της μετανάστευσης ως υβριδικής απειλής (Kasapis and Triandafyllidou 2022).

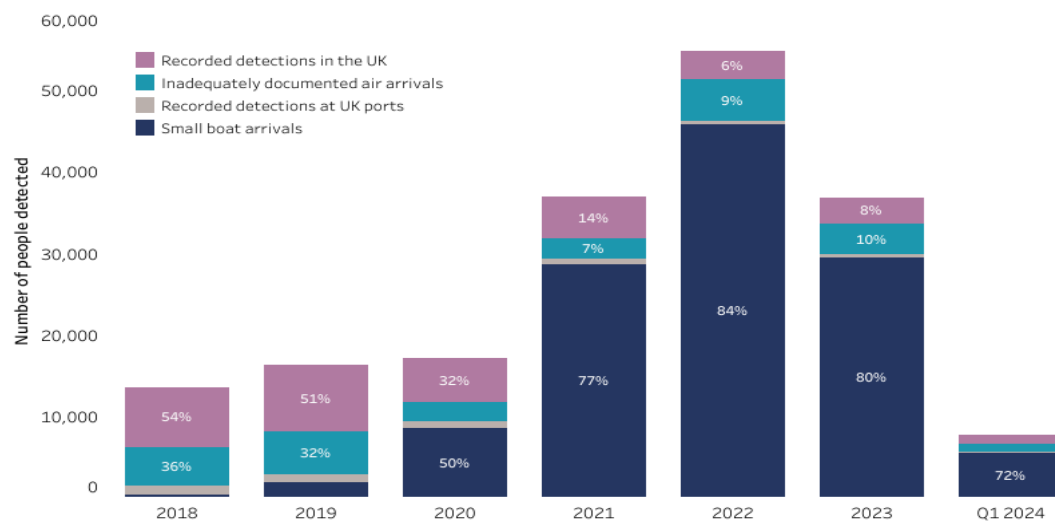
Στο Ηνωμένο Βασίλειο, το πολυπολιτισμικό προφίλ της κοινωνίας όπου το 26,5% του πληθυσμού ανήκει σε μειονοτικές ομάδες (ONS 2023) δημιουργεί διαφορετική βάση αποδοχής αλλά και εντάσεων. Παρόλο που η χώρα διαθέτει εμπειρία ενσωμάτωσης, η αντίληψη ότι η μαζική μετανάστευση επιβαρύνει το Εθνικό Σύστημα Υγείας, τις υποδομές και το κράτος πρόνοιας, είναι ιδιαίτερα διαδεδομένη όπου το 64% των πολιτών το υποστηρίζει (British Social Attitudes Survey 2023). Επομένως, η απειλή συνδέεται λιγότερο με την πολιτισμική ταυτότητα και περισσότερο με την ασυμμετρία παροχών και ελέγχου, κάτι που απαντά στα ερευνητικά ερωτήματα 2 και 4.

Η ποιότητα των ροών αποτελεί επίσης βασική μεταβλητή για την επιβεβαίωση της ερευνητικής υπόθεσης. Η Ελλάδα αντιμετωπίζει κατά κύριο λόγο μεταναστευτικούς πληθυσμούς χωρίς έγγραφα με περιορισμένο μορφωτικό υπόβαθρο και χαμηλή προοπτική άμεσης ένταξης. Το Ηνωμένο Βασίλειο, από την άλλη πλευρά μέσω του point-based system, δίνει προτεραιότητα σε εξειδικευμένους εργαζομένους, ενώ περιορίζει την είσοδο ανειδίκευτου δυναμικού. Ωστόσο, η ανεξέλεγκτη ροή από τη Μάγχη συνδέεται με περιπτώσεις trafficking και παράνομου εργασιακού καθεστώτος, κάτι που τροφοδοτεί τη νομιμοποίηση αυστηρότερων πολιτικών (NCA 2023).

Η σύγκριση αποδεικνύει ότι η ίδια γεωγραφική ιδιότητα (παράκτιο κράτος) οδηγεί σε εντελώς διαφορετικά πλαίσια απειλής. Πιο συγκεκριμένα, στην Ελλάδα η μετανάστευση είναι πύλη αποσταθεροποίησης από τρίτες χώρες, ενώ στο Ηνωμένο Βασίλειο γίνεται ένδειξη εσωτερικής αποτυχίας διακυβέρνησης. Η κοινωνική δομή και η ιστορική εμπειρία αποτελούν επομένως, κρίσιμες μεταβλητές που καθορίζουν το είδος και την ένταση της απειλής και κατά συνέπεια το σχήμα ασφάλειας που επιστρατεύεται από κάθε κράτος.

Detected irregular arrivals to the UK

By mode of entry, 2018 to 31 March 2024

Source: Migration Observatory analysis of Home Office irregular migration statistics, Irr_D01.

Notes: Comparisons between the different methods of irregular entry should be made with caution, because the detection rates across methods of entry differ. Changes in the number of irregular entrants detected could be a result of changes in operational activity or recording practices, and not only changes in the number of people attempting to enter the UK irregularly.

Εικόνα 1. Παράτυπες αφίξεις στο Ηνωμένο Βασίλειο

Πηγή: Migration Observatory, *Detected Irregular Arrivals to the UK by Mode of Entry, 2018 to 31 March 2024* (Oxford: University of Oxford, 2024)

4.3 Ασφάλεια και Διαχείριση Απειλών στην Ελλάδα

Η μετανάστευση στην Ελλάδα αποτελεί φαινόμενο με έντονη γεωπολιτική και κοινωνική φόρτιση, το οποίο ερμηνεύεται από τις Αρχές κυρίως μέσα από το πρίσμα της απειλής. Εδώ αναδεικνύεται με σαφήνεια η ερευνητική υπόθεση της εργασίας ότι η μεταναστευτική πολιτική λειτουργεί ως εργαλείο ασφάλειας και ότι η μορφή που λαμβάνει αυτή η πολιτική εξαρτάται από τον τρόπο που κάθε κοινωνία προσλαμβάνει την απειλή και τη θέση της στον διεθνή χώρο. Στην ελληνική περίπτωση, η μετανάστευση νοείται ως εξωτερική απειλή, συνδεδεμένη με αδύναμα

ή εχθρικά κράτη, εγκληματικά δίκτυα και πληθυσμιακές ροές που δυνητικά υπονομεύουν την εθνική συνοχή.

Η εθνική ασφάλεια δεν είναι αφηρημένος όρος. Θεμελιώνεται σε συγκεκριμένες αντιλήψεις περί του «εμείς» και του «άλλου», περί κυριαρχίας και πολιτισμικής συνοχής. Η Ελλάδα ως κράτος με έντονη εθνοκεντρική ταυτότητα και πολιτισμική ομοιογένεια, αντιλαμβάνεται την πολιτική της μετανάστευσης όχι απλώς ως ζήτημα προς διαχείριση, αλλά ως στρατηγικό πεδίο άμυνας απέναντι στην αλλοίωση της εθνικής ταυτότητας (Triandafyllidou 2021).

Η απειλή, όπως αυτή συναντάται στην Ελλάδα, παρουσιάζει τρεις βασικές διαστάσεις:

1. Γεωπολιτική απειλή: Η γειτνίαση με περιοχές αστάθειας, όπως η Συρία, η Λιβύη και το Αφγανιστάν και η ύπαρξη συνόρων με την Τουρκία, η οποία έχει κατηγορηθεί για εργαλειοποίηση των προσφυγικών ροών, δημιουργούν τη βάση για την ερμηνεία των μεταναστευτικών κυμάτων ως «εξαγόμενη πίεση» από αντίπαλες δυνάμεις (Kasapis and Triandafyllidou 2022). Το περιστατικό στον Έβρο το 2020, όπου χιλιάδες άνθρωποι συγκεντρώθηκαν στα σύνορα μετά από προτροπή της Άγκυρας, ενίσχυσε την αίσθηση ότι η μετανάστευση δεν είναι απλώς κοινωνικό φαινόμενο, αλλά όπλο σε υβριδικό πόλεμο (Frontex 2021).
2. Κοινωνική απειλή: Ο ελληνικός πληθυσμός εκφράζει υψηλό βαθμό δυσπιστίας απέναντι στη δυνατότητα ένταξης μεταναστών, ιδιαίτερα όταν αυτοί προέρχονται από μουσουλμανικές χώρες. Έρευνες δείχνουν ότι το 64% των πολιτών θεωρεί ότι οι μετανάστες δυσχεραίνουν την κοινωνική συνοχή, ενώ το 58% πιστεύει ότι αυξάνουν την εγκληματικότητα (ELIAMEP 2022). Η απειλή, επομένως, συνδέεται άμεσα με την πολιτισμική ετερότητα και την αδυναμία «προσαρμογής» στον ελληνικό τρόπο ζωής.
3. Απειλή για τη δημόσια τάξη: Σύμφωνα με την Ελληνική Αστυνομία, μεταξύ 2021–2023 παρατηρήθηκε αύξηση περιστατικών που σχετίζονται με την παράνομη διακίνηση, τις ψευδείς ταυτότητες, και την αδήλωτη εργασία. Η Europol το 2023 επισημαίνει ότι τα κυκλώματα διακίνησης ανθρώπων στην Ανατολική Μεσόγειο έχουν συνδεθεί με το εμπόριο ναρκωτικών και τη χρηματοδότηση εξτρεμιστικών ομάδων, ενισχύοντας έτσι τη σύνδεση της μετανάστευσης με το οργανωμένο έγκλημα.

Υπό αυτό το πρίσμα, η πολιτική ασφάλειας της Ελλάδας χαρακτηρίζεται από στρατηγική αποτροπής, καταστολής και επιτήρησης. Μετά το 2015, και ιδιαίτερα μετά το 2020, οι ελληνικές αρχές έχουν επενδύσει σε μέσα στρατιωτικού χαρακτήρα, όπως για παράδειγμα κατασκευή φράχτη στον Έβρο, χρήση drones, θερμικών καμερών, ανάπτυξη της Frontex, αλλά και αυστηροποίηση του πλαισίου ασύλου. Όπως επισημαίνει ο (Huysmans 2006), τέτοια μέτρα δεν είναι απλώς τεχνικά, αλλά συμβολίζουν τη μετατόπιση της ασφάλειας από το εσωτερικό στο διασυνοριακό επίπεδο.

Οι πολιτικές εντάσσονται απολύτως στο πλαίσιο της ερευνητικής υπόθεσης, καθώς δεν αφορούν αποκλειστικά την προστασία των συνόρων, αλλά και στην απόδοση νοήματος στην εθνική ταυτότητα. Το γεγονός ότι η μετανάστευση αντιμετωπίζεται από το ελληνικό κράτος ως ενιαία απειλή χωρίς ουσιαστική διάκριση μεταξύ πρόσφυγα και παράτυπου μετανάστη, αντανάκλα την αποτυχία του να κατασκευάσει ένα σύστημα αξιολόγησης της «ποιότητας των ροών». Αυτό είναι ευδιάκριτο στο δεύτερο ερευνητικό ερώτημα, που αφορά τις διαφορές διαχείρισης των ροών. Η Ελλάδα εστιάζει στην ποσοτική αποτροπή, ενώ χώρες όπως το Ηνωμένο Βασίλειο αναπτύσσουν θεσμικά φίλτρα.

Η απειλή συνδέεται και με την οικονομική διάσταση, καθώς οι μετανάστες καλύπτουν θέσεις χαμηλής ειδίκευσης (γεωργία, οικοδομή), αλλά εργάζονται συχνά χωρίς δικαιώματα και υπό καθεστώς παρατυπίας, γεγονός που δημιουργεί αθέμιτο ανταγωνισμό στην αγορά και ενισχύει την κοινωνική δυσaráσκεia (Triandafyllidou and Gropas 2023). Το γεγονός ότι η Ελλάδα δεν διαθέτει ολοκληρωμένο σύστημα ενσωμάτωσης, εντείνει το πρόβλημα και ενισχύει τη σύνδεση της μετανάστευσης με την ανασφάλεια.

Η συσχέτιση με το τέταρτο ερευνητικό ερώτημα είναι άμεση. Η ελληνική μεταναστευτική πολιτική αντανάκλα τη σύνδεση των ροών με την παραβατικότητα και την κοινωνική αποσταθεροποίηση. Η κυρίαρχη στρατηγική δεν είναι η ένταξη, αλλά η φυσική και θεσμική περιχαράκωση. Ο «μετανάστης» κατασκευάζεται ως δυνητικός απειλητικός «άλλος», δικαιολογώντας έτσι τα μέτρα επιτήρησης και κράτησης (Amnesty International, 2022).

Εικόνα 2. Βασικές πύλες παράτυπης εισόδου για το 2023–2024.

Πηγή: Τάνια Γεωργιοπούλου, *Η Καθημερινή*, 13 Ιουνίου 2024.

4.4 Πολιτική Ασφάλειας και Νομοθεσία στο Ηνωμένο Βασίλειο

Η μετανάστευση στο Ηνωμένο Βασίλειο αντιμετωπίζεται ιστορικά ως διακυβευόμενος πόρος που πρέπει να ρυθμιστεί θεσμικά, σύμφωνα με τις ανάγκες της εθνικής οικονομίας και της πολιτικής σταθερότητας. Εδώ επιβεβαιώνεται η ερευνητική υπόθεση ότι η μεταναστευτική πολιτική ως εργαλείο ασφάλειας προσαρμόζεται στις κοινωνικές δομές και τις στρατηγικές προτεραιότητες κάθε κράτους. Σε αντίθεση με την Ελλάδα, όπου η απειλή έχει εξωτερικό και φυσικό χαρακτήρα, στο Ηνωμένο Βασίλειο η «απειλή» προσλαμβάνεται πρωτίστως ως πρόκληση προς την κρατική κυριαρχία και τη θεσμική συνοχή, ιδιαίτερα μετά το Brexit.

Το Ηνωμένο Βασίλειο θεωρεί τη μεταναστευτική ασφάλεια ως ζήτημα νομιμότητας και ρυθμιστικού ελέγχου. Η εισροή μεταναστών δεν απειλεί τόσο τη φυσική υπόσταση του κράτους ή την πολιτισμική του ταυτότητα, καθώς το ίδιο αποτελεί ένα πολυπολιτισμικό έθνος (ONS 2023), αλλά κυρίως την ικανότητά του να προσδιορίζει ποιος έχει δικαίωμα πρόσβασης στο έδαφος και στους πόρους του. Κατά συνέπεια, η απειλή εδώ είναι θεσμική και νομική, και όχι πολιτισμική ή στρατηγική όπως στην Ελλάδα. Το πρώτο ερευνητικό ερώτημα φωτίζεται με σαφήνεια μέσα από αυτή τη διαφοροποίηση.

Η πιο χαρακτηριστική απόπειρα θεσμικής αντιμετώπισης της «απειλής» αποτελεί η εφαρμογή της (Illegal Migration Act 2023). Με τον νόμο αυτό, η κυβέρνηση δεσμεύεται να μην εξετάζει αιτήσεις ασύλου όσων φτάνουν παράτυπα στο Ηνωμένο Βασίλειο ανεξαρτήτως προέλευσης ή αιτίας. Αντί αυτής, οι αιτούντες θα μεταφέρονται σε τρίτες χώρες (με κυριότερο παράδειγμα τη συμφωνία με τη Ρουάντα), όπου θα εξετάζεται η αίτηση τους (Conlon 2024). Η κίνηση αυτή δεν στοχεύει στην επίλυση ανθρωπιστικών κρίσεων, αλλά στην επιβεβαίωση της κυριαρχίας του νόμου, απαντώντας εμμέσως στο τρίτο ερευνητικό ερώτημα περί σύνδεσης πολιτικής με κοινωνική αντίληψη.

Η απειλή, όπως διαμορφώνεται στον βρετανικό δημόσιο λόγο, αφορά περισσότερο την «κατάχρηση» του συστήματος ασύλου και λιγότερο τον πολιτισμικό φόβο. Σε έρευνα του (British Social Attitudes Survey 2023), το 58% των πολιτών θεωρεί ότι οι μετανάστες εκμεταλλεύονται τις παροχές, ενώ το 62% συμφωνεί με αυστηρότερους ελέγχους ακόμα κι αν αυτό συνεπάγεται την απομάκρυνση προσφύγων από εμπόλεμες ζώνες. Αυτά τα δεδομένα ενισχύουν το επιχείρημα της νομιμοποιητικής σχέσης ανάμεσα στη δημόσια γνώμη και στις πολιτικές ασφάλειας, με σαφή αντανάκλαση στο δεύτερο και τέταρτο ερώτημα.

Το σύστημα πόντων σύστημα μεταναστευτικής πολιτικής, που καθιερώθηκε το 2021, ενισχύει αυτή την τάση. Η μετανάστευση αξιολογείται βάσει προσόντων, γνώσης αγγλικής γλώσσας και οικονομικής συνεισφοράς (Sumption and Walsh 2023). Με αυτόν τον τρόπο, το κράτος επιχειρεί να θεσμοποιήσει την απειλή, μετατρέποντας το πρόβλημα «ανεξέλεγκτης εισόδου» σε ζήτημα διοικητικής απόφασης. Οι «ανεπιθύμητοι» μετατρέπονται από μετανάστες σε παραβάτες, όχι με βάση τις πράξεις τους, αλλά με βάση το θεσμικό τους καθεστώς.

Η επιδείνωση των ροών μέσω της Μάγχης με 29.000 αφίξεις το 2023 και η αδυναμία αποτροπής τους, κατέστησαν το φαινόμενο ως αντικείμενο πολιτικής και επικοινωνιακής διαχείρισης. Η Κυβέρνηση Sunak παρουσίασε την αύξηση των παράτυπων διελεύσεων ως υπαρξιακή πρόκληση για το κράτος δικαίου, εντείνοντας τη ρητορική για εθνικό έλεγχο και «παραβίαση της εμπιστοσύνης των πολιτών» (Home Office 2023). Το Ηνωμένο Βασίλειο εν αντιθέσει με την Ελλάδα, αντιμετωπίζει την απειλή ως αποτυχία του ίδιου του θεσμικού συστήματος, γεγονός που φέρνει την ερευνητική υπόθεση στο προσκήνιο.

Η αντιμετώπιση των ροών μέσω της αίτησης ασύλου, όπως για παράδειγμα συμφωνίες με Ρουάντα, εμπλοκή τρίτων χωρών στη διαχείριση είναι χαρακτηριστική πολιτική μετατόπισης της απειλής. Εφόσον η θεσμική επεξεργασία εντός της χώρας κρίνεται ανεπαρκής, η λύση εντοπίζεται έξω από τα σύνορα, δηλαδή σε έναν νέο τύπο γεωπολιτικής «απόσβεσης απειλής» (Boswell 2022).

Ωστόσο, δεν εκλείπουν και οι εσωτερικές εντάσεις. Η ακραία κοινωνική πόλωση και η ξενοφοβία αυξάνονται, με την Εθνική Υπηρεσία Εγκλήματος (NCA 2023) να αναφέρει την αύξηση περιστατικών ρατσιστικής βίας και αφηγήσεων περί «μεταναστευτικής αντικατάστασης». Το κράτος ασφάλειας στο Ηνωμένο Βασίλειο διακρίνεται, συνεπώς, από νομική αυστηρότητα προς τον μετανάστη και ανοχή προς την κοινωνική πίεση, συνδυάζοντας ρητορική κυριαρχίας και επιλεκτική καταστολή.

Αυτό αποδεικνύει ότι η μεταναστευτική πολιτική δεν καθορίζεται μόνο από τις ροές, αλλά κυρίως από τον τρόπο με τον οποίο αυτές γίνονται αντιληπτές κοινωνικά και πολιτικά. Επιπλέον, επιλέγει πολιτικές που δεν στοχεύουν απαραίτητα στη μείωση του αριθμού, αλλά στη συμβολική αποκατάσταση του κρατικού ελέγχου, επιβεβαιώνοντας έτσι τα θεωρητικά στοιχεία της ερευνητικής υπόθεσης.

4.5 Συγκριτική Κοινωνιολογική Ανάλυση και Αντίληψη της Απειλής

Η ερμηνεία της μετανάστευσης ως απειλή, διαφοροποιείται ριζικά από χώρα σε χώρα, ανάλογα με την κοινωνική δομή, τις ιστορικές εμπειρίες και την πολιτική κουλτούρα. Το παρών υποκεφάλαιο εξετάζει, βάσει του πρώτου και του δεύτερου ερευνητικού ερωτήματος, πώς η Ελλάδα και το Ηνωμένο Βασίλειο κατασκευάζουν κοινωνικά και πολιτικά την έννοια της απειλής και πώς αυτό διαμορφώνει τις πολιτικές ασφαλείας. Επί της ουσίας, το υποκεφάλαιο επιχειρεί να δοκιμάσει την ερευνητική υπόθεση ότι η μεταναστευτική πολιτική προσαρμόζεται στις δομικές και αντιληπτικές συνθήκες κάθε χώρας.

Η κοινωνική συνοχή προσδιορίζεται ιστορικά από την εθνική ταυτότητα και την εθνογλωσσική ενότητα. Σε αυτό το πλαίσιο, οι μετανάστες, ιδιαίτερα εκείνοι που προέρχονται από μη χριστιανικές ή μη ευρωπαϊκές χώρες, γίνονται αντιληπτοί όχι ως εργατικό δυναμικό, αλλά ως πολιτισμική απειλή. Η ρητορική περί «ισλαμοποίησης» ή «εισβολής» αναπαράγεται ακόμη και από θεσμικά κέντρα, συνδέοντας τη μετανάστευση με την αλλοίωση της ταυτότητας και την αποσταθεροποίηση (Papadopoulou and Kourkoula 2022).

. Οι αφίξεις αντιμετωπίστηκαν ως εθνικός κίνδυνος και όχι ως ανθρωπιστική ανάγκη. Η επαναλαμβανόμενη χρήση στρατιωτικών όρων όπως «υβριδικός πόλεμος» και «εισβολή», ενισχύει τη θεώρηση της μετανάστευσης ως ασύμμετρης απειλής που απαιτεί απόκριση άμυνας και όχι διαχείρισης (Kasapis and Triandafyllidou 2022).

Στον αντίποδα, το Ηνωμένο Βασίλειο εμφανίζεται θεσμικά προετοιμασμένο για την αποδοχή αυτής της πολιτικής μολονότι φιλοξενεί εκατομμύρια πρώτης και δεύτερης γενιάς μεταναστών. Ωστόσο η πολιτική και δημοσιογραφική ρητορική έχει μετατοπιστεί προς μια δικαιωματική αμφισβήτηση της παρουσίας τους, ιδίως όταν αφορά τους «παράτυπους» ή εκείνους που δεν πληρούν κριτήρια συνεισφοράς (Boswell 2022).

Η αντίληψη της απειλής στο συγκεκριμένο κράτος σχετίζεται κυρίως με τη νομιμότητα της διαδικασίας, παρά με την πολιτισμική ταυτότητα των μεταναστών. Έρευνες δείχνουν ότι οι πολίτες ενδιαφέρονται περισσότερο για το αν κάποιος ήρθε «νόμιμα» και λιγότερο για την εθνική του ταυτότητα (British Social Attitudes Survey 2023). Συνεπώς, η απειλή δεν έχει εθνολογικά χαρακτηριστικά, αλλά θεσμικά και διαχειριστικά: απειλή είναι ό,τι παρακάμπτει το κράτος δικαίου και καταχράται το σύστημα πρόνοιας.

Η τρίτη διάσταση της σύγκρισης αφορά τη σύνδεση της απειλής με την παραβατικότητα και την κοινωνική ασφάλεια, δηλαδή το τέταρτο ερευνητικό ερώτημα. Στην Ελλάδα, η σύνδεση μεταναστών με εγκληματικότητα διαμορφώνεται κυρίως από τοπικά και περιφερειακά μέσα μαζικής ενημέρωσης, η οποία ενισχύεται μέσω της αδυναμίας ενσωμάτωσης και των συνθηκών παρατυπίας. Σύμφωνα με στοιχεία του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη, η πλειονότητα των παραβιάσεων των συνόρων συνδέεται με οργανωμένα δίκτυα διακίνησης, ενώ καταγράφεται αύξηση 12% στις συλλήψεις για λαθρεμπόριο το 2023 (ΥΠΠΟ 2024). Ωστόσο, δεν τεκμηριώνεται συστηματικά ότι οι μετανάστες έχουν υψηλότερα ποσοστά εγκληματικότητας από τους γηγενείς, γεγονός που καθιστά τη σύνδεση περισσότερο αντιληπτική παρά εμπειρική (Amnesty International 2022).

Στο Ηνωμένο Βασίλειο, η παραβατικότητα συνδέεται κυρίως με trafficking, εργασιακή εκμετάλλευση και παραμονή χωρίς χαρτιά. Σημειώνεται ότι το 2022 καταγράφηκαν πάνω από 4.000 περιπτώσεις καταναγκαστικής εργασίας μεταναστών (NCA 2023). Η θεσμική απειλή εδώ, αφορά την κατάχρηση των κενών

της νομοθεσίας και όχι απαραίτητως την άσκηση εγκληματικής δράσης από τους ίδιους τους μετανάστες. Επομένως, ενώ και οι δύο χώρες διατηρούν μια σχέση ασφάλειας - μετανάστευσης, τα αντικείμενα του φόβου και οι μορφές διαχείρισής τους διαφέρουν ριζικά.

Από την ανάλυση των κοινωνικών δομών και των αντιλήψεων απειλής, προκύπτει ότι η ερευνητική υπόθεση επιβεβαιώνεται: οι πολιτικές ασφάλειας είναι απόρροια των εσωτερικών κοινωνικών ερμηνειών για το τι συνιστά «απειλή». Στην Ελλάδα, η πολιτισμική ετερότητα και η μαζικότητα των ροών οδηγούν σε στρατιωτικοποιημένες πολιτικές. Στο Ηνωμένο Βασίλειο, η θεσμική νομιμότητα και η λειτουργικότητα των θεσμών οδηγούν σε πολιτικές ελέγχου και επιλεκτικής ένταξης.

Αυτή η διαφορά αναδεικνύει την ουσία του συγκριτικού ερωτήματος: το φαινόμενο είναι κοινό, αλλά η απάντηση καθορίζεται από το κοινωνικό πλαίσιο. Η μεταναστευτική πολιτική δεν είναι μόνο αποτέλεσμα εξωτερικών παραγόντων (π.χ. ροών, διεθνών συνθηκών), αλλά και καθρέφτης της ίδιας της κοινωνίας.

4.6 Συσχέτιση Μεταναστών με την Οικονομία και την Αγορά Εργασίας

Η μετανάστευση και η οικονομική λειτουργία του κράτους διατηρούν μία εγγενή σχέση, η οποία αποκτά ιδιαίτερη σημασία στο πλαίσιο της εθνικής ασφάλειας. Στην παρούσα ενότητα, εξετάζεται κατά πόσο οι μεταναστευτικές ροές επηρεάζουν και επηρεάζονται από τις εθνικές αγορές εργασίας, ενώ ταυτόχρονα επηρεάζουν και την πολιτική ασφάλειας. Με βάση την ερευνητική υπόθεση ότι η πολιτική ασφάλειας και διαχείρισης της μετανάστευσης διαμορφώνεται από την κοινωνική δομή και τις ανάγκες κάθε κράτους, και με άξονα τα ερωτήματα 2, 3 και 4, επιχειρείται η ανάλυση των διακυμάνσεων και στρατηγικών που εφαρμόζουν η Ελλάδα και το Ηνωμένο Βασίλειο.

Η ελληνική αγορά εργασίας χαρακτηρίζεται από υψηλό ποσοστό ανεργίας, έντονη παραοικονομία και περιορισμένη δυνατότητα απορρόφησης εξειδικευμένων μεταναστών. Παρά τις δομικές αδυναμίες, οι μετανάστες καλύπτουν κρίσιμες ελλείψεις σε τομείς όπως η γεωργία, η οικοδομή, ο τουρισμός και η οικιακή εργασία. Σύμφωνα με στοιχεία της (Τράπεζας της Ελλάδος 2023), το 76% των εργαζομένων στον πρωτογενή τομέα σε περιοχές όπως η Πελοπόννησος και η Ήπειρος είναι αλλοδαποί, όπου οι περισσότεροι είναι χωρίς σταθερό καθεστώς παραμονής (Triandafyllidou and Gropas 2023). Η παραμονή τους σε καθεστώς ημι-νομιμότητας

δημιουργεί χώρους παραβίασης δικαιωμάτων, εντείνοντας την αντιληπτή απειλή προς την κοινωνική συνοχή.

Στην κοινή γνώμη η αντίληψη πως οι μετανάστες ρίχνουν τα μεροκάματα και ανταγωνίζονται τους γηγενείς είναι ευρέως διαδεδομένη. Το 62% των ερωτηθέντων σε δημοσκόπηση του (ΕΛΙΑΜΕΠ 2022) θεωρεί ότι οι μετανάστες επιβαρύνουν την αγορά εργασίας, ενώ το 48% τους συνδέει με την αδήλωτη εργασία. Ωστόσο, αντίστοιχες έρευνες της (ΓΣΕΕ 2023) καταρρίπτουν τον μύθο αυτόν, επισημαίνοντας ότι οι περισσότεροι μετανάστες απασχολούνται σε θέσεις που δεν προσελκύουν Έλληνες εργαζομένους. Η ασφάλεια σε αυτό το πλαίσιο δεν αφορά τόσο την εγκληματικότητα, αλλά την αντίληψη απώλειας κοινωνικής και οικονομικής σταθερότητας, απαντώντας έτσι στο τέταρτο ερευνητικό ερώτημα.

Στο Ηνωμένο Βασίλειο, η αγορά εργασίας λειτουργεί βάσει του συστήματος πόντων, επιδιώκοντας την προσέλκυση εξειδικευμένων εργαζομένων. Το 2022, το 32% των αδειών εργασίας χορηγήθηκαν σε επαγγελματίες υγείας με βασικές χώρες προέλευσης την Ινδία, τις Φιλιππίνες και τη Νιγηρία (Migration Observatory 2023). Η μεταναστευτική πολιτική διαμορφώνεται με βάση την οικονομική συνεισφορά των μεταναστών και όχι με ανθρωπιστικά ή πολιτισμικά κριτήρια, κάτι που αποτελεί απόδειξη της θεσμικής προσέγγισης της απειλής που υπαγορεύει η ερευνητική υπόθεση.

Ωστόσο, οι μη ελεγχόμενες ροές μέσω της Μάγχης συνδέονται στην κοινή γνώμη με αθέμιτο ανταγωνισμό και επιβάρυνση του συστήματος πρόνοιας. Έρευνα του (British Social Attitudes Survey 2023) καταγράφει ότι το 58% των πολιτών πιστεύει πως οι μετανάστες αυξάνουν τις λίστες αναμονής στο εθνικό σύστημα υγείας, ενώ το 63% θεωρεί ότι μειώνουν τη διαθεσιμότητα κατοικιών για τους Βρετανούς. Αυτές οι αντιλήψεις οδηγούν στην πολιτική σύνδεση της μετανάστευσης με την κοινωνική επισφάλεια, κάτι που αντανακλά το τρίτο ερευνητικό ερώτημα: πώς κοινωνικές και πολιτικές ανάγκες μεταφράζονται σε πολιτικές ασφάλειας.

Η παραοικονομία και η εργοδοτική εκμετάλλευση παραμένουν κοινά και στις δύο χώρες. Στην Ελλάδα, η αδήλωτη εργασία μεταναστών φτάνει το 28% στον αγροτικό τομέα (ΤτΕ 2023), ενώ στο Η.Β., η (NCA 2023) εντοπίζει πάνω από 4.000 θύματα εργασιακής εκμετάλλευσης το 2022. Τα στοιχεία αυτά συνδέονται ευθέως με μορφές σύγχρονης δουλείας και trafficking, και ενισχύουν την εντύπωση ότι οι ροές

αποτελούν όχι απλώς οικονομική πρόκληση, αλλά και εν δυνάμει πηγή παραβίασης ασφάλειας.

Παράλληλα όμως, η συμβολή των μεταναστών στις οικονομίες είναι αναμφισβήτητη. Στο Ηνωμένο Βασίλειο, σύμφωνα με το (UK Business Index 2023), το 19% των νέων επιχειρήσεων ιδρύθηκαν από μετανάστες. Στην Ελλάδα, η συμβολή τους είναι μικρότερη (5–7%), αλλά σταθερά αυξανόμενη, ειδικά σε τομείς όπως η εστίαση, το λιανικό εμπόριο και οι μεταφορές (SEV 2023). Τα δεδομένα αυτά επιβεβαιώνουν ότι η μετανάστευση μπορεί να αποτελεί ευκαιρία ενίσχυσης της ασφάλειας μέσω κοινωνικής και οικονομικής ένταξης, εφόσον υπάρχουν οι θεσμικές συνθήκες να υποστηρίξουν τη διαδικασία αυτή.

Σύμφωνα με τη βιβλιογραφική ανασκόπηση και τη μεθοδολογία που εφαρμόσαμε μέσω της κριτικής ανάλυσης η ερευνητική υπόθεση: «Έστω ότι η μεταναστευτική πολιτική αποτελεί εργαλείο ασφάλειας το οποίο προσαρμόζεται δυναμικά στις εσωτερικές κοινωνικές δομές και τις εξωτερικές γεωπολιτικές πιέσεις μεταξύ Ελλάδας και Ηνωμένου Βασιλείου» **επιβεβαιώνεται** με σαφήνεια μέσα από τη συγκριτική ανάλυση των περιπτώσεων των δυο χωρών. Η εφαρμογή της μεθοδολογίας κριτικής ανάλυσης, σε συνδυασμό με την επιστημονική τεκμηρίωση από σύγχρονες πηγές, ανέδειξε τη σύνθετη και πολύπλευρη φύση της μεταναστευτικής διακυβέρνησης ως μια διαδικασία η οποία υπερβαίνει τα καθαρά διαχειριστικά κριτήρια και επηρεάζεται ουσιαδώς από αφηγήσεις ασφαλείας, κοινωνικής συνοχής και διεθνούς σταθερότητας.

Στην ελληνική περίπτωση, η γεωγραφική εγγύτητα με περιοχές πολιτικής και ανθρωπιστικής αστάθειας, όπως η Μέση Ανατολή και η Βόρεια Αφρική, καθώς και η συμμετοχή της χώρας στον θεσμικό μηχανισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθιστούν την Ελλάδα βασικό δρώντα στην εξωτερική διάσταση της ευρωπαϊκής πολιτικής ασύλου. Η διαχείριση των μεταναστευτικών ροών προσανατολίζεται στην αποτροπή και στον έλεγχο, όπως αποτυπώνεται σε πολιτικές με αυστηρούς ελέγχους στα σύνορα, σε διαδικασίες fast-track για την απόρριψη αιτήσεων ασύλου και στη λειτουργία κέντρων φιλοξενίας (Kasapis and Triandafyllidou 2022; Amnesty International 2021). Οι πρακτικές αυτές αντανakλούν όχι απλώς επιλογές ασφαλείας, αλλά και την προσπάθεια διατήρησης ισορροπιών ανάμεσα στις εθνικές κοινωνικές πιέσεις και τις ευρωπαϊκές υποχρεώσεις. Η έννοια της «ασφάλειας» αποκτά πολλαπλές διαστάσεις: εθνική, θεσμική και κοινωνική.

Στο Ηνωμένο Βασίλειο, η μετανάστευση εντάσσεται στη μετα-Brexit αφήγηση περί κυριαρχίας και ελέγχου. Το σύστημα πόντων, η έμφαση στην επιλεκτικότητα και η ενίσχυση της δυνατότητας απομάκρυνσης αιτούντων άσυλο εκτός επικράτειας συνθέτουν ένα σύστημα που συνδέει την πολιτική μετανάστευσης με την εθνική ταυτότητα και την κοινωνική λειτουργικότητα (Sumption and Walsh 2023; Conlon 2024). Το γεγονός ότι η συζήτηση για τη μετανάστευση συνδέεται συχνά με την οικονομική χρησιμότητα και τη νομιμότητα, αντί με ανθρωπιστικά ή δημογραφικά κριτήρια, υποδεικνύει τη στρατηγική χρήση του μεταναστευτικού λόγου για την αναπαραγωγή ενός συγκεκριμένου μοντέλου κοινωνικής τάξης.

Κοινός παρονομαστής ανάμεσα στα δύο κράτη είναι η απόσταση μεταξύ στατιστικών δεδομένων και πολιτικών αντιδράσεων. Ενώ στην Ελλάδα παρατηρείται σταθερή μείωση αιτήσεων ασύλου την τελευταία τριετία, η πολιτική ρητορική παραμένει επικεντρωμένη στον έλεγχο των συνόρων και στην αποτροπή (Asylum Service Greece 2023). Αντίστοιχα, στο Ηνωμένο Βασίλειο η αύξηση της νόμιμης εργασιακής μετανάστευσης συμβαδίζει με μια πολιτική στρατηγική, η οποία ενισχύει τη ρητορική περί απειλής και κοινωνικού κόστους (Migration Observatory 2023; Helbling et al. 2023). Αυτές οι διαφορές επιβεβαιώνουν ότι η αντίληψη περί ασφάλειας δεν συγκροτείται μόνο από αντικειμενικά δεδομένα, αλλά και από θεσμικά πλαίσια, πολιτικούς στόχους και κοινωνικά συμφραζόμενα.

Η παρούσα εργασία καταλήγει ότι η μεταναστευτική πολιτική δεν μπορεί να αναλυθεί ως στατικός θεσμικός μηχανισμός, αλλά οφείλει να εξεταστεί ως μεταβλητός και πολύτροπος δίαυλος ασφαλείας, μέσα από τον οποίο εκφράζονται τόσο οι κοινωνικές ανησυχίες όσο και οι γεωπολιτικές επιδιώξεις κάθε κράτους. Στην Ελλάδα, η ανάδειξη της μετανάστευσης ως στοιχείο εξωτερικής πίεσης και κοινωνικής διακινδύνευσης και στο Ηνωμένο Βασίλειο, η ανάγνωσή της ως συνιστώσα κοινωνικής τάξης και εθνικής αυτονομίας, συνιστούν παραδείγματα της λειτουργίας της πολιτικής ως παραγωγού και όχι μόνο ως διαχειριστή της «μεταναστευτικής πραγματικότητας».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η συγκριτική μέθοδος που υιοθετήθηκε για την παρούσα εργασία προσφέρει σημαντικά πλεονεκτήματα, αλλά και ορισμένους περιορισμούς, οι οποίοι πρέπει να ληφθούν υπόψη για την ορθή αποτίμηση των συμπερασμάτων και τη δυνατότητα

γενίκευσης των αποτελεσμάτων.

Το βασικό πλεονέκτημα της συγκριτικής προσέγγισης είναι η δυνατότητα ανάδειξης μηχανισμών μέσα από την αντιπαράβολή πολιτικών, θεσμών και λόγων σε δύο ουσιαστικά διαφορετικά περιβάλλοντα. Η ανάλυση των περιπτώσεων της Ελλάδας και του Ηνωμένου Βασιλείου επέτρεψε την κατανόηση του τρόπου με τον οποίο η μετανάστευση υλοποιείται ως πολιτικό εργαλείο και πώς ενσωματώνεται στις εθνικές στρατηγικές ασφάλειας και γεωπολιτικής. Επιπλέον, η χρήση πολλαπλών πηγών πληροφόρησης όπως επιστημονικών, θεσμικών και πολιτικών, ενίσχυσε τη μεθοδολογική εγκυρότητα της εργασίας, επιτρέποντας την αποτύπωση του φαινομένου από διαφορετικές οπτικές ενισχύοντας την εφαρμογή σε μελλοντικές έρευνες.

Η στρατηγική που ακολουθήθηκε στην παρούσα εργασία προσφέρει μια ισχυρή βάση ανάλυσης για τη γεωπολιτική διάσταση της μετανάστευσης, καθώς επιτρέπει την εντοπισμό τόσο των διαφορών όσο και των συγκλίσεων μεταξύ εθνικών πολιτικών. Η σύγκριση δύο κρατών με διαφορετική θεσμική αρχιτεκτονική και πολιτική ιστορία (Ελλάδα – Ηνωμένο Βασίλειο) ανέδειξε το πώς η μετανάστευση νοηματοδοτείται ανάλογα με τις προτεραιότητες εθνικής κυριαρχίας, ασφάλειας και διεθνούς τοποθέτησης. Η μεθοδολογική επιλογή του *Most Different Systems Design* προσφέρει τη δυνατότητα αναγνώρισης κοινού προτύπου στρατηγικής πολιτικής, παρά τις διαφορετικές αφετηρίες των συγκρινόμενων περιπτώσεων. Ειδικότερα, η μετατόπιση από μια ρητορική φιλοξενίας ή ανάγκης σε μια λογική ελέγχου και φιλτραρίσματος είναι εμφανής τόσο στην Ελλάδα (μέσω των πολιτικών αποτροπής) όσο και στο Ηνωμένο Βασίλειο (μέσω του point-based system) (Helbling et al. 2023). Η ενσωμάτωση θεσμικών, στατιστικών και πολιτικών πηγών ενίσχυσε την επιστημονική αξιοπιστία της μελέτης, καθώς επιτεύχθηκε σύνθεση πολλαπλών επιπέδων ανάλυσης: νομικού, πολιτικού, διοικητικού και γεωπολιτικού. Όπως επισημαίνει η (Egel 2018), οι μεταναστευτικές πολιτικές δεν είναι ουδέτερα εργαλεία, αλλά εγγράφονται στη δομή εξουσίας και στις ιστορικές μνήμες των κρατών. Ωστόσο, η ερευνητική στρατηγική ενέχει και ορισμένους περιορισμούς. Η απουσία πρωτογενούς εμπειρικού υλικού, όπως συνεντεύξεων ή μελέτης πεδίου, περιορίζει την πρόσβαση στη βιωματική διάσταση της μετανάστευσης, δηλαδή στην οπτική των ίδιων των υποκειμένων. Αν και η ανάλυση είναι εστιασμένη στο θεσμικό επίπεδο, η προσθήκη προφορικών μαρτυριών ή περιπτώσιολογικών αναφορών (case studies) θα ενίσχυε την κοινωνική κατανόηση των αποτελεσμάτων των πολιτικών. Επιπλέον, η αναλυτική γενίκευση που επιχειρείται στη βάση δύο μόνο

περιπτώσεων, όσο στρατηγικά επιλεγμένες και αν είναι, δεν μπορεί να αποδώσει καθολικά μοντέλα, αλλά μόνο ενδεικτικά πρότυπα πολιτικής συμπεριφοράς. Η ένταξη και τρίτης χώρας (π.χ. Γαλλία, Ιταλία ή Ουγγαρία) θα μπορούσε να εμπλουτίσει περαιτέρω το ερμηνευτικό πεδίο.

Η μελέτη του φαινομένου της μετανάστευσης μέσα από τη συγκριτική προσέγγιση της Ελλάδας και του Ηνωμένου Βασιλείου κατέδειξε με σαφήνεια ότι πρόκειται για μια πολυεπίπεδη και βαθιά πολιτικοποιημένη διαδικασία, η οποία δεν αφορά απλώς μετακινήσεις πληθυσμών, αλλά εμπλέκεται στενά με ζητήματα κρατικής κυριαρχίας, κοινωνικής συνοχής, οικονομικής λειτουργίας και κυρίως εθνικής ασφάλειας. Με βάση την ερευνητική υπόθεση της εργασίας ότι η μεταναστευτική πολιτική λειτουργεί ως εργαλείο ασφάλειας και προσαρμόζεται στις κοινωνικές και γεωπολιτικές δομές κάθε κράτους, επιχειρήθηκε μια συγκριτική εξέταση, στηριγμένη σε τέσσερα ερευνητικά ερωτήματα. Τα συμπεράσματα που προκύπτουν επιβεβαιώνουν με ισχυρό τρόπο την εγκυρότητα αυτής της υπόθεσης.

Αρχικά, απαντώντας στο πρώτο ερευνητικό ερώτημα, φάνηκε ξεκάθαρα ότι η έννοια της απειλής προσλαμβάνεται με θεμελιωδώς διαφορετικούς τρόπους από τα δύο κράτη. Η Ελλάδα αντιμετωπίζει τη μετανάστευση κυρίως ως εξωτερική γεωπολιτική πρόκληση, συχνά συνδεδεμένη με εχθρικές δυνάμεις και ως εργαλειοποίηση προσφυγικών ροών και αποσταθεροποίηση στα σύνορά της. Αυτή η θεώρηση οδηγεί σε πολιτικές ασφάλειας στρατιωτικού τύπου, όπως φράχτες, επιχειρήσεις αποτροπής και αυστηροποίηση του θεσμικού πλαισίου ασύλου (Kasapis 2022).

Αντίθετα, στο Ηνωμένο Βασίλειο, η απειλή εντοπίζεται στη θεσμική αδυναμία ελέγχου των μεταναστευτικών μηχανισμών και στην κατάχρηση των κοινωνικών και νομικών θεσμών από μετανάστες που εισέρχονται ή διαμένουν εκτός των καθορισμένων κανονιστικών πλαισίων. Ο φόβος δεν αφορά την «πολιτισμική εισβολή» ή την απώλεια κυριαρχίας επί του εδάφους, αλλά την απώλεια του δικαιώματος καθορισμού των κανόνων εισόδου, παραμονής και ένταξης (Boswell 2022; Conlon 2024). Το συμπέρασμα αυτό επιβεβαιώνει πλήρως την υπόθεση περί εθνικής διαφοροποίησης στην κατασκευή της «απειλής».

Στο πλαίσιο του δεύτερου ερευνητικού ερωτήματος, η συγκριτική μελέτη ανέδειξε σημαντικές διαφορές και ομοιότητες ως προς τη διαχείριση των ροών. Και τα δύο κράτη εφαρμόζουν πολιτικές αποτροπής και περιορισμού της παράτυπης

μετανάστευσης, όμως το κάνουν με διαφορετικά εργαλεία και προτεραιότητες. Η Ελλάδα επενδύει περισσότερο στην φυσική επιτήρηση και την εδαφική αποτροπή, ενώ το Ηνωμένο Βασίλειο αναπτύσσει ένα πολυσύνθετο σύστημα νομικών αποκλεισμών, όπως το point-based σύστημα και τη πολιτική εξωτερίκευσης (Home Office and Sumption and Walsh 2023).

Επιπλέον, η διαφοροποίηση προκύπτει και από τη γεωγραφική και κοινωνική δομή των δύο χωρών. Η Ελλάδα είναι χώρα πρώτης εισόδου, με ροές που περιλαμβάνουν προσφυγικούς πληθυσμούς και μετανάστες χωρίς νομικά έγγραφα, ενώ το Ηνωμένο Βασίλειο δέχεται πιο ελεγχόμενες ροές και εστιάζει περισσότερο σε άτομα που παρακάμπτουν τους επίσημους διαύλους. Συνεπώς, η πολιτική αντιμετώπισης δεν είναι τυχαία, αλλά είναι προϊόν εθνικών εμπειριών και θεσμικών δυνατοτήτων, γεγονός που επαληθεύει περαιτέρω την ερευνητική υπόθεση.

Το τρίτο ερώτημα εστιάζει στην αντανάκλαση των κοινωνικών αντιλήψεων και πολιτικών προτεραιοτήτων στη μεταναστευτική πολιτική. Εδώ διαπιστώνεται ότι η πολιτική για τη μετανάστευση δεν προκύπτει απλώς από τις ανάγκες της οικονομίας ή από τη διεθνή πίεση, αλλά από το πώς οι ίδιες οι κοινωνίες αντιλαμβάνονται τον μετανάστη. Στην Ελλάδα, η απειλή της πολιτισμικής αλλοίωσης και της εθνικής ετερογένειας οδηγεί σε στρατηγικές κοινωνικού αποκλεισμού. Το έλλειμμα ενσωμάτωσης, σε συνδυασμό με την οικονομική κρίση, επιτείνει τη δυσaráσκεια και παράγει αμυντικές πολιτικές (Triandafyllidou 2021; Papadopoulou and Kourkoulou 2022).

Αντιθέτως, στο Ηνωμένο Βασίλειο, η κοινωνική αποδοχή είναι τμηματική και εξαρτώμενη από τη συμβολή των μεταναστών στην εθνική οικονομία. Ο μετανάστης δεν είναι εκ των προτέρων «εχθρός», αλλά ενδέχεται να γίνει, εφόσον δεν συμμορφώνεται με τους θεσμικούς κανόνες. Επομένως, η πολιτική διαμορφώνεται με κριτήρια εκμετάλλευσης και όχι με πολιτισμικά ή ιστορικά, κάτι που αποτελεί μια ακόμα επιβεβαίωση της υπόθεσης.

Το τέταρτο ερώτημα, σχετικά με τη συσχέτιση των μεταναστευτικών ροών με την εγκληματικότητα και την κοινωνική ασφάλεια, επιβεβαιώνει τη βασική θέση ότι οι απειλές κατασκευάζονται και ερμηνεύονται με βάση τις κοινωνικές προσδοκίες και τις πολιτικές ευαισθησίες. Στην Ελλάδα, η μετανάστευση συνδέεται συχνά με την παραβατικότητα, την αδήλωτη εργασία και την καταστρατήγηση της δημόσιας τάξης, ακόμα και αν αυτό δεν τεκμηριώνεται εμπειρικά. Στο Ηνωμένο Βασίλειο, η απειλή

αφορά την παραβίαση των κανόνων εισόδου και διαμονής, δηλαδή την απορρύθμιση της εσωτερικής νομιμότητας. Η ασφάλεια επομένως δεν είναι μόνο αστυνομική, αλλά θεσμική, κοινωνική και ιδεολογική.

5.1 Προτάσεις για περεταίρω έρευνα

Για τη συνέχιση και εμβάθυνση της ανάλυσης, προτείνεται η ένταξη ποιοτικής έρευνας πεδίου, όπως συνεντεύξεις με φορείς χάραξης πολιτικής, εκπροσώπους μεταναστευτικών κοινοτήτων και ΜΚΟ. Η καταγραφή προσωπικών αφηγήσεων και η εθνογραφική παρατήρηση θα μπορούσαν να ενισχύσουν τη βιωματική προσέγγιση και να αποκαλύψουν την εμπειρία της μετανάστευσης από τη σκοπιά των ίδιων των μεταναστών. Επιπλέον, η μελλοντική έρευνα θα μπορούσε να περιλάβει ποσοτική ανάλυση δεδομένων που σχετίζονται με τις επιπτώσεις της μετανάστευσης σε κοινωνικούς δείκτες, όπως η ανεργία, η ασφάλεια και η δημόσια υγεία. Τέτοιες αναλύσεις θα προσέφεραν μια εμπειριστατωμένη εικόνα των συνεπειών των πολιτικών επιλογών και θα ενίσχυαν τη διασύνδεση μεταξύ πολιτικής και κοινωνικής πραγματικότητας. Τέλος, η επέκταση της συγκριτικής μελέτης σε περισσότερες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή της Μεσογείου θα μπορούσε να προσφέρει ένα πιο πολύπλευρο μοντέλο μεταναστευτικής γεωπολιτικής, επιτρέποντας τη διατύπωση πιο καθολικών θεωρητικών προσεγγίσεων.

5.2 Περιορισμοί

Παρά τα παραπάνω, η ερευνητική μεθοδολογία υπόκειται σε ορισμένους εγγενείς περιορισμούς. Κατ' αρχάς, η χρήση δευτερογενών πηγών, αν και εστιασμένη, εμπεριέχει τον κίνδυνο ετεροχρονισμού ή ασυνέπειας δεδομένων μεταξύ των δύο χωρών. Οι πηγές που αναφέρονται στη μεταναστευτική πολιτική του Ηνωμένου Βασιλείου είναι εκτενείς και συχνά προσφέρουν πιο αναλυτικά στοιχεία, σε αντίθεση με την Ελλάδα, όπου η τεκμηρίωση είναι πιο αποσπασματική ή εστιασμένη σε ανθρωπιστικά ζητήματα. Επιπλέον, η απουσία πρωτογενούς εμπειρικής έρευνας (συνεντεύξεις) περιορίζει τη δυνατότητα εις βάθος κατανόησης των εμπειριών μεταναστών και πολιτικών φορέων. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα η ανάλυση να περιορίζεται κυρίως στη θεσμική και πολιτική διάσταση της μετανάστευσης και όχι στο κοινωνικό της αποτύπωμα. Τέλος, η επιλογή μόνο δύο χωρών, έστω με θεμελιώδεις διαφορές, ενδέχεται να περιορίζει τη δυνατότητα γενίκευσης των ευρημάτων για το σύνολο του ευρωπαϊκού μεταναστευτικού τοπίου. Αν και πρόκειται για δύο χαρακτηριστικές περιπτώσεις, η προσέγγιση παραμένει εν μέρει εννοιολογικά συνδεδεμένη με το ειδικότερο πολιτικό και θεσμικό πλαίσιο κάθε

χώρας.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Τελικά, η ερευνητική υπόθεση επιβεβαιώνεται πλήρως: η πολιτική διαχείρισης της μετανάστευσης, ιδιαίτερα στον τομέα της ασφάλειας, είναι προϊόν κοινωνικών, θεσμικών και γεωπολιτικών παραμέτρων. Δεν υπάρχει μια ενιαία ευρωπαϊκή ή οικουμενική απάντηση στην πρόκληση της μετανάστευσης. Κάθε κράτος κατασκευάζει την απειλή διαφορετικά και διαμορφώνει αντίστοιχα την απάντηση.

Η παρούσα εργασία αναδεικνύει ότι για να κατανοήσουμε τη μετανάστευση ως πρόβλημα ασφαλείας, πρέπει πρώτα να κατανοήσουμε το κοινωνικό και πολιτικό περιβάλλον που την πλαισιώνει. Η Ελλάδα και το Ηνωμένο Βασίλειο αποτελούν παραδείγματα δύο συγκρουόμενων λογικών: της στρατιωτικοποίησης και του θεσμικού ελέγχου. Παρά τις διαφορετικές αφετηρίες και οι δύο χώρες συγκλίνουν στη χρήση της ασφάλειας ως εργαλείου ρύθμισης της μετανάστευσης, κάτι που καθιστά την ερευνητική υπόθεση όχι μόνο έγκυρη, αλλά και εξαιρετικά επίκαιρη για τη συγκριτική πολιτική ανάλυση της Ευρώπης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Amnesty International. 2021. *Greece: Pushbacks and Violence against Refugees at Borders*. <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2021/06/greece-authorities-violently-push-back-refugees/>.

Baldwin-Edwards, Martin, and Albert Kraler, eds. 2009. *REGINE: Regularisations in Europe*. Vienna: ICMPD.

Bigo, Didier. 2002. "Security and Immigration: Toward a Critique of the Governmentality of Unease." *Alternatives: Global, Local, Political* 27 (Special Issue): 63–92.

Boswell, Christina. 2022. *Manufacturing Political Trust: Targets and Performance in Migration Policy*. Cambridge: Cambridge University Press.

British Social Attitudes Survey. 2023. *Attitudes towards Immigration and Security in the UK*. NatCen. <https://natcen.ac.uk>.

Buzan, Barry. 1991. *People, States and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era*. 2nd ed. Boulder, CO: Lynne Rienner.

Buzan, Barry, Ole Wæver, and Jaap de Wilde. 1998. *Security: A New Framework for Analysis*. Boulder, CO: Lynne Rienner.

- Carrera, Sergio, Elspeth Guild, and Andrew Geddes. 2021. *The External Dimension of EU Migration and Asylum Policies: Effectiveness, Fairness, and Human Rights*. Brussels: CEPS.
- Caramani, Daniele. 2017. *Comparative Politics*. Oxford: Oxford University Press.
- Carlos Vargas-Silva, and Martin Ruhs. 2020. "The Labour Market Effects of Immigration." *Oxford Review of Economic Policy* 36 (1): 34–50.
- Conlon, Deirdre M. 2024. *Deportation and the Boundaries of Belonging*. Oxford: Oxford University Press.
- EMN – European Migration Network. 2022. *Integration of Migrants in EU Countries: Country Reports Greece and UK*. European Commission. <https://ec.europa.eu/emn>.
- Erel, Umut. 2018. *Migrant Mothers: Narratives of Race and Citizenship*. Manchester: Manchester University Press.
- Eurostat. 2023. *Migration and Migrant Population Statistics*. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Migration_and_migrant_population_statistics.
- Frontex. 2023. *Annual Risk Analysis 2023*. Warsaw: European Border and Coast Guard Agency
- Geddes, Andrew. 2021. *The Politics of Migration and Immigration in Europe*. 3rd ed. London: SAGE.
- Geddes, Andrew, and Peter Scholten. 2016. *The Politics of Migration and Immigration in Europe*. London: SAGE.
- George, Alexander L., and Andrew Bennett. 2005. *Case Studies and Theory Development in the Social Sciences*. Cambridge, MA: MIT Press
- Georgiopolou, Tania. 2024. "Metanastefiko: Ametrhtes anthropines tragwdies." *H Kathimerini*, June 13, 2024. <https://www.kathimerini.gr/society/562811706/>.
- Gropas, Ruby. 2023. "Migration, Integration and the New European Pact." *European Journal of Migration and Law* 25 (2): 145–163.
- Helbling, Marc, Daniel Meierrieks, and Sergi Pardos-Prado. 2023. "Terrorism and Immigration Policy Preferences." *Journal of European Public Policy* 30(2): 229–251.
- Home Office UK. 2023. *Immigration Statistics Year Ending June 2023*. <https://www.gov.uk/government/statistics>.
- Human Rights Watch. 2021. *Greece: Violence Against Asylum Seekers at Border*. <https://www.hrw.org>
- Huysmans, Jef. 2000. "The European Union and the Securitization of Migration." *Journal of Common Market Studies* 38(5): 751–777.

- Huysmans, Jef. 2006. *The Politics of Insecurity: Fear, Migration and Asylum in the EU*. London: Routledge.
- Illegal Migration Act. 2023. UK Parliament. <https://bills.parliament.uk>.
- Ipsos MORI. 2022. *Perils of Perception: What Do Britons Get Wrong about Immigration?* <https://www.ipsos.com>.
- Kasapis, Dora, and Anna Triandafyllidou. 2022. "Governing Irregular Migration at the Borders of Europe: EU-Turkey Deal and Its Implications." *Migration Studies* 10(1): 45–67.
- Lijphart, Arend. 1971. "Comparative Politics and the Comparative Method." *American Political Science Review* 65(3): 682–693.
- Landman, Todd. 2016. *Issues and Methods in Comparative Politics: An Introduction*. 4th ed. London: Routledge.
- Martin, Baldwin-Edwards, and Albert Kraler. 2009. *Regularisations in Europe*. Vienna: ICMPD
- Migration Observatory. 2023. *The Points System is Dead. Long Live the Points System*. University of Oxford. <https://migrationobservatory.ox.ac.uk>.
- Modood, Tariq. 2020. *Essays on Secularism and Multiculturalism*. London: Rowman & Littlefield.
- OpenAI ChatGPT (OpenAthens Accessed Source Compilation), 2025.. <https://openai.com/chatgpt/overview/>
- Papadopoulou, Aspasia, and Kourkoula, Stavroula. 2022. "Policy Gaps in Greek Migration Management." *Mediterranean Politics* 27 (3): 368–385.
- Platt, Lucinda, Nadia Steiber, and Ralf Riphahn. 2021. "Which Integration Policies Work? The Heterogeneous Impact of National Institutions on Immigrants' Labour Market Outcomes." *European Sociological Review* 37(2): 229–247.
- Ruhs, Martin, and Carlos Vargas-Silva. 2020. *The Labour Market Effects of Immigration*. Oxford Review of Economic Policy.
- Riphahn, Regina T. 2021. "Migrant Employment Gaps in the European Union." *IZA World of Labor*. <https://wol.iza.org/articles/migrant-employment-gaps>
- Slaven, Michael. 2022. "Immigration Control as Everyday Policing in the UK." *Citizenship Studies* 26(1): 1–19.
- Sumption, Madeleine, and Chris Walsh. 2023. *The Points System is Dead. Long Live the Points System: Why Immigration Policymakers in the UK Are Never Quite Happy with Their Points Systems*. Oxford: Migration Observatory.
- Triandafyllidou, Anna. 2021. *Migration and Globalization: Between Politics and Mobility*. Cham: Springer.

- Tsourapas, Gerasimos. 2019. *The Politics of Migration in Modern Egypt: Strategies for Regime Survival in Autocracies*. Cambridge: Cambridge University Press.
- UK Office for National Statistics (ONS). 2023. *Migration Statistics Quarterly Report: November 2023*. <https://www.ons.gov.uk>.
- UK Business Index. 2023. *Trends in UK Employment and Immigration Post-Brexit*. London: UKBI
- UNHCR. 2023. *Operational Data Portal: Refugee Situations in Greece*. <https://data.unhcr.org/en/situations>.
- Umut Erel. 2018. *Migrants, Mothers and the Nation*. London: Palgrave Macmillan.
- Walt, Stephen M. 1991. "The Renaissance of Security Studies." *International Studies Quarterly* 35 (2): 211–239.
- Asylum Service Greece. 2023. *Annual Statistical Report 2022*. <https://migration.gov.gr/statistika>.
- ΕΛΙΑΜΕΠ. 2022. *Προκλήσεις και στρατηγικές ένταξης μεταναστών στην Ελλάδα*. Αθήνα: Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής.
- ΕΛΙΑΜΕΠ. 2022. *Μεταναστευτική Πολιτική στην Ελλάδα: Τάσεις και Προκλήσεις*. Αθήνα: Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής
- ΕΛΙΑΜΕΠ. 2023. *Μεταναστευτικό και Ασφάλεια στην Ανατολική Μεσόγειο: Δεδομένα και Ερμηνείες*. Αθήνα: Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής.
- ΕΛΙΑΜΕΠ. 2023. *Ο Δείκτης Ένταξης Μεταναστών στην Ελλάδα*. Αθήνα: Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής
- ΕΛΣΤΑΤ. 2021. *Δημογραφικά Στοιχεία Πληθυσμού 2021*. Αθήνα: Ελληνική Στατιστική Αρχή <https://www.statistics.gr>
- Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδας (ΓΣΕΕ). 2023. *Ετήσια Έκθεση για την Αγορά Εργασίας στην Ελλάδα*. Αθήνα: ΙΝΕ/ΓΣΕΕ.
- Καραμανωλάκης, Ελευθέριος. 2019. *Κοινωνικές Αντιλήψεις και Πολιτικές για τη Μετανάστευση στην Ελλάδα*. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Παπαδοπούλου, Ασπασία, και Κλειώ Κουρκούλα. 2022. «Ένταξη ή Αποκλεισμός; Το Ελληνικό Παράδειγμα της Μεταναστευτικής Διακυβέρνησης.» *Ελληνική Επιθεώρηση Κοινωνικής Πολιτικής* 14(2): 88–102.
- Τράπεζα της Ελλάδος. 2023. *Ετήσια Έκθεση για την Ελληνική Οικονομία*. Αθήνα <https://www.bankofgreece.gr/>
- Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού (ΥΠΠΟ). 2024. *Στρατηγική Πολιτισμικής Ένταξης Μεταναστών στην Ελλάδα*. Αθήνα: ΥΠΠΟ.
- Υπηρεσία Ασύλου Ελλάδος. 2023. *Ετήσια Στατιστική Έκθεση 2022*. Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου. <https://migration.gov.gr/statistika>.

ΣΕΒ (Σύνδεσμος Επιχειρήσεων και Βιομηχανιών). 2023. *Ετήσια Έκθεση για την Οικονομία και την Αγορά Εργασίας στην Ελλάδα*. Αθήνα.

Πλατφόρμες και Επιστημονικές Βάσεις Αναζήτησης:

- **MyAthens.net** (<https://my.openathens.net/app/research>)
- **JSTOR**
- **SpringerLink**
- **ScienceDirect**
- **Taylor & Francis Online**
- **Wiley Online Library**
- **SAGE Journals**
- **Migration Policy Institute**
- **Oxford Migration Observatory**